THURY ZSUZSA

APOLLÓNIA KISASSZONY VENDÉGEI

THURY ZSUZSA

APOLLÓNIA KISASSZONY VENDÉGEI

REGÉNY

MÓRA FERENC KÖNYVKIADÓ
BUDAPEST, 1973

1.

Az indulás nem volt a legszerencsésebb. A nagylány lerúgta öccsét a vonat lépcsőjéről, mert megítélése szerint őt, négy testvér között a legidősebbet illeti a felszállás, valamint az ablak melletti helyfoglalás elsősége. A rúgást ügyesen és szakszerűen hajtotta végre: öccse mellé pattant az első lépcsőre, és bal lábának egy kaszáló mozdulatától a kisfiú a földön volt.

Nem esett nagyot. A karfába kapaszkodva inkább leereszkedett, elterült. Éktelen jajongására lassítottak a piros sapkás hordárok mögött lépkedő utasok s az utasok kísérői, a kalauz is megjelent, és rohanvást közeledett a család. A gyerek lehunyta a szemét, de nem egészen. Hosszú és sötét szempillája mögé rejtette elégedettségét - mennyi ember, és milyen óbégatás! Egy asszony fel akarta emelni, de megfeszítette a testét - hogyisne, míg mama nem látta fekvő helyzetben, lerúgottan! Az a bizonyos asszony kétségbeesett. - Alaposan összetörte magát! - mondta, s egy másik: - Milyen szép kisfiú! Eszményi szép...

A mama ijedtében a szoknyáját sem emelte meg, ahogy szokta, jobb kezével kissé felcsippentve, s így bukdácsolt, el-elbotolva.

- Mi történt? Deske! Kisfiam!

- Bogyó...

- Mindig az a lány!

A mama kezét tördelte, s akkor ott volt már nagypapa is, délceg úriember, oly tekintélyes külsejű, hogy a tömeg azon nyomban kissé hátrált, követte egy kisfiú és szélvészként egy kislány; ez öccse mellé roskadt, hegyes térde koccant a peron aszfaltján, felváltva hallatott fájdalmas szisszeneteket és drámai sikolyokat. A férfi bosszús volt.

- Ejnye, Júlia, emeld már fel! Micsoda kutyakomédia!

- Igen, papa... - de továbbra is a kezét nyomorgatta.

A nagyobbik fiú, a hátán iskolatáska, egyik kezében fonott kosár, a másikban kalitka hat veszekedetten rohangáló fehér egérrel, lábával megérintette fekvő öccsét, és mogorván rászólt:

- Állj fel!

A gyerek talpra ugrott, s föl a vonat lépcsőjére. Az egyik fülke ablakában mozdulatlanul állt a nagylány, lebiggyesztett száján megvetés és diadal, s ahogy özönlött befelé a család, sietősen elfoglalta ablak melletti helyét, - menetirányban.

Heves tülekedés indult az ülésekért, a piros sapkás hordár, mellén réztábla ötös számmal, a gomolygó gyerekhad közepette bajoskodva rakott fel töméntelen bőröndöt és batyut a csomagtartóba. Végül a négy Rátz testvér közül a legfiatalabb, az iménti jelenet szenvedő hőse, a hatesztendős, Deskének becézett kisfiú bizonyult legfürgébbnek, s ott ült nővérével szemközt, lábával, amely nem érte a földet, vidoran kalimpálva. Farkasszemet néztek, a gyerek édesdeden mosolyogva, a lány fölvetett fejjel; apró szeplőktől borított fitos orrának rezdülései, némasága, egyenes tartása megsemmisíteni volt hivatva a vigyorgó emberparányt. A drámai kitörést produkáló kislány öccse mellé húzódott, szorosan, mintegy védelmezve újabb merénylet ellen, a nagy fiú büszke mozdulatlanságba dermedt nővére mellett ült, és jelezve összetartozásukat, szintén némán. A mamától egy kalapdoboz választotta el. A kalapdoboznak tulajdonképpen a csomagtartóban volna a helye, de mama kényes a kalapjaira, s noha azokat hosszú tűvel gondosan a doboz alsó és oldalsó kis párnáihoz tűzte, nem engedte, hogy „hajigálják” a három finom kalapot. A negyediket fején viselte, ez a dobozban rejlőknél kisebb, praktikus úti kalap volt, szürke szalmafonás, világosabb árnyalatú szalagcsokor közepén cseresznye nagyságú fekete bogyók. Úti ruhája is egyszerű volt; könnyű fekete szövetből készült bő, bokáját eltakaró szoknya, szürke blúz dús csipkezsabóval, a hosszú ujj redői csuklójára hullottak, a. nyakrészbe varrt halcsontok következtében mama akár sírt, akár

nevetett, mindig magasan hordta a fejét. S ez a fej kicsi volt, elöl sopfba fésült, hátul kontyba tűzött töméntelen szőke haj keretében, bőrének színe mint az elefántcsont, az arcon részleteiben és összhatásában valami különleges édesség, s az uralkodó nagy, sötét pillás, szürke szempár, tele tétovasággal, rebbenésekkel. A mama vékony alak, dereka karcsú, paszszol rá a mondás, hogy tűbe lehetne fűzni, pedig pontosan két esztendős időközökben négy gyereket hozott világra.

Nagypapa a Pesti Hírlapot olvasta az ajtó mellett, a folyosón megszűnt a gyér jövés-menés, dohogott a mozdony, fekete füstpászmák húztak el az ablak előtt. A kalauz trombitájába fújt, egyet zöttyent a hosszú szerelvény, igazán utolsó pillanatban érkeztek. De a vonat még állt, a mama gombóccá gyűrt batiszt zsebkendővel a homlokát törülgette, s lopva a tenyerét is.

- Fáj valamid, Deske?

- Mindenem!

A nagylány nem változtatott feszes tartásán, csupán lebiggyedő szája és táguló, sajnálatosan szeplős orra vettc tudomásul a választ. A mellette ülő tízéves fiú, barátja és szövetségese, dünnyögött:

- Szélhámos.

A mama halkan tovább lamentált:

- Az istenért, Bogyó, hogy tehettél ilyent? Azt kell hinnem, hogy szívtelen, gonosz teremtés vagy. - A mozdony fütyült, zökkenve elindult, s mintha nógatásra, kelletlenül lódulna neki a sok vagon, egyik a másik után, kevés számú balatoni nyaralóval az első és második osztály, s falusiakkal a harmadosztályú ócska kocsik. - Juju, mi van a térdeddel? Oda nézzen, papa, felütötte a térdét! Orvost, papa kérem, szerezzen orvost!

- Nyugalom, Júlia, ebcsont beforr.

A választ rövid kuncogással vette tudomásul a nagylány, és sértődötten a kisebbik. Sötét szemében vihar dúlt, cikázó villám sújtott nagyapjára, nővérére, mamát is érintette, majd eddig tüntető

aggodalommal szemlélt térdét eltakarta a szoknyájával. Hosszú és vékony lábszára és karja volt a Juju nevű kislánynak, a gesztusai szélesek és patetikusak, inkább szeleburdi bakugrások, tekintetében és hangjában drámai hevület, s mert meggyőződése szerint mindig és mindenki őt figyeli, ugyanakkor megtorpanó zavar, sértődöttség. Az összhatás felnőttekre mulatságos volt, és olykor elgondolkoztató; a nyolcesztendős Jujuról azt mondogatták, hogy furcsa kislány.

A mama tiszta zsebkendőre csatos üvegből vizet öntött, lemosta lánya térdéről a szivárgó vért, majd bekötözte jelentéktelen sebét.

- Vacak kis karcolás - mormolta a nagyobbik fiú.

A lány ezen is megbántódott, hosszú, vékony karját a bátyja orra alatt lengette, a hangja elmélyült.

- Az én karcolásom neked vacak. Bezzeg ha Bogyó megszúrja az ujját, bezzeg az nem vacak!

A mama rászólt: - Ne hadonássz, Juju! - És suttogva, búsan nagypapának: - Szegény kislányom, olyan esetlen.

Juju meghallotta. Előregörnyedt, a tekintetében mély keserűség és felvillanó gyűlölet. Máris ellobbant, és maradt a bánat. Csönd volt a fülkében, álmosító dallamot kattogtak a kerekek, hol lassú, hol gyorsuló ütemben. Időnként percekig nyílt pályán vesztegeltek. Illedelmesen üldögélt a négy gyerek, egyforma matrózruhában, sötétkék berakott szoknya a lányokon, sötétkék nadrág a két fiún, nem túl hosszú, éppen fedte a térdüket, s fehér buggyos blúz. A lányok keskeny karimás, selyemszalagos fehér szalmakalapot viseltek, a fiúk kerek sapkát Fiume felirattal. Nagypapa újságjába temetkezett, a mama arca szenvedő volt.

A vonat megállt, méghozzá állomásnál. Deske felugrott.

- Hol vagyunk? - Izgatottan topogott. - Bubikám, ez falu vagy város? Hogy hívják?

- Olvasd el!

- Nem tudom.

- Ostoba! Hatéves koromban Verne-könyvet olvastam.

- Mi volt a címe?

- Keraban, a vasfejű.

- Miről szólt?

- Hagyj békében!

- Érd - olvasta a kislány, és ő is az ablakhoz állt.

- Mi?

- Érd! - kiáltotta a gyerek fülébe, s az vigyorgott.

- Most már érdem.

- Nem érd a nevem!

Azzal a Juju nevű kislány a lábakon átgázolva rontott ki a folyosóra, mögötte a fiú, onnan hallatszott rohangálásuk; kergették és hátba püfölték egymást a jelszóval: - Nem érd a nevem! - A kislány szaladás közben benézegetett a fülkékbe, hogy az utasok honorálják-e ötletességét, ugyanakkor gyanakvás volt a szemében, bizonyára kinevetik hosszú karját, lábát. A mama a melegtől és izgalomtól verejtékes tenyerével a zsebkendőjét simítgatta, és sírósan súgta:

- Istenem, milyen rosszak! Ez a kislány... az idétlen ugrándozása...

A nagylány is unta már az egy helyben üldögélést, vonzotta a kinti zaj, mama is örökké siránkozik, de a csatlakozáshoz némi átmenetet keresett.. Megmozdította fehér patentharisnyás, immár formásodó lábát.

- Bubi, húzd fel az ablakot.

- Beszáll a korom - mondta a mama.

A fiú kissé fölemelkedett, a lányról az anyjára, majd vissza a nővérére nézett: húzza, ne húzza? Bogyó indult kifelé.

- Hová mész?

- Ki.

A fiú követte.

- Vigyázzatok a ruhátokra - szólt utánuk a mama - nehogy bepiszkoljátok. És a két kicsire. Istenem, hogy lármáznak.

A fehér egerek halk szöszmötölése, surranása hallatszott a fülkében és nagypapa lapozása, a folyosón pedig összetalálkozott a négy gyerek. Szaladtak egyik ablaktól a másikig, ez csukott, amaz félig nyitott, itt szebb a kilátás - butaság, a látnivaló mindenütt ugyanaz! - végre megállapodtak a folyosó végén. Az ellentét feloldódott, élénk volt a diskurzus.

- Bubikám, miről szól a Keraban, a vasfejű?

- Keraban nagyon konok ember, mindig keresztülviszi az akaratát. Nem hajlandó hídpénzt fizetni, hát kötelet feszít a folyó fölé, és belekapaszkodva megy át a túlsó partra, de mit tudom én, régen olvastam.

- Én sem fizetek a Margit-hídon.

- Az más. Te a tömegbe vegyülsz, és becsapod a vámosokat, a két krajcárért meg szentjánoskenyeret veszel. Kerabannál ez elvi kérdés.

- Mi az, hogy elvi kérdés?

- Az, hogy Keraban talpig becsületes férfiú, te pedig undok kis szélhámos vagy.

- Bubikám...

Tagadhatatlan, hogy a kisfiú esengő arca, könnybe lábadó, sűrű pillás, szürke szeme, majdnem kopaszra nyírt kerek feje, s az egész törékenynek tűnő, de izmos kis alak megejtő látvány - a két nagyobb testvért bosszantotta, hogy képtelenek ellenállni öccsüknek. Nem úgy a korához képest hórihorgas növésű Juju nevű lány, aki nem is kívánt ellenállni, nyíltan és szenvedélyesen imádta Deskét. A gyerek, csavaros eszű, hízelgő, tudatosan hódító, éppen ezért fittyet hányt Juj ura, és szeretetért ostromolta nagy tudású bátyját és a büszke Bogyót.

Bubi elléptetett a következő ablakhoz, Juju vadul hadonászva

utána.

- Ne bántsd! Örökké szekálod, becsmér led. Most sír.

- Esze ágában sincs.

A másik ablaknál Deske megérintette nővére kezét.

- Te nem szeretsz engem - súgta.

- Eredj a pokolba!

- Tudom... Lerúgtál... - Szeme sarkából leste a hatást. - Ha meghaltam volna, sajnálnál? - Kissé megrántotta a kezét. - Ugye, nem szeretsz?

- Dehogynem! Mit izélsz?

Egy úr és egy hölgy közeledett a folyosón, mosolyogva néztek a két gyerekre, az úr elmenőben megsimogatta Bogyó haját. A kislány a kezére csapott.

- Ne nyúljon hozzám! Szemtelen!

A hüledező emberpár előtt büszkén léptetett a testvérei után, a gyerek vidoran a nyomában, nevetgéltek, fintorogtak a hölgy és az úr után, azután libasorban elvonultak a fülkék előtt.

Mama egyedül, lehúnyt szemmel ült a sarokban, hihetetlenül karcsú dereka egyenes, felvetett fején a szürke kalap. Nagypapa ismerőssel találkozott, átment vele a szomszéd szakaszba. A gyerekek itt lassítottak.

- Hová, kedves bátyám? - kérdezte az ismerős.

- Boglárra - felelte nagypapa. Vastag szivart szívott, szürke öltönyben, magasan zárt mellénnyel és széles nyakkendővel elegáns jelenség volt, szürkülő bajusza és haja ellenére fiatalos külsejű, daliás férfiú; - Nyolc hetet szántam a családnak, no, majd meglátjuk.

- Csinosak az unokáid.

- A lányom gyermekei - helyesbített nagypapa, mert a fülkében egy hölgy is tartózkodott, dús idomú dáma, félig lebocsátott fátyla alatt az arca is kellemes, elevenen villogó szempárja állta nagypapa

tekintetét. A hölgy egy huszárőrnagyhoz tartozott, s ő volt az, aki eszményi szépnek mondta Deskét.

- Az irodád nem sínyli meg távollétedet?

- Nyáron nem szívesen halnak meg az emberek, kevés a testamentum, a folyó ügyeket meg ellátja a praxi. Idestova húsz éve lesz, hogy a Balatonnál jártam, a nyarakat tusnádi kis vityillómban töltöm, de most, hogy a lányomnak szüksége van némi támogatásra...

A négy gyerek, miután jól elbámészkodott az őrnagy fényes egyenruháján, odébbállt, de behallatszott nevetgélésük, suttogásuk. Ismét közeledtek, énekszóval. Azt énekelték:

Katona bácsi tökfejű,
elmaradt a többitű...

Libasorban vonultak fel és alá a fülke előtt, egyre harsányabban énekelve.

Aki nem lép egyszerre,
nem kap rétest estére.
Mert a rétes nagyon jó,
katonának nem való...

Mire harmadszor is elhangzott a dal, az őrnagy piros arca lilába váltott. Nagypapához fordult.

- Tisztelt uram, intse le az unokáit, különben kénytelen leszek önt felelősségre vonni.

- Állok elébe, mélyen tisztelt őrnagy úr, rendelkezzék velem. Ugyanis két nap alatt szerzett tapasztalatom szerint a lányom gyermekeire úgy hat a figyelmeztetés, mint a csatakürt:

megtáltosodnak tőle. Deske! - szólította legkisebb unokáját. A gyerek ártatlan arcán bájos mosoly, megállt a fülke ajtajában. - Mit gondolsz, hajlandók volnának a testvéreid valami szép indulót énekelni? Kapsz két krajcárt.

- Elintézem - mondta a fiú. Varázslatos ügyességgel nadrágja zsebébe rejtette a két krajcárt, s máris hallatszott a folyosóról lelkendezése. - Az őrnagy bácsi! Azt mondja az őrnagy bácsi, hogy nem tudjuk a „Fel, fel vitézek”-et!

Az induló dallamára folyt tovább a masírozás. Az őrnagy arca kezdte visszanyerni eredeti színét, a szép asszony is csillapította.

- Hagyja őket, Armand, roppant aranyosak. Entzückend!

Nagypapa felállt, és kissé meghajolt az őrnagy előtt.

- Doktor Komár Ferenc vagyok. - Az őrnagy is felállt, a nevét mondta. - Mutass be, kérlek, feleséged őnagyságának. - Megcsókolta az asszony kesztyűs kezét, s a házaspárral szemközt foglalt helyet. - Zavarja nagyságos asszonyomat a füstölés?

- Aber was! - legyintett a nő. - Az uram is bagóz, szidom őtet, otthon a bútorok miatt, szeretem a tisztaság.

A piros képű őrnagy elmondta, hogy linzi állomáshelyén, hadnagy korában ismerte meg a feleségét, idestova húsz éve, s Elisabeth azóta sem tanulta meg szép magyar nyelvünket. Az asszony nevetett; nem kell éveket emlegetni, akkoriban ő még copfos kislány volt. Bőbeszédű asszonyságnak bizonyult, egy szuszra azt is elmondta, hogy ők Lellére utaznak, kár, örömmel viszontlátta volna a bájos gyerekeket - s fátyla mögül szemét szikráztatta nagypapára. A kis unokák kedves papája otthon maradt? Vagy csak nem..

Úgy van, a veje meghalt, éppen egy esztendeje lesz. Kitűnő, komoly ember volt, nagy praxisú belgyógyász, a leányához kissé idős. Annak idején, tizennégy esztendővel ezelőtt, a kolozsvári klinikán működött mint Purjesz professzor jobbkeze. Amikor szegény feleségem gyengélkedni kezdett, Purjesz tanárt hívtam hozzá. Megállapította a diagnózist - fehérvérűség, nagyságos

asszonyom, a beteg pusztulásra van ítélve! - a további kezelést átadta doktor Rátz Dénesnek, a későbbi vőmnek. Júlia lányom tizennyolc esztendős volt, a férfi negyven. Az ilyen leányka ábrándos lelkületű, egy-kettőre lángra kap; a komoly tudósban megtalálta az ideálját, rajongott érte, felnézett rá, hiszen méltóztatik érteni...

- Mondja csak, mondja, valóságos román.

- Az első gyermek, a leányka még Kolozsvárott született, azután meghívták a vőmet a budapesti első számú belgyógyászati klinikára. Minden két esztendőben egy gyermek, a kis Bogyó után a Bubi fiú...

- Mily különös nevek!

- A leányom ártatlan szeszélye. A két kislány, ahogy pötyögtette a szavakat, önmagát nevezte el, a fiúknak az anyjuk adott becéző nevet.

- Mondja csak, kedves doktor...

Az ismerős is beleszólt:

- Komár barátomnak közjegyzői irodája van Kolozsvárott.

- Ah, notár! Sikerült a házasság?

- Ahogy vesszük, kedves asszonyom, bizonyos vonatkozásban igen. Szép harmóniában éltek, megbecsülték egymást. A vőm elfoglalt ember volt, klinika, kiterjedt magánpraxis, kevés időt szentelhetett a családjának. A gyermekeit olykor napokig sem látta, Júlia leányom pedig alkalmatlan a gyermeknevelésre. Az ura mellett maradt az a régi kis felső leányiskolás, amilyen volt a De Gerandó-intézetben. Boldogult vőm, amennyire ritka találkozásainkkor megfigyeltem, étkezés közben klinikai esetekkel traktálta a feleségét, a leányomnak pedig az orvostudományhoz halvány dunsztja sincs; ismeri asszonyom ezt a tősgyökeres magyar kifejezést?

- Menjen már!

Nevettek. Az őrnagy piros arcán komótosan lefelé gördült egy-egy verejtékcsepp, bőr szivartárcáját kattantotta nagypapa elé, az viszont az őrnagyot kínálta a maga havannájával. Sűrű füstfelhő és

kellemes dohányillat szállongott, a pompás idomú hölgy újsággal legyezte hevült arcát.

- Ó, szegény asszonyka - mondta. - Én utálok minden betegség, brrr!

- Elhiszem. Kegyed a viruló, a diadalmas egészség.

- Ne kurizálj a feleségemnek.

- Ugyan hagyja, Armand! Mondja csak, mondja tovább.

- Az a helyzet, kedves nagyságos asszony, hogy a leányom a fővárost sem szokta meg. A sok fiáker, hintó, automobil, tülekedés a mi csöndes, patinás városunk után! A Donát úton van kis házam, apai örökség, nagy kert le a Szamosig, ott nőtt fel Júlia. Príma gyümölcs terem arra mifelénk, kedvére elbabrált a virágokkal, baromfival. Ami azt illeti, nekem sem való Budapest. Tavaly jártam itt először a leányom házassága óta, hogy a vőmmel a tragédia történt.

- Mi baja volt?

Halkan mondta a férfi:

- Hiszen szinte tragikomédiát mondtam. Mert az, meg ne hallja Júlia. Rátz Dénes, a vőm, pedikürözés közben belevágott a jobb lába nagyujjába. Mondom, elfoglalt ember volt, mindig úton, mindig sietősen, oda sem hederített a kis sebre. Két nap múlva meghalt vérmérgezésben. Egy orvos! Egy nagy tudású belgyógyász, asszonyom!

-Ne mondja! Borzasztóság!

- Júlia táviratára felutaztam, egy hétig intéztem az ügyeit. - Intett a folyosó felé, ahol nem szűnt, inkább fokozódott a lárma, s a fülke előtt olykor viharsebességgel elszáguldott a négy gyerek. - Akkoriban csöndesek voltak, megilletődöttek, mégis, ugyebár, az anyjuk egyik ájulásból a másikba, a temetés, sok idegen ember, gyászruha, miegymás. Most májusban írta a lányom, hogy Balatonra készülne a gyermekeivel, férfi kísérő nélkül azonban nem mer

elindulni. így felutaztam, és kérem szeretettel, ez a két nap a lányomnál élményben gazdag volt, tulajdonképpen most ismerkedtem össze az unokáimmal, drága asszonyom, mondhatom, nem mindennapi élmény.

- Élénkek a gyerekek - mondta az asszony.

- Kegyed elnéző.

Egy ideig csönd volt a fülkében, a hölgy hevült arcát legyezte az újsággal - június elején ilyen kánikula! -, a két szivarozó férfi a bodorodó füst szemléletébe merült. A hosszú vonat nekilódult, majd éles bődülés közben lassított a mozdony, az egymáshoz koccanó ütközők billentettek egyet a vagonok és az utasok egyensúlyán. Az őrnagyné megjegyezte, mégiscsak sok, hogy 1910-ben öt óra hosszat kell bumlizni a Balatonig. Ausztriában sebesebb vonatok szállítják a nyaralókat Salzkammergutba és az alpesi csodaszép fekvésű Wörthi tóhoz, amelynek üdítő vizéhez képest a Balaton langyos pocsolya, s erre megjelent az ajtóban Rátz Bubi.

- Az az osztrák tó a vacak pocsolya. A Balaton Közép-Európa legnagyobb tava, irtózatosan mély tó, ha a néni beleesne, mire rátalálnak, felfalták a halak, és akármilyen vastag a lába, nem tudná körülgyalogolni.

Az osztrák hölgy arcát keresztül-kasul hálózták á kérdőjelek.

- Mit beszélsz, fiúcska?

Nagypapa kiáltott:

- Most már elég, kölyök!

- Miért? Mit mondtam?

- Takarodj!

A gyerek egykedvűen visszavonult, s az ismét beállott csöndben kissé távolabbról érkezett oktató hangja:

- Olvastam, hogy a föld kezdetben tüzes gömb, volt, azután úgy lehűlt, hogy elborította a jég. Ezt nevezik jégkorszaknak, dilivium,.. vagyis diluvium... vagyis...

- Mikor volt? - kérdezte Bogyó.

- Millió meg millió éve.

- Nahát!

- És amíg elolvadt, az is millió év. Olvastam, hogy a jégkorszakban már volt Balaton. Nem mindjárt. Halljuk: hány kilométer a Balaton hossza?

- Nem tudom.

- Hiszen tegnap tanítottalak!

Nagypapa eközben a maga behízelgő s mégis oly férfias modorában elnézést kért az őrnagynétól - a fiúban nem volt bántó szándék. Tücsköt és bogarat összeolvas, okoskodik, az allegóriát összetéveszti a filagóriával - ezen jót nevetett a szép asszony -, ámbár kénytelen elismerni, hogy a leánya gyermekei az illendőség és úri viselkedés legelemibb szabályait sem ismerik.

- Úgy van - helyeselt az őrnagy. - Rosszak, kérlek, komiszak. Nézetem szerint katonaiskolában a helyük.

- Hagyja, Armand. Maga katonaiskolába dugná az egész Monarchia.

- ... Ember sem volt még a földön, vagyis olyan majomféle, ősembernek hívták, ismételd, amit tanultál!

A nagylány biztonságos hadarása:

- Millió éve a föld tüzes golyó volt, csak a Balatont borította jég...

Nagypapa a fülkében arról beszélt útitársainak, hogy Júlia leánya ma is félgyászt visel a férje után, kerüli a társaságot, fetisizálja a doktor emlékét. Valóban kitűnő ember volt - Purjesz-tanítvány! - de mindössze két esztendővel fiatalabb, mint ő, az apósa, s a világtól elvonatkoztatott tudós. Márpedig az élet Istentől kapott ajándék, s az ajándékozó rossz néven veszi, ha a megajándékozott közömbösen félreteszi, ahelyett, hogy gyönyörűségét lelné benne, kiélvezné lehetőségeit, egyetértesz velem, őrnagy uram?

A katonatiszt brummogott, az asszony legyezőnek használt újságjával könnyedén a férfi kezére csapott.

- Menjen már, maga csúf ember!

A fülke ajtajában megjelent Rátz Dénesné.

- Elnézést kérek...

Nagypapa bemutatta a lányát új ismerőseinek. A piros képű őrnagy felállt, sarkantyúja halkan pengett.

- Papa nem látta Jujut és Deskét?

- Az imént itt szaladgáltak.

Végigjárta a kocsit, mondta Júlia panaszosan, a a legtöbb szakasz üres, a két gyerek talán elbújt valahol a csomagtartóban, vagy talán átmentek a veszélyes ütközőn a túlsó vagonba. Ha papa volna szíves megkeresni őket, mielőtt baj történik - a keze s a hangja is remegett, szürke szeme sarkában gurulásra készen állt a könny. A jó kedélyű osztrák aszszony vigasztalta, előkerülnek a szökevények, a kedves papa fülön fogja őket, no, édesem, mindjárt eltörik a mécs!

Nagypapa kényelmesen sétált a folyosón. Az első osztályú kocsiban kevesen utaztak, félárú jeggyel rendelkező, magasabb beosztású állami tisztviselők és a potyajegyes újságírók; a néhány balatoni nyaraló család megtöltötte a második osztályt, a harmadosztályú kocsik hosszú sorát Balaton környéki parasztok, de odáig nem merészkedett a tekintélyes kolozsvári úriember. Megbízta a kalauzt, hogy kutassa fel az unokáit.

- Meglesz, méltóságos uram.

A közjegyző ezüst forintost vett elő a mellényzsebéből.

- Fogja, barátom, a fáradságáért.

- Köszönöm alássan, méltóságos uram.

A cím nem illette meg, s igényt sem tartott rá; Erdély történelmének legjelesebbjei, a büszke fejedelmek nem voltak-e nagyságos urak? De megszokta, hogy pusztán a külseje és fellépése

alázatra készlet pincért, szolgát, rendőrt, vasutast, az irodáját többnyire testamentum-ügyben felkereső parasztot, s hiúságát bizsergette, hogy az éppen odaérkező őrnagyné is tanúja, mily katonás haptákban áll előtte a kalauz, majd elsiet megbízatásának teljesítésére.

- Fülledtség van odabent - mondta az őrnagyné az ember tikkad. Megvannak a kicsikék?

- Rossz pénz nem vész el - legyintett a közjegyző. Megérintette az asszony karját. - Parancsoljon erre, idekint kellemes szellő jár.

Kivezette a nyitott peronra, kettőjük után csukódott az ajtó. Az asszony negédeskedett.

- Még kiesek itten a korláton át.

- Testemmel védem meg!

- De nem ugrana utánam, gonosz ember?

- Gondolkozás nélkül!

Rátz Bubi orrát az ajtó üvegéhez nyomva látta, hogy nagyapja megcsókolja az osztrák néni csuklóját, a kesztyűje fölött. A gyerek kissé eltátotta a száját. A néni furcsán kacarászik, és nem vonja el a kezét. Apa vénkisasszony nővére, Lujza néni tőlük gyerekektől megköveteli a kézcsókot, egyenesen az orruk elé tartja májfoltokkal tarkított keze fejét, s ő visszafogja a lélegzetét, mert Lujza néninek terpentinszaga van. Nagypapát senki sem kényszeríti. A néni csuklója gömbölyded. Különbség van a két kézcsók között; vajon mi? Bubinak égett a füle, és elsomfordált az ajtótól.

A mama ismét megjelent a folyosón, szaporán járt ide meg oda, még egyre a csomagtartókra s az ülések alá nézegetett. Bubi a nővérének magyarázta:

- Keresek egy jó mocsaras helyet, ott vannak növények, amelyek bogarat esznek. Bekapja a bogarat, és összezárni. Ha akarod, velem jöhetsz.

- Jó. Majd fogunk nekik bogarat, beletesszük...

- Az nem ugyanaz. A növény maga fogja el a repülő bogarat...

A mama elmenőben odaszólt:

- Megint butaságokat beszélsz. Kinevetnek az emberek, kisfiam.

A fiú zavartan elhallgatott, Bogyó éles hangja azonban utolérte a mamát.

- Senki sem nevet!

- Istenem, Bogyó, miért feleselsz velem? Milyen borzasztó!

A nyitott peronról befelé tartott az őrnagyné, arcán mosoly, kellemes izgalom, erősen befűzött dereka fölött pihegő kebel. Röviddel utána megjelent nagypapa, lerítt róla az elégedettség. Mikor gondba borult lánya elébe toppant, a homlokát ráncolta.

- Nyugalom, Júlia, aggodalomra semmi ok, intézkedtem.

A kalauz maga előtt terelte a két gyereket. Micsoda látvány! A mama halkan sikoltott. Két szerecsen. Az arcuk, a nyakuk, a kezük merő korom, a fehér matrózblúzon tenyérnyi fekete foltok, tántorognak, a szűk folyosó falához meg egymáshoz csapódnak, s az a merev, együgyű vigyor, dadogás, hadarás!

- Mi lapátoltuk a szenet... a fűtő bácsi megengedte... ketten... volt még egy bácsi, tízóraizott, szalonnát... mi is... törököt ittunk...

- Törökölyt ittunk, törökölyt! - A kislány nevetése szabályos hihihinek hangzott, s alvajáróként, két kezét kinyújtva ment a fülke felé. Mögötte tolongott a teljes számú család, a mama minden szava újabb sikoly.

- Törkölyt ittak! Papa, hallja? Törkölyt itattak velük!

Deske átölelte az anyját a térde fölött.

- Fűtöttük a mozdonyt a lapáttal... a szénnel.. „

- Eredj tőlem! Ne nyúlj hozzám!

Éppen ideje volt. A gyerek motyogott:

- Ugye nem szeret, mamám? Most, olyan furcsa... huk!

Szalonna és törköly, s hozzá valami kevés, az otthoni reggeliből kis kupacban állt a két ülés közötti keskeny úton, a két nagyobb gyerek menekült, nagypapa Deske fejét fogta, a mama Jujuval szaladt a folyosó végébe. A jókora kavarodásban az őrnagyné is megjelent igen praktikus tanácsaival, nagypapa ismerősét elküldte a takarítóasszonyért, s az rövidesen jött is vödörrel, felmosóronggyal. Nagypapa mellényzsebéből elővett egy forintost.

- Fogja, jó asszony, a fáradságáért. - Azzal átsétált a szomszéd fülkébe.

A két gyerek kókadtan a sarokba húzódott, arcuk, valamelyest megtisztítva a koromtól, zöld volt, fehér blúzuk maszatos. Bogyó tüntetően úgy ment el közöttük, hogy ne érintse őket, s befogta az orrát. A nagy fiú, odaadó barát és szövetséges, nővére ötletétől elragadtatva nevetett, s most már ketten jártakkeltek finnyásan kerülgetve testvéreiket, befogott orral. Juju sikoltott:

- Mama, szóljon rájuk! Mindig szekálnak, piszkok!

Bogyó álmélkodást színlelt.

- Bubi, te látsz rajtam piszkot?

- Semmit. Két kis mocskos alakot látok.

A hosszú láb előrelendült, bokán találta a bátyját. Az féllábon ugrált, nyöszörgött, a nagylány villámgyorsan lekent egy pofont Deskének, azután nyurga húgának hajába markolt, a valamikor fehér szalmakalap a földön hevert, s utána repült a hajat leszorító körfésű, tapostak rajta, általános lett a verekedés, a mama is felállt, riadtan és tétován a lábát váltogatta.

- Üljetek a helyetekre! Csönd legyen! Hálátlan, komisz gyerekek vagytok. Feláldozom értetek a nyugalmamat, az életemet, és mind kevés... ezt kapom viszonzásul. Mennyit szenvedek, és semmi kímélet...

- Mi nem kértük, hogy feláldozza magát - mormolta Bogyó.

- Mit mondasz?

- Semmit.

Szorosan, komor arccal álltak egymás mellett. Az asszony kétségbeesett, magányos volt az ellenséges csapattal szemben. Sírósan kiáltotta:

- Ha ilyen rosszak lesztek, visszamegyünk Pestre.

Kifürkészhetetlen intézkedései a sorsnak: térben és időben összetalálkozik egy kimondott szó és egy attól függetlenül elindított cselekvés - a mozdony azon minutumban tolatni kezdett, a szerelvény hátrált, egyre gyorsítva tempóját, s már teljes volt a menetsebesség. íme, az őrház, amit jó ideje elhagytak, parányi kertjében két kurta inges, bámaszkodó gyerek, s megint a fenyőfák közül kiágaskodó kastélytető, az egyszer már látott tájék. A négy gyerek, egyik a másik után visszaült a helyére, fokozódó nyugtalanság, szorongás a négy arcon, a mamáén büszke öröm, mert gyerekeinek megfegyelmezése nem kisebb teljesítmény, mint egyetlen szavával megváltoztatni évmilliós pályáját a földgolyónak.

A vonat nyílt pályán megállt, dohogott, a mozdony aljából gőzoszlopok lövelltek, a kéményből vaskos füst szállongott, a szomszéd fülkében csiklandósan kacarászott az őrnagyné, s amikor nehézkesen ismét előrelendült a szerelvény, mama azt mondta:

- Nem bánom, még az egyszer...

Az őrház, ingecskében a két gyerek. A kupéban teljes volt az egyetértés. A két kicsit át kell öltöztetni, mondta a mama, s Bubi az ülésre pattant, leemelte a kívánt bőröndöt. A földön gunnyasztó, megtiport kalapot széles ívben kihajította az ablakon. Míg a mama kikereste a tiszta blúzokat, berakott szoknyájában s felsőtestén hátul három gombbal záródó „lejbliben” állt a kislány, karját hol összezárva a mellén, hol leeresztve, szégyenlősen, mert érzése szerint az utazóközönség érdeklődésének középpontjába került hegyes válla, hosszú és sovány karja. Pedig csak Bogyó nézte őt, lebiggyedt szájjal, imitt-amott jelentkező nőiességének öntudatában. A szolgálatkész Bubi az elemózsiás kosarat is leemelte, mama az ülés

közepén csinosan megterített, s megjelent nagypapa is.

- A Balaton!

Felbomlott a szép rend, az ablaknál tolongtak, a mama, kezében sonkás kenyér, sóhajtott:

- Istenem, milyen hangosak...

2.

A talicskás ember behordta a bőröndöket és kosarakat, nagypapa-a mellényzsebéből kifizette járandóságát, s a család kissé tanácstalanul tömörült a málha körül; ijesztő volt a fényes parkett s a hűvös, félhomályos szoba makulátlan tisztasága, kínos rendje. De másodpercek múlva feltűnt már a csinos ház úrnője, s mögötte egy ifjú leányzó, sok ropogós szoknyában.

- Rátzék? - Váratlanul,mély és erélyes hangja volt az apró termetű öreg hölgynek. Talpig feketében, lassú méltósággal közeledett, csupa ránc szeméhez lornyont tartott.

Nagypapa elébe sietett.

- Doktor Komár vagyok. - Nyájas mosollyal kezet csókolt. - Komár Ferenc. A leányom, doktor Rátz Dénesné, a gyermekei. Utólagos engedelmével betörtünk, nagyságos asszonyom...

- Kisasszony - mondta az erélyes hang. - Csajági Apollónia, amint ez levelezésünkből kiviláglik.

- A leányommal méltóztatott levelezni - mondta nagypapa mulatva.

Az öreg nő könnyed félfordulatot tett.

- Hozott isten, kedves. Tied ez a fészekalja fióka? Mind a négy? Elhiszem, ha mondod, ámbár a gyönge szememmel bakfisnak néznélek. Látom, a gyerekek jók, illedelmesek; úgy is kell, a berendezés nem arra való, hogy rongálják.

- Köszönjetek a kisasszonynak.

- A gyerekek szólítsanak házinéninek. Teca! - A lány, bokorugró szoknyái ringtak, suhogtak, előrelépett. - Kérésednek eleget tettem - Júlia? Szép, szeretem a nevedet - tehát kedves Júlia, kérésedre felfogadtam Tecát mindenesnek, rendelkezésedre áll. Falubeli,

ismerem a szüleit, jóravaló emberek, a leány ugrifüles, de tiszta, dolgos, és ha nem túlzottak az igényeitek, a főzést is vállalja. Nos, Teca?

- Igenis, kezit csókolom, ahogy mondani tetszik.

- Segíts a nagyságos asszonynak berendezkedni. Doktor, ön addig megtekinti velem a kertet.

- Kész örömmel.

Nagypapa karját nyújtotta, a filigrán öreg kisaszszony a kezét helyezte rá, a gyerekek elhűlten bámultak - menten felcsendül a spinéten egy édes dallam, és nagypapa menüettet táncol Csajági Apollóniával.

Az első szoba utcai, a másik kettő kertre néz, s az oszlopos, keskeny tornác is. Volt egy ablaktalan helyiség szürke bádog káddal, vízcsapnak azonban nyoma sem. Teca nemigen értette az aggodalmaskodó mamát, a nyaraló uraságok a Balatonban fürdenek, arra való a nagy víz. De a gyerekek, azokat esténként le kell csutakolni! Hát majd a mosófazékban melegítek akár két kádra valót, tessen nyugodt lenni... Szép, jól felszerelt konyha is tartozott a házhoz, s hogy mindent megtekintettek, kezdetét vette az elhelyezkedés.

Mama és Bogyó elfoglalja az első, utcai szobát, a két kicsi alszik a mellettük levőben, s a harmadikban nagypapa Bubival. Bőröndök és kosarak zsúfolt tartalmát osztályozta a mama, az egyik szekrénybe az ő toalettjei és fehérneműje, a másikba a gyerekek holmija - vigyázz, Teca fiam, ne fogd marokra! - s a leány szaladt egyik szekrénytől a másikig. Feje fölé emelte az egyik szép, puffos ujjú ruhát, hogy ne érje a parkettet, s így nem vette észre Deske orvul és hirtelen kinyújtott lábát. Teca a földre huppant, teljes súlyával mama ezüstszürke fodros grenadinruhájára, visított egy velőtrázót, mama is halkan sikkantott. Bubi lovagiasan segítette a lányt tápászkodásában, az pedig öklével fenyegette a másik szoba felé oldalgó gyereket.

- Nagy betyár vagy!

Juju az öccse után szaladt. Bogyó a szekrénybe helyezett fehérneműből kivette egyik hálóingét, s az ablak felőli első ágyra telte, majd maga is az ágyra telepedett, ezzel is jelezve, hogy

lefoglalta a véleménye szerint előnyösebb fekhelyet, s konokul előreszegzett állal, harcra készen várta mama megjegyzését a választására. Az észrevétel elmaradt, csupán mama arcán látszott egy keserű rándulás. Bogyó, az ablak felőli fekhelynek immár jogos tulajdonosa, indult felfedező útjára.

A kicsi, parknak álcázott kertben ősrégi fák, bokrok között kanyargó keskeny ösvény, vadszőlővel befuttatott lugas, középen viruló zöld, gondosan nyesett pázsitos térség és kis gipsz Ámor, nyilát szegezve pontosan nagypapa és Csajági Apollónia felé, amint diskurzus közben a pázsit szélén vesztegeltek.

Apollónia kisasszony - nagypapa válla magasságát sem érte el - kezében a lornyon kellemes és tartózkodó mozdulatokkal kísérte a mondanivalót, hangsúlyozottabb részeknél pedig megállt a levegőben, mintegy a feszültséget jelezve, akárcsak nagy hatású cirkuszi produkciónál, megtorpan a magasban a karmesteri pálca. Bogyó ráakadt a testvéreire, akik a bokrok között settenkedve követték a sétálókat. A kisasszony azt mondta:

- Szüleim életében egyike volt nyári rezidenciáinknak ez a pórias kis ház. Apám Sopron megye alispánja volt, a megye első embere, nagy úr, nagy gavallér. A nyarat purkersdorfi villánkban töltöttük - atyámért rajongott a bécsi társaság a báli szezont Budapesten, Szép utcai házunkban. Az otthon, a meleg, a felejthetetlen családi fészek odafönt volt a Lővereknél, neobarokk kastély, kedves uram, Le Notrepark, a megye első teniszpályája. Csodaszép őszi napok, rozsdabarna fák, bíborba öltözött bokrok, tűzpiros kardvirág és mélabús dália - a lornyon hirtelen megszűnt lebegni -, a soproni ősz páratlan a maga nemében, ne ellenkezzen, Komár, azt nem szeretem, maguk erdélyiek nevetséges lokálpatrióták. Igen, ez a kis lak. Ha megáhította bőrünk a tó vizének simogatását, szemünk a balatoni naplemente látványát, ideruccantunk néhány hétre. Két személyzet, kevés komfort, kellemes változatosság a nagyvilág ricsaja után - így keverte a kisasszony a szalonstílust az utca egyszerű nyelvezetével.

A sétát folytatták a kis pázsit körül, a gyerekek is a bokrok között, s egymást lökdösve hívták fel a figyelmet a házinéni történetének némely, a fülüknek szokatlan részletére. Bubi fölemelte a kezét, a lornyon megállt a levegőben, Bubi intett, s az arany-nyelű üveg ismét ütemes mozgással kísérte a beszámolót; a testvérek fojtottan nevetgéltek.

- Íme, a hajdani cselédház. - Egy sor öreg fenyőfa mögött bújt meg a csúcsos tetejű fehér épület, négy ablaka között ajtó, mesebeli házikó, ellepve vadszőlővel. - Nyári otthonom. Körülményeim úgy alakultak, hogy házamat kényszerülök bérbe adni nyaralóknak, magam pedig itt töltöm a száműzetés három hónapját.

- Bájos! Elragadó! - mondta nagypapa.

- Papperlapap! - intette le a kisasszony. - Magától értetődik, hogy ha én lakom, nem cselédház, mert egyéniségem rányomja bélyegét. Távol esik a világ zajától. Boglár nem a régi. Elözönlik a pesti nyaralók, kereskedőnépség is ideszokik neveletlen, hangos gyerekekkel. Én gondosan megválogatom a lakóimat, hajcihő, randalírozás nálam nem fordulhat elő. Lépjen be, Komár doktor.

A gyerekek az ablakoknál ágaskodtak, odabent azonban homály volt, a látást akadályozta a felfutó vadszőlő is, így a ház körül ténferégtek. A törpe park nyesett bokrai és dísznövényei után itt tetszetősebb volt a kép: néhány gyümölcsfa és veteményeskert a ház mögött. Deske, izmos ügyes kölyök, felmászott az egyik barackfára, s utánakúszott hosszú lábával a hűséges Juju, szökdécselve egyik ágról a másikra, majd megállapodva; a magasban lendületesen kitárta a karját, arcán zavar és izgalom, mert érzése szerint odalent álmélkodó tömeg figyeli teljesítményét és zöld lombok keretezte sudár alakját. Azután reccsent , az ág, a kislány repült kalimpálva lefelé, s az esővizes hordóban kötött ki, nyakig merülve a vízbe, üvöltését testvérei ádáz nevetőkórusa kísérte.

Elöl jött a kisasszony, mögötte nagypapa. Mi történik itt? A kislány beleesett a hordóba? Honnan? A barackfáról!

- Azonnal jöjj ki, gyermek! Komár, segítsen neki! Többé elő ne forduljon. Hallatlan. Itt semmi keresnivalótok. Tisztelt uram, közölje a lányával, hogy ez magánterület, nem tartozik a bérleményhez.

- Feltétlenül közlöm, kedves kisasszony. Ez egyszer legyen elnéző, a gyerekek kissé élénkek.

Juju kikeemergett a hordóból, s csuromvizesen kullogott a park felé, nagypapa követte két nagyobbik unokájával, a kisasszony lornyonját szeme elé tartva nézte a barackfa törött ágát. Mellette megszólalt egy édes, szelíd hangocska:

- Szegény barackfa, szegény... most, ugye, meghal?

Az apró termetű kisasszony lenézett Deskére. Kedves kölyök. Bájos gyermekarc, törékeny alak.

- Miért halna meg?

- Mindenki meghal - dünnyögte búsan a gyerek. - A mi papánk is. Házinéni is meghal, úgy sajnálom.

A kisasszony szívéig hatolt a hang varázsa.

- Miken morfondírozol, fiú? Honnan veszed ezeket a komor gondolatokat?

- Csak fáj lehelte a gyerek -, hogy házinéni nem szeret minket.

- No nézzék! - Csajági Apollónia lornyonja mint kivont kard szúrta át a levegőt. - Ki hallott ilyet!

- Ugye, nem szeret?

A gyerek feje éppen a kisasszony kebléig ért, ahogy magához vonta, hevesen, túláradó érzelemmel.

- Kedvellek, édesem. Hogy hívnak?

- Deskének.

- Komikus név. Eredj játszani, Deske, a szomorú gondolatokat verd ki a kobakodból.

A gyerek vidoran elvágtatott. Házinénit meghódította, s ennek

előnyeit latolgatta: a hátsó kertben vannak a gyümölcsfák és a veteményeskert, némi ügyeskedéssel fényes aranykrajcárok ajándékozására is rábírhatja a kisasszonyt. Deske szerette, ha krajcárok csörögnek a zsebében, s szerette a krajcárokért vásárolható gyűrűscukrot és szentjánoskenyeret, fügét és sült gesztenyét. Deske jó emberismerő volt, éles szemű megfigyelő. A felnőtteket két kategóriába sorolta: voltak könnyű kezű ajándékozók, és voltak nehezen megközelíthetők. Nagypapa az előbbiek közé tartozott. Deske ezért kissé lenézte, szívesebben ostromolta a bevehetetlennek tűnő várakat. Ilyen például Lujza néni, papa vénkisasszony nővére. Jön váratlanul és hívatlanul, üres kézzel, karácsonykor, születésnapokon is csupán jó kívánságait és intelmeit hozza. - Legyetek méltók édesapátokhoz,.. Ne felejtsétek el, hogy az embernek csak egy apja van.. Vigyázzatok anyátokra... - s Lujza néni távozása után mama gyakran sír, Bubi meg fogadkozik, hogy legközelebb kidobja Lujza nénit. Papa koporsóját öt koszorús kocsi követte lépésben, a lovak fején fekete tollbokréta, mint a cirkuszban; a temetési lovak általában kövérek és öregek, a tüzes fiatal ló esetleg megbokrosodna egy automobiltól, és elragadná a halottat, és a rengeteg sok koszorú között a legkisebb volt Lujza nénié. Nemrégiben este állított be papa nővére, Bubi szerint mama körül szimatol, hogy mit és miért, azt Deske nem értette, Bogyó azonban igen, és a gyerekszobában jó hangosan azt mondta: - Fene egye meg ezt a nőt! - Lujza néni meghallotta, alaposan leszidta Bogyót, ő meg, ahogy szokta, merőn farkasszemet nézett vele, előreszegzett állal, mamát ezzel mindig felizgatja. Deske életének hat esztendejéből mindössze a második félidőről őriz emlékeket, ezek között a legdicsőbb, amikor a smucig disznónak ismert Lujza néniből hízelgéssel, célzásokkal, ernyedetlen buzgalommal és türelemmel kipréselt nápolyira egy krajcárt. Testvéreit elképesztette az eset, Bubi kijelentette: - Nagy ember vagy! - és egy királynőről mesélt, aki hasonló eszközökkel megpumpolta a magyarokat, mert puskára és ágyúra kellett neki pénz. És ha említené Apollónia kisasszonynak, hogy szíve vágya egy puska?

Juju a tornácon állt, körülötte víztócsa, mama nem engedi be a szobába, félti a kisasszony parkettjét. S jött is már a mama, kis kartonruhával, s míg vetkőztette Jujut, szemrehányással mondta, sóhajtva:

- Ügyetlen vagy, szegénykém. Reggel óta a harmadik tiszta ruhát adom rád.

A kislány kitépte magát az anyja keze közül, s kiabált, hadonászott hosszú karjával.

- Hát ne tessék! Majd megszárad rajtam! Nem kell!

Bubi is beleszólt:

- Úgy van! Megszárad rajta.

- Az embert mindenért szekálják - mondta Bogyó.

Deske is ott állt csuromvizes nővére mellett, négyen együtt, szemben az anyjukkal, egyetlen gáncsoló szavára összefognak ellene. A mama szó nélkül visszament a szobába. Az első ágy szélére ült, tehetetlenül összekulcsolta a kezét. Mit kell tennie? Mi volna a helyes magatartás velük szemben? Büntetni, de hogyan? Marakodnak, egymásnak esnek, de a legkisebb vélt sérelemre szoros egységbe tömörülnek, olykor félelmetesek. Az ágyon Bogyó hálóinge, s ettől elkeseredése ingerültségbe váltott - a hálóinget áttette a másik ágyra.

- Lefoglaltam!

Bogyó hangja az ajtóból süvített feléje.

Sírósan kérdezte az asszony:

- Hogy beszélsz velem?

- Sehogy. Az az én ágyam.

A mama most már sírt.

- Legyen a tied. Jegyezd meg magadnak, Bogyó, egyszer megbánod, hogy rossz voltál az anyádhoz. Ha már nem leszek... ha elmentem apátok után.

Mama mögött csukódott az ajtó. A kislány merőn, konokul előreszegzett állal ezt az ajtót nézte. Mama sír, mamánál könnyen eltörik a mécs, így mondta a kövér őrnagyné - Bogyó halkan kuncogott. Kis lelkifurdalást érzett, talán mégis át kellene engednie az ágyat, vagy mama után menni, kiengesztelni; de még egyre maga előtt látta a könnyed bájjal lépkedő, magas alakot, s ez bosszantotta. Mama tagadhatatlanul szép, prerafaelita angyal a festőművész szerint, aki számtalan vázlatot készített már mama portréjához, nevetséges, akármilyen szép asszony, öreg, harminckét éves. Bogyó a száját biggyesztette, majd felugrott, és Csajági Apollónia kisasszony ferdén lógó zöld tükre előtt ágaskodva vizsgálta kerek kis arcát, s egészen lábujjhegyén egyensúlyozva a két parányi domborulatot fehér matrózblúza alatt. A látvány kielégítő, mindössze a néhány szeplő az orra körül - meszsziről is látszik? Hátrált, szemét tágra nyitotta, félig lehúnyta, szempillája sötét, hosszú, felfelé kunkorodó, a szája kissé duzzadt, vérpiros, a bőre bársony, az iskola körül ácsorgó fiúk szerint legszebb lány a II. A osztályban. A fiúk nem érdeklik, ha megnő, olyan kiváló, idősebb, halk szavú és gyöngéd férjet választ, mint annak idején mama, s ahogy ment kifelé a szobából, pántos, lapos sarkú gyerekcipőjében az imént látott könnyed lépteket utánozta.

Mama a konyhában tárgyalt Tecával - a tizenhat éves lány ügyesen rakosgatta a szekrény porcelán tartóiba a Budapestről hozott cukrot, diót, mákot, fűszereket, s felelt Rátz Dénesné kérdéseire: húst árulnak a mészárszékben, a szatócsnál lisztet, zöldségfélét, a faluban szárnyast.

- Hát tejet?

- Tej, túró, írós vaj, friss tojás van az úrnál.

- Az úrnál? Ki az?

- Hát az úr, csak úgy mondjuk.

- Hol lakik?

- Arra kifelé - mutatta a lány, s ahogy bizonytalan messzeségbe

lendítette a karját, hullámzott a sok szoknya. - Van félóra járás. Ma az esti fejéshez mutatom én az utat, tessék velem küldeni egyik gyereket, azután már maguktól odatalálnak, én meg végzem a dolgomat.

A ház előtt kétoldalt fákkal szegélyezett út, s a rezgő falevelek között az ezüst és arany csillámlású Balaton. Délután három óra tájt fölkerekedett a család. Csajági kisasszony nagypapára bízta a kabinkulcsot; a kolozsvári úriember a kulcsot két ujján lóbálva léptetett a lánya mellett, elöl a négy gyerek hatalmas port kavarva, Bubi görnyedt a fürdőholmival megrakott táska súlya alatt. - Bírod, kisfiam? - kérdezte a mama. - Bírom - dünnyögte a fiú. - Visszafelé üres kézzel jössz, minden a kabinban marad..

Először a két lány lépett ki a fabódéból csinos kékbabos karton fürdőruhában, a karjuk s térdtől a lábuk csupasz, Juju lángvörösen, mert hosszú végtagjai minden bizonnyal feltűnést keltenek, mama eleget sóhajtozik miatta. Jó volna menten belegázolni a szelíden fodrozódó, napsütötte tóba, de várakozni kell, míg valamennyien elkészülnek. A fiúk is megjelentek vadonatúj csíkos trikóban, meg kell adni, mama a legszebbet és legfinomabbat vásárolta, ami kapható volt a boltban. Nagypapa térdig és könyökig érő fekete trikót viselt, furcsa látvány szivarral a szájában, ahogy szemlét tart a napernyők árnyékában heverő asszonyok felett.

Utolsónak került elő mama, s csöppet sem meglepő, hogy mágnesként vonzotta a pillantásokat, férfiakét, nőkét. Mamán szürke fürdőruha volt, nyakig zárt, körös-körül fekete szegéllyel, térden alul széles fodor, szürke harisnya, s ehhez járult a nagy karimás guttapercha kalap, a kezében hosszú nyelű szürke napernyő - valóságos jelenség, és bájos, szerény, mintha észre sem venné az érdeklődést, tereli maga előtt négy gyermekét.

Bubi felfújta az ócska párnahuzatból otthon készült hólyagokat, mama a lányok mellére kötötte, s hajrá, be a június elején még borzongatóan hideg, sekély vízbe, rohanva, csapkodva, mámorosan. A partról mosolygó felnőttek szemmel követték a jövevényeket,

megjegyzések hangzottak: - Szép gyerekek. A nagyobbik lány bájos, pikáns arcocska... A kisfiú elragadó. Hát még a mama!

A bogiári ősnyaralók szívélyes fogadtatásába szépséghiba csúszott, persze Bogyó, mindig Bogyó! Hangos és vad mulatozásuk a közelükbe csalt néhány barátkozni vágyó gyereket. Bogyó körül úszkált egy kövérkés, csinos kamasz, s a négy testvér csatájába kapcsolódva játékosan vizet loccsintott Bogyó arcába.

- Szemtelen pimasz! - kiáltotta a kislány.

A fiú tanácstalanul, zavarodottan elmaradt tőlük, sietve melléje lépett az anyja.

- Hagyd, Laci! Neveletlen kislány.

Mama meghallotta. A szeme tüstént elhomályosodott, s e fátyolon át nagypapát kereste. Doktor Komár Ferenc meglehetősen bő, ujjas fekete trikójában is elegáns, világfias fellépésű, szivarozó úriember a parton élénken társalgott két férfival. - Alkalomadtán szívesen kaláberezek - mondta nagypapa -, ámbár mifelénk a preferánsz a kedvelt játék. Ti fővárosiak ebben is, másban is elmaradtok Erdély mögött. Leszel szíves bemutatni feleséged őnagyságának ... - s nagypapát már körülveszik az asszonyok, nevetés, vidám társalgás a parton, a gyerekek távolodnak, a vízben Bogyó úszómozdulatokat tesz a felfújt hólyagon lebegve, Juju féktelenül csapkod hosszú karjával, Júlia egyedül álldogál, a szeme könnyes, és összerezzen, ha víz fröccsen szép fürdőruhájára. Fázik, magányos a nagy tóban.

Elöl a négy gyerek botladozott, nagyokat ugrottak az egyenetlen, homokos úton, mert azt játszották, hogy ki tud tovább a bágyadó fényt sugárzó napba nézni. Bubi a napéjegyenlőséget magyarázta testvéreinek, hogy évente kétszer a nappalok és az éjszakák egyenlő hosszúságúak.

- Az eszkimóknál is? - kérdezte Bogyó.

A Kis csillagászban Bubi olvasta, hogy évente kétszer, tavasszal és ősszel napéjegyenlőség van az egész földön, hát miért ne volna az eszkimóknál is, de bizonytalankodott, és mama a háta mögött

kínlódva mondta:

- Hiszen nem tudod, kisfiam, hát miért beszélsz butaságokat?

Jókor jött Juju kiáltása:

- Deske csal! Behunyja a szemét.

- Mindig szélhámoskodik.

A gyerek, hogy elterelje magáról a figyelmet, sietve kapcsolódott a beszélgetésbe.

- Bubikám, Napóleont a napról nevezték el? Mert annyi csatát nyert?

A fiú kelletlenül felelt - mama az imént megszégyenítette.

- Á, dehogyis. Amikor megszületett, a mamája nem tudhatta, hogy egyszer majd minden csatát megnyer.

- Annál is inkább - szólalt meg hátul nagypapa, - mert nem beszélt magyarul. Ott Korzikában másként nevezik a napot.

- Hogyan? - fordult feléje a négy arc.

- Ördög tudja.

Teca útra készen várta őket, kezében kis, kék mázas tejeskanna, sietni kell, mert az úr hét óráig kiméri a tejet. Ki menjen Tecával, ez volt a nagy kérdés, egyik gyerek sem volt hajlandó megtenni a hosszú és unalmas utat. A mama lamentált, a vita elfajult, Bogyó feleselt és a vállát vonogatta, Juju elbújt a kertben, Bubi nem azért nyaral a Balatonnál, hogy tejet hordjon. Nagypapa végül rövid megbeszélést folytatott Deskével, s a gyerek, zsebében újabb krajcárokat csörgetve, útra kelt Tecával.

A kertben esti sétáját végezte Csajági kisasszony, s oda szólt a tornácon szivarozó nagypapának:

- Szép esténk van, doktor.

- Fölséges!

- Az imént találkoztam a gyerekekkel, ők is élvezik a rózsa illatát, úgy is kell, az élet csodás ajándéka a növényzet, a balzsamos levegő,

a tündökletes alkonyi égboltozat, utolsó ripők, akinek szíve nem dobban meg ennyi szépségtől. Nem láttam a kisfiút.

- Tejért ment a Teca nevű leányzóval.

- Az úrhoz?

- Az úrhoz - hagyta helyben nagypapa, s mikor a kisasszony talpáig burkolózva rojtos kendőjébe, tovatűnt a fák között, magában morfondírozott a titokzatos úr kiléte felől. A visszatérő Deskétől megkérdezte:

- Megismerkedtél az úrral?

- Igen.

- Öreg úr?

- Neem - mondta elnyújtva és szokatlanul szűkszavúan a gyerek.

- Milyen?

- Hát egy bácsi.

Kakaó és vajas kenyér, gyümölcs a gyerekek mindennapi vacsorája, és mivel nagypapa kijelentette, hogy szereti a könnyű esti táplálkozást, ő is ezt kapta, valamint mama és a konyhában Teca. S végre csönd volt, jótékony esti csönd, üde levegő, a tintakék égen villogó csillagok, szélvédős gyertya mellett üldögélt Júlia az apjával. A gyertya parányi fénykörében szállongott, kerengett a szivarfüst, s elriasztott egy-egy bátortalanabb éjjeli lepkét. Az asszony sóhajtott.

- Mi a baj, Júlia?

- Semmi, papa. Minden. - Kis csönd után folytatta, a hangjában már sírás bújkált. - Nem vagyok boldog. Nehéz az életem.

- No - mondta Komár Ferenc. - Anyagi nehézségek?

- Szó sincs róla, Dénes gondoskodott a családjáról.

- Legyintett; mondja tovább? Papa el sem tudja képzelni, hogy az anyagin túl is van baj a világon. De mégis, áradt már a régen kikívánkozó mondanivaló.

- Ha tudná, papa, milyen magamra maradtam. Négy gyerekem

van... és olyan kevés az öröm velük. Nem gyönyörködhetem, mint más, boldog anya, a gyerekeimben. Meg ne verjen az Isten érte, de néha félek tőlük. Mint az ellenségek...

- No - mondta ismét a pöfékelő úriember.

Az asszony csöndesen sírt, suttogott:

- Mennyire örültem Bogyónak. Dénes fiút kívánt, én fohászkodtam magamban, hogy lány legyen, édes, meleg kis jószág, társam és barátnőm, papa tudja, hogy mindenkim Kolozsváron maradt, az egész fiatalságom, és Pest idegen volt, ma is az... Elképzeltem egy gyöngéd és bájos fiatal lányt...

- Abban nincs hiba - mondta csillapítóan az apa. - A te Bogyód bájos fruska, idővel gyönyörű nővé fejlődik.

- Néha azt hiszem, hogy gyűlöl. Miért, mondja, papám, mit vétettem neki? Akkor elégedett, ha ellenem tehet, ha az utamat keresztezheti. Bubi a szövetségese. Az a fiú... Dénes eszes, nagy tudású férfi volt, szegény kisfiam nem ütött az apjára. Papa hallotta, mennyi badarságot összebeszél, restellem az emberek előtt. Istenem, mit tegyek? A kicsi lányom a suta mozgásával kéz és láb és ideg az egész gyermek. Mi lesz belőlük? Ha egyszer magához szólít az Isten, hogyan számolok be az apjuknak róluk? Deske ki sem látszik a földből, és csupa ravaszság meg önzés. Borzasztó, higgye el, hogy így kell beszélnem, hiszen az életemet áldozom értük.

Komár Ferenc részvéttel hallgatta szeretett Júliáját, de a gyermekneveléshez édeskeveset értett. A felesége annak idején levette válláról ezt a gondot, s halála után Júlia férjhez ment dr. Rátz Déneshez. Hiszen ha csupán pénzről volna szó, kész örömest a tárcájába nyúlna, a lelket marcangoló bánat azonban idegen terület, ahová nem tudja követni a lányát. Unta kissé a lamentációt. Megsimogatta Júlia tömött, sopfba fésült haját.

- A sírás nem segít, hagyj fel vele, kár a szép szemedért. Jóvérű gyermekek, megjön majd az eszük. - S ezzel az apai kötelességének eleget tett, lassan fölállt. - Feküdj le, Júlia, álmodj szépeket, én még

járok egyet.

A vendéglőből cigányzene hangjai szűrődtek, no lám, egészen jól húzza a prímás, ha nem is ér fel a kolozsvári Balog Lajcsival - Komár Ferenc látótávolon túl szaporázta a lépteit, a kakaóvacsora után megáhította a hagymás rostélyost. Dudorászott: „Hideg szobor vagy, meg sem értenéd... ”

Deske nesztelenül távolodott az ablaktól, mezítláb, kurta hálóingében benyitott nagypapa szobájába, ahol Bubi ágyán kuporgott a két lány esti beszélgetésre.

- Mama sír - jelentette Deske, s ő is felmászott az ágyra. - Minket szapul nagypapának.

- Hallgatóztál - szögezte le Bubi.

- Jól tette - mondta Juju.

A négy hálóinges kis alak összebújt az ágyon, szokatlanul komor arcuk egymáshoz közel, a suttogásukban keserűség.

- Én már nem törődöm vele - mondta Bogyó. - Mamának semmi sem tetszik rajtunk. Örökké sír és panaszkodik, hogy feláldozza magát értünk. Kell is nekem áldozat!

- Sohasem játszik velünk.

- Papát gyászolja.

- Meddig?

- Azt szeretné, ha mi is csak búsulnánk. A nevetésünk is bosszantja.

- Sajnálom papát, de nagyon öreg volt már.

- Ötvenkét éves.

- A Teréz körúton - mondta Deske - láttam egy piros sapkás honvédet, nyolcvanéves, még ismerte Bem apót. - Elgondolkozva hozzátette: - Én szeretem mamát.

Csönd volt, azután Bogyó fölvonta a vállát.

- Hiszen azért én is...

Az asszony nem hallotta a megbeszélést. Hűvös volt a tornácon, mégis maradt. Távol szólt a cigányzene, de tisztán kivehető a dallam, magasban jár a hegedű hangja, és brummog a nagybőgő, özvegy, négy gyermek anyja. Oda vannak a fiatal évek, leélte egy öregedő ember mellett. Tulajdonképpen önmagát gyászolja. Vétkes gondolatok, Isten megveri érte, Fájdalmas a cigányzene és andalító, s megint a könnyek. Didergett, indult az első, az utcai szoba felé. Bogyó lefoglalta az ablak melletti ágyat. Remélhetőleg alszik már - kínos és érthetetlen, hogy zavarja a lánya jelenléte.

3.

Korán ébredt a ház. Nagypapa a hajnali órákban - hét óra volt, sötött a nap, csiviteltek a madarak hálóingben, dölyfös léptekkel s zajosan nyitott a szomszéd szobába, felriasztva álmából Deskét és Jujut. Nagypapa kinyújtott kezében hozta a kalitkát hat fehér egérrel, az asztalra tette, hogy csak úgy csattant. Riadtan rohangáltak szerteszét a fehér egerek, az ugyancsak hálóingben besompolygó Bubi felkapta és magához szorította a kalitkát.

- Fél éjszaka zörögtek nekem a papírral meg a mogyorójukkal - méltatlankodott nagypapa. - Nem tűrök a szobámban ilyen rusnya férgeket.

- Mindig velem alszanak. Tegnap reggel tettem alájuk friss papírforgácsot - mondta a fiú. - Örültek neki. Játszottak...

- Hát majd itt játszanak. Fertelmes kreatúrák! - Kíváncsian fordult az unokájához. - Tulajdonképpen miért tartod őket?

- Tanulmányi célból. Tanulmányozom...

- Mit?

- Az életmódjukat. És a szokásaikat... és mindent.

- No, ez megint valami hóbort.. Megmondom én neked a szokásaikat. Elrágcsálnak mindent, amihez hozzáférnek, és jártukban-keltükben kis büdös golyókat eregetnek.

A két gyerek kuncogott az ágyban, nagypapa elég vicces ember. Bubi szöget keresett a falon, amelyre felakaszthatja kalitkáját izgatott egereivel, nagypapa pedig méltósággal visszavonult.

A cselédház lakója is szokatlanul korán ébredt, majd dúsan csipkézett reggeli toalettjében megjelent az ajtó előtt, s lornyonját a szeméhez emelve a bárányfelhőkkel tarkított nyári eget, valamint a kerti utat kémlelte. Apollónia kisasszony apró termetében

aránytalanul nagy helyet foglalt el a szépség iránt fogékony, forró érzelmektől átfűtött szív, s a sors úgy intézte, hogy szeretetére senki sem tartott igényt. Fiatal lány korában - csúnyácska volt, kissé torz külsejű, de vagyonos szülők gyermeke - nem volt hiány kérőkben, a hozományvadászokat azonban elutasította. A bálványozott huszárkapitány nem viszonozta érzelmeit, egy tanítónőt vett feleségül, kaució hiányában kilépett a katonaságtól, s ma is Veszprémben él mint nyugalmazott postamester. Az apa halála után kiderült, hogy adósságok, bankkölcsönök, a birtokra a soproni és a pesti Szép utcai házra írott terhek felemésztik az örökséget, mindössze a szerény balatonboglári házat sikerült megmenteni, ahol azóta száműzöttként él a kisasszony. - Az életem kész regény! - mondogatta, ha éppen valakit, arra méltót, beavatott életkörülményeibe. Így doktor Komár Ferenc kolozsvári közjegyzőt, mert külsejében, fellépésében, modorában éles tekintete menten felismerte a kifogástalan úriembert. A lánya is finom jelenség, de butácska, nyafka teremtés. Csajági Apollónia szellemi fölénye vele szemben vitathatatlan. Ez a magasrendű szellemiség tartotta távol a falu „intelligenciájától”; az asszonyok ostoba libák, beszédtárgyuk a háztartás és a gyerekek, a férfiak bűzlenek a pipadohánytól és a mértéktelenül fogyasztott balatoni bortól, olvasmányuk a Tolnai Világlapja. A faluban ritkán mutatkozott - a hosszú főutca vagy porfelhőbe burkolózik, vagy térdig sáros, az ember a hajnalban elvonuló gulya és konda elpotyogtatott maradványait kerülgeti - ezen a napon a kisasszony mégis besétált a faluba.

A Deske nevű kisfiú felnézett rá - soha ilyen tiszta, ártatlanul ragyogó gyerekszempárt! - és a szeretetét kérte. A nagy szív dobbanása azon nyomban mintha muzsika volna, a kedves zene azóta is szól, éjszaka is zümmög, s hajnalban ébreszti a kisasszonyt, mert vágyódik a gyerek látása után. Hamarosan rátalál. Deske a hajdani cselédház körül ólálkodik, s a házinéni nem hivatkozik arra, hogy ez magánterület, nem tartozik a bérleményhez, repeső örömmel üdvözli Deskét, és kéz a kézben sétál vele parányi veteményeskertjének ágyásai között.

- Szereted a hónapos retket? Megengedem, hogy egyél belőle, kivételesen, mert egyébként nem tűröm, hogy a nyaralók rájárjanak.

- Köszönöm szépen, most nem kívánom.

- Almát? Finom ez a kis zöld szentiváni.

- Köszönöm, házinéni.

Deske fitymálva eszegette a korai zöld almát, házinéni kertje tegnap este óta nem vonzotta, az úrnál egészen más látványban volt része, pompás élményben, ezt azonban egyelőre megtartotta magának. A pöttömnyi kisasszonnyal egyéb tervei voltak, óvatosan fogott megfogalmazásához.

- Ezek a verebek meg mindenféle madarak felfalják házinéni gyümölcsét. Tetszik látni, rászállnak a meggyfára, kicsipegetik, a lukba bemásznak a kukacok...

- Ne féltsd a meggyfámat, fiúcska.

- Csak azért, hogy házinéni finom meggyet egyen meg lekvárt is főzzön, és ha beteg, legyen befőttje.

- Szép tőled.

A kisasszony hangja valósággal megtört: egy emberi lény, ha mégoly kicsi, hogy neki is csupán a melléig ér, gondol a jólétével, esetleges betegségével. Finom barázdákkal átszántott tenyerébe simult Deske keze, az érintés átmelegítette. A gyerek bandukolt mellette.

- Én elriogatnám a madarakat - mondta.

- Elriogatnád?

- Igen. Ha volna egy puskám... csak a levegőbe lőnék, attól megijednek.

Csajági Apollónia nevetett.

- Elhessegetnéd őket, azután visszarepülnek.

- Dehogyis! Tessék elhinni, hogy én a puskámmal... Nagyon búsan dünnyögte: - De hát nincsen puskám. - A házinéni talán botfülű,

még mindig nem érti. - Olyan nagyon szeretnék puskát, annyira szeretnék... mama nem vesz.

Deskét szólították, a család indult a Balatonhoz, házinéni meg kalapot tett a fejére, kesztyűt húzott, s a faluba sétált. A köszöntéseket fejbólintással viszonozta, finnyásan kerülgette a járdán a baromfi elpotyogtatott száradó és friss keletű emésztési produktumait, ő soha nem tartana baromfit a háznál. A tó felé tartó idegenekkel is találkozott, kispénzű budapesti nyaralók, akik parasztházakban bérelnek nyári lakást, a nők pongyolában vonulnak végig az utcán, megbocsáthatatlan slamperáj! és alaposan megbámulják a kisasszonyt, fővárosi szatócsnépség, Csajági Apollónia keresztülnéz rajtuk. Hosszú séta után nyitott a nagy vegyeskereskedésbe. Petróleum- és heringszag, nyitott zsákokban rizs, liszt, bab és borsó, nagy halom süvegcukor, a falon lógó ostorok és kaszák és kapák, a polcokon fűszer, szappan és dohány, a kereskedőn olajfoltos barna köpeny, s hajlong a kisasszony előtt: - Mivel szolgálhatok?

- Adjon egy puskát, Keresztes.

- Puskát?!

- Milyen arcot vág maga, Keresztes? Egy puskát kértem, gyereknek valót, csinos puska legyen, és ne számítson érte horribilis összeget.

- Értem, kérem.

A boltos sokáig keresgélt a raktárban, a falusiak tiszteletteljes csöndben és türelemmel várakoztak míg visszatért a puskával.

- Piros? - mondta a kisasszony.

- Nincs több, mint ez az egy. Megvan tíz éve, hogy eladtam puskát, kérem, nem cikk mifelénk, tessék elhinni.

Csinos puska, elvégre a gyerek hatesztendős, miért ne lehetne piros puskája? A kisasszony fizetett, s ismét végigvonult a falun, ezúttal teljes fegyverzetben, az emberek a szájukat is eltátották, a liliputi kisaszszony ezt nem látszott észrevenni. A gyerek örül majd a

váratlan ajándéknak, elnyeri a szeretetét, rendkívül melegszívű kisfiú.

Deske megkapta a puskáját, a kisasszony egy futó, kissé nyálas csókot, s a gyerek már szélvészként tovatűnt. Voltak további tervei a közeljövőre, ezúttal nem a házinéni személyét illetően.

Alkonyattájt Deske megjelent két egyliteres kék mázas tejeskannával és egy szatyorral, mert mama tejfelre, vajra és túróra is adott pénzt.

- Megyek tejért - mondta.

- Juju veled megy - határozott mama -, mutatod az utat, holnap Bubi elkíséri Jujut, azután Bogyó..

- Fölösleges - mondta Deske, - egyedül is elbírom.

- Kilötyögteted a tejet.

- Ne tessék félni, vigyázok. - Indult volna, de Juju nem fogadhatta el imádott öccse áldozatát, kiragadta kezéből az egyik kannát, s elszántan követte. Csukodótt utánuk a kapu, és Bogyó azt mondta az öccsének:

- Valami bűzlik.

Elhatározta, hogy másnap ő megy tejért az úrhoz.

A két gyerek a főutcáról egy mellékútra tért, keskeny ösvényen baktattak a major felé. Először a piros cseréptetős lakóház tűnt szembe, földszintes, fehérre meszelt épület nyolc ablakkal, s bent a nagy udvaron még számtalan melléképület. A lakóháznak udvar felőli oldalán oszlopos tornác volt, a falon szarvasagancsok és egész sorozat bekeretezett vadászkép, hosszú asztal, székek. A tornác előtt még hosszabb asztal óriás kannákkal, literes és félliteres mérce, tölcsér, mérleg, zöld levélbe csomagolt kerek vaj adagok, vájdlingban túró, mázas fazékban tejföl, kosárban tojás, ínycsiklandó látvány. Az asztal felé sor kígyózott, néhány falusi és jóval több nyaraló. Idős, fehér melles köténybe burkolt, kerek képű asszonyság méricskélte, töltötte kannákba és üvegekbe a tejet, s

beszélt pillanatnyi szünet nélkül.

- Ne csipegessen, nagyságám, friss a túró, mint a harmat, nem bolti áru ez. A kis Erzsók felépült már, te Julis? Langyos tejjel itasd, attól kap színt. Megjött a férj ura, nagyságám? Hiszen szombatig ne

is epekedjen, a szombati vonat hozza a pesti urakat - és így, egy szuszra, míg varázslatos gyorsasággal töltött, mért.

Mellette pedig ott ült az úr, a titokzatos úr, beszedte a krajcárokat, hatosokat, visszaadott az ezüstkoronásból, s időnként szippantott az asztal szélén füstölgő cigarettájából. Az úr fiatal, harminc év körüli férfi volt, borotvált, keskeny arcú, a szeme kissé mély gödrű, kék, a tekintete éles, egészében az úr látásától a pesti nagyságák elpirultak, eltikkadtak, s verejlékes kezükhöz tapadt a rézpénz.

Az istállóépületből újabb két hatalmas kannát hozott egy legényke, habzott a frissen fejt lej, még egyre jöttek a vásárlók, Deskc mindenkit előreengedett, s ők ketten megint csak a sor végén várakoztak. A békétlenkedő Jujut oldalba bökte.

- Ráérünk, maradj nyugton.

Az udvaron zajlott az élet. A nyitott pincelejáróban el-eltűnt a legényke sajtárokkal, kosarakkal, egy idős parasztember két lovat vezetett az istállóba, időnként felbődült egy jóllakott tehén, a nagy, elkerített baromfiudvaron kárálás, kotkodácsolás, repdesés és tülekedés, mert fiatal leány, egymás fölött több kurta, keményített kartonszoknya, valami szeletre hasított zöldségfélét vetett elébük, csikorgott a kerekes kút, a mérlegen koppantak a súlyok, fogytak a vásárlók, s utolsónak maradt a két gyerek. A kerek képű asszonyság Deskére mosolygott.

- Ide nézzen az úr, a tegnapi lurkó!

Az úr is elmosolyodott.

- Adjon isten, öcsi.

- Kezét csókolom.

Az úr felállt, nagyot nyújtózott.

- A magadfajta fiatalember jó estét kíván. Nem vagyok püspök. A testvérnénéd?

- Igen, a testvérem.

- Jó estét kívánok - mondta Juju.

Az asszony emelte a literes mércét.

- Két litert?

- Elég lesz másfél - mondta Deske, és mert a nővére szólni akart, könyökével oldalba billentette. Ugyanis a kövér néni tegnap olyan bőven mérte a tejet, hogy volt az két és fél liter is, tehát másfél liter kiteszi majd a kettőt, és Deske megtakarít két egész krajcárt.

Az úr azonban varázsló vagy micsoda, átható tekintetével felmérte a gyereket, kivette az asszonyság kezéből a mércét, és alapos pontossággal kimérte a másfél litert. Deske egyik lábáról a másikra állt, majd megszólalt:

- Tessék mégis kettőt adni - és sebesen hadarta:

- A mama vajat is rendelt, fél kilót, túrót meg tejfölt.

Az úr dolgára küldte az asszonyságot, Mariska néninek szólította, ez furcsa volt, s ő maga méricskélt, számolt.

- Hol laktok?

- Csa jági Apollónia házinéninél.

- Ahá! Hányan vagytok? - Előjött az asztal mögül, s mert tartása igen egyenes volt, a közepesnél magasabbnak tűnt; két karját hanyagul a gyerekek vállára helyezte. Deske számolt.

- Négyen vagyunk. Meg a mama meg nagypapa meg Teca, ő cseléd nálunk, de csak itt, Bogláron. Tessék mondani, megmutathatom a testvéremnek az istállót?

- No, előre.

Keze még mindig a gyerekek vállán, Juju az oldalához simult. Eddig ki sem nyitottá a száját, az istállóban már ugrándozott, féktelenül hajigálva karját, lábát, s a békésen kérődző tehenek láttán kiáltozott:

Jaj de édesek! Ezt a picit megsimogathatom? Hány tehene van az úrnak?

A férfi nevetett.

- Ha érdekel, hogy hány tehene van az úrnak, számold meg.

A gyerekek végigjárták az istállót, s jelentették: harmincegy tehén, három kicsi tehén és egy óriási tehén külön az istálló végén, és a túlsó végén deszkával elválasztott rekeszekben három ló. Folytonos kérdéseikre az úr magyarázta, hogy az óriás tehén a bika. a kicsinyek üszőborjak, a bikaborjúk a kaposvári vásárra kerülnek. Ez itt hátasló, a másik kettőt a stájerba fogják. Mi a stájer? A kasos kocsi, amelyen a környékre és főként a keszthelyi piacra szállítják a tejterméket; a lovakat nem kell megközelíteni, mert puszta játékosságból is hátrarúgnak. Keze ismét a gyerekek vállán, kifelé vezette őket az istállóból, s közben beszélt.

- Egészen az elmúlt esztendőig a nénémmel, édesanyám testvérhúgával laktam a házat. A jó lélek éppen újév elsőestéjén meghalt. A betegségéig nagy segítségemre volt a gazdaságban. Szokása volt, hogy a falusiaknak azt mondja: az úr így, az úr amúgy. Rajtam ragadt. De a magatokfajta emberkéknek bácsi vagyok.

- Milyen bácsi? - kérdezte Deske.

- Zoltán bácsi.

- A papa Dénes volt, amíg élt. A papa nővére Lujza néni - mesélte a gyerek, míg lassan közeledtek az elkerített baromfiudvarhoz -, undok és fösvény.

- Szimatol a mama körül - folytatta Juju. - Most nagypapa vigyáz mamára. Milyen édes kutya!

Hatalmas, barna-fehér foltos állat volt, láncra kötve, s vészesen ugatta az idegeneket. Az úr rászólt:

- Kusti, Diána!

- Ez tyúk, amaz a haragos taréjjal kakas, amazok idei csibék. Há ti perfekt mezőgazdaként akartok visszamenni Budapestre?

- Persze - mondta Deske. - Itt olyan jó. A gyümölcsöst is tessék megmutatni a testvéremnek. Tegnap azt hitte Zoltán bácsi, hogy a cseresznyével elrontom a gyomromat. Á, semmi bajom.

- Akár elölről kezdenéd?

- Ha meg tetszik kínálni...

- A helyedben egyszerűen annyit mondanék: szabad egy kis cseresznyét szedni?

Deske egyetlen pillanatig enyhe zavart érzett, de Zoltán bácsi csöppet sem haragos, inkább nagyon is kedves, kíséri őket a távolabbi gyümölcsösbe. Beláthatatlan nagy kert, töméntelen sok fa, sárguló barackok, zöld körte, alma, a cseresznye húzza le az ágakat, édes illat, zümmögő bogarak. A férfi együtt cseresznyézett a gyerekekkel, beszélgettek. Juju leesett a barackfáról, bele az esővizes hordóba, házinéni dühös volt, mesélte Deske, a kislány hozzátette, tele szájjal, bizalommal, de búsan:

- Mert csupa kéz és láb vagyok, azért olyan esetlen meg ügyetlen.

- Ki mondta?

- A mama. Nagyon szomorú miattam. Bogyó szép, de szemtelen a mamával, és azért is sokat sír.

- Bogyó kicsoda?

- A testvérünk. Tizenkét éves, és tetszik a fiúknak. Én soha nem fogok tetszeni egy fiúnak sem.

- Honnan gondolod?

- Tudom. Mert olyan nevetséges vagyok.

Deske nevetett.

- Vénkisasszony lesz, mint Lujza néni.

- Olyan nem! Inkább haljak meg!

A drámai sikoly elvékonyult, hirtelen kicsapott karjából földre pottyant a cseresznye, azt szedegette vérpiros arccal - Zoltán bácsi és bizonyára az egész udvari népség kaján szemmel őt figyeli.

- Elég - mondta a férfi maradjon valami holnapra is.

Mentek a hosszú asztalhoz a kannákért, szatyorért, s az úr - a hangja barátságos, mintha két felnőttel beszélgetne, amint lépeget

közöttük, karja lanyhán a vállukon - azt mondta:

- Én Dániában végeztem a tanulmányaimat, mezőgazdasági főiskolán, még édesapám kívánta. Dánia kis ország, északon, Európa térképén csak kicsiny pont. De szorgalmas és dolgos emberek lakják, mintaszerűen gazdálkodnak. Ott a falusiak sem tudatlanok; Büszkék a nagy íróikra, hiszen ti is olvastátok Andersen meséit, ugye?

- Igen, Bubinak megvan! - örvendezett Juju.

- No látod. Nagyszerű képzőművészeik vannak elkapta a gyerekek kérdő pillantását festők és szobrászok. A koppenhágai múzeumban és a nagy parkban láttam szépséges női szobrokat, Thorwaldsen alkotásai - Thor-wald-sen - tagolta. - Formás, hoszszú kar, és lábszár és arányos termet, a végtagok ugyanis megelőzik a fejlődésben a törzset, s amint a nő kiteljesedik, megérik, tökéletes az összhang. Fogjátok a kannákat, és most már uzsgyi, sötétedik.

A kislány értő, tündöklő szemmel nézett föl rá, a férfi intett, és befordult a házba.

- Kedves bácsi - mondta az ösvényen bandukolva Dcske, és zsebéből szedegette elő a nagy szemű, ropogós cseresznyét. Juju mindössze annyit felelt:

- Ó!

- Nekik nem kell beszélni róla. Ketten jövünk, és jól bezabálunk. Zoltán bácsinak irtózatosan sok pénze van, láttad? Csöppet sem fösvény.

- Én borzasztóan szeretem.

- Ö is engem - jelentette ki magabiztosan a gyerek. ’

A mama a kertkapuban várakozott, nyugtalanságában a kezét tördelte. Hol voltak? Nyolc óra lesz, ilyenkor már ágyban a helyük, és fel sincs forralva a tej. Attól félt, hogy eltévedtek vagy valami baj érte őket. Juju a nagyszerű élménytől felajzottan, készült elkotyogni egyet és mást Zoltán bácsiról, akinek irtózatosan sok a pénze, és mindenkinél kedvesebb. Deske azonban rnegelőztc.

- Rengetegen járnak oda, egy óra, míg sorra kerül az ember. Holnap korábban indulunk.

- Holnap én megyek tejért - szólalt meg Bogyó.

- Messze van.

- Nem baj.

- Megharap a kutya. Ilyen nagy. - Feje fölé emelte a kezét, egyre magasabbra, az ujjait is kinyújtotta.

Bubi megvetően legyintett.

- Megint hazudik.

- Én? Bubikám...

Az esdeklő, könnybe lábadó, tiszta ragyogáséi, gyerekszem! Kicsi alak, törékeny. Bubi ellágyult, és ezért haragosan dörmögte:

- Vigyen el az ördög.

A konyhában lobogott a tűz, Teca pergett és forgott le a pincébe a túróval és tejföllel, asztalt terített a tornácon, égett a szélvédős gyertya, enyhe levegő• áramlat a víz szagát hozta, a kerti úton feltűnt Csajági Apollónia kisasszony talpig rojtos kendőbe burkolt alakja. Szíves szavak estek: - A fiúcska megjött a tejjel? - Megjött, hogyne, éppen készül a kakaó.

- Túl vagyok a vacsorán - mondta a kisasszony kávé és kétszersült. Nyugodt éjszakai pihenésem érdekében tömény étel fogyasztásától tartózkodom. Nem mintha az elhízás veszélye fenyegetne. A Csajági család hölgytagjai, visszamenőleg a Beatrice királynő közvetlen környezetéhez tartozó Csajági Rozáliáig, életük során megőrizték slankságukat, az elhízott nőnél nincs rondább látvány - fejezte be a kisasszony, az erőteljesebb kifejezéseket is előkelő hangsúllyal, mértékletesen gesztikulálva aranykeretes lornyonjával. - Nem látom a fiúcskát...

- Az imént még itt volt - mondta mama.

Bubi az asztal alatt megrúgta Deskét, a gyerek vendéglőben

kellemes kompánia, kvaterkázás, cigányzene, csinos, ámbár jelentéktelen asszonyok, meg sem közelítik a kolozsvári Hunyadi téri színház művésznőit. Egy egérrel kevesebb. Talpraesett kölyök. Nagypapa mosolyogva, daliás léptekkel besétált a vendéglő kerthelyiségébe, az elébe siető főpincértől flekket rendelt, tudomásul vette, hogy a világtól elmaradott bogiári vendéglőben nem tartanak cikakáposztát, jobbra és balra köszöngetett, elégedetten nyugtázta, hogy jöttére némi mozgás keletkezik, felvillannak az asszonyszemek, vigyorogva hajlong a prímás, és akárcsak kolozsvári Balog Lajcsi, rákezdi:

Hajlik a jegenye, fodros a levele,
hívtalak, vártalak, kértelek, gyere le…

4.

A ló vize egyre melegebb, kitartóan és forrón süti a júniusi nap, s amikor a fehér hajó a túlsó part felé vonul, játékos hullámok fodrozódnak. A hajó mindennap megújuló szenzáció, középső kereke nagy zajjal és fröcsköléssel lapátolja a vizet, az utasok integetnek, s a gyerekek vissza. Időnként feltűnik egy evezős csónak, s távolabb kifeszített vitorla.

Nagypapa úszni tanítja az unokáit, délceg alakja jót mutat a vízben, a napernyők alatt heverésző aszszonyok - itt a villanegyedben nagypapának már valamennyi ismerőse - szeme rajta, tréfásan kiáltoznak feléje, a vízbe azonban nemigen merészkednek; szép, fodros fürdőruhájukat féltik, gonddal feltornyozott frizurájukat, s hogy arcukat lebarnítja a nap. Júliát szívélyesen köszöntik, nagypapa a maga joviális módján közvetíti az ismerkedést, de a lánya - félénk őzike, mondogatják a bogiári ősnyaralók - megközelíthetetlen, magányos és bánatos. Harisnyás lábával belegázol a vízbe, megy a gyerekei után, hiszen vadak, fékezhetetlenek, képesek mélyen beúszni, papa még biztatja is őket. Lám, Bogyó levetette a felfújt hólyagot, úszómozdulatai bájosak, duzzadt, csinos szája megvetéssel lcbiggyed, mert a Laci nevű kövérkés, szép kamasz nem tágít a közeléből. Juju csapkod maga körül, kis kölykökkel hancúrozik, lebuktatják, köpködi a vizet, s egymaga nekiront egész csapat gyereknek. Milyen sovány, suta mozgású, istenem! Kár, hogy nem született fiúnak, a félszegsége kevésbé volna feltűnő, mi lesz vele? Deske orvul, hátulról támad a lányokra, vizet zúdít a nyakukba, s máris távolodik, önfeledten lubickol, neki semmi része a dologban. A nevetése, édes arca mindenkit lefegyverez. Deske ravasz és álnok, ki tudja, később mire vezet ez, kétségbeejtő gondolat egy anyának, magányos özvegyasszonynak. A parton nevetés, Bubi ágál az asszonyok között,

valami badarsággal traktálja őket - Júlia aggodalmasan figyel.

- ... Kis sziget az óceánban, Tahiti a neve, tetszett hallani róla. Ott is ilyen hajat viselnek a nők, mint a néni, a fülükig levágva, a férfiak meg kontyot. Ha a néni tetováltatná magát, mindenféle szép mintákkal...

Az a bizonyos néni szörnyülködve összecsapja a kezét, a többiek nevetnek, nagypapa rászól Bubira:

- Eredj dolgodra, fiú, ne fecsegj zöldségeket.

Júlia néhány lépést tett a vízben, szép, szürke ruhája térdtől száraz volt, nagy kalapja beárnyékolta gondterhelt arcát. Isten meg ne verje érte, de már-már az az érzése, hogy kissé ütődött a szívének oly drága fiú. Szelíd lelkében bánat volt, a jövőtől való félelem, és - milyen vétek! - egyre valóságosabb, immár szavakban is megfogalmazható szemrehányás, amellyel a megboldogultat illette. S a lappangó, mindeddig elfojtott szemrehányás azért bukkant fel a tudat mélyéről éppen itt és most, mert oly andalítóan szép volt a kék ég és a zöldeskék víztükör, a szemközti hegyek, a fehér hajó vidám kirándulókkal, és mert a parton csevegő asszonyok legtöbbje a holnapi szombatot várta, a vonatot, amely a férjeket hozza Budapestről, és ő, Júlia, nem vár senkit. Júlia képes volt már rendezni, és mint gyötrő lelkifurdalással érezte, mondatokba foglalni múltját. Fellobbanó bakfisszerelem volt az. övé, az érett férfi meg elfogadta. Hiba volt. Csupán annyi időt szakított a felesége részére, hogy az világra hozhassa négy gyermekét. Tudta egyáltalán a gyermekek nevét? Törődött velük? Észrevette, hogy milyen ruhát visel a felesége, vidám vagy bánatos? Okozott-e valaha meglepetést karácsonyi vagy névnapi ajándékkal? Pénzt adott bőkezűen, számlálatlanul. Dénes soha nem érdeklődött, mi történt távollété ben odahaza. Ha éppen együtt étkezett a csabid, a klinikai eseményeket tárgyalta, azt is inkább magának, mintha még egyszer összegezné a szimptómákat és a vizsgálati eredményeket. Komoly, befelé forduló lénye tiszteletet ébresztett. A gyerekekben is. Fellélegeztek, ha csukódott utána az ajtó. Egyszeriben hangos volt a

ház, fölverte a fékevesztett rohangálás, nevetés, veszekedés és nemegyszer verekedés zaja. Nem bírt velük. Sírós hangja elveszett a lármában, s félreállt az útjukból, mert félt, hogy feltaszítják. Dénes a kezdet kezdetén elejét vette minden kételynek és panasznak. A haját simogatta, gyöngéden és határozottan kijelentette: - A háztartás és a gyerekek nem az én reszortom, hanem a tied, édes kicsikém...

Mindennek vége, oda a fiatalság, harminckét év nagy idő az asszonyi életben. A vízen lebeg, friss, bátor mozdulatokkal előrelendül drága kincse, elsőszülötte, a rossz és bájos Bogyó, idestova felnőtt lány, állhatatosan kerülgeti a kissé pufók arcú szép fiú, úgy van, oda a fiatalsága, fáj, összezúzza a bánat.

Júlia lassan lépked a tó simogató vizében, összerezzen, ha ruhájára víz fröccsen, s nem veszi észre, hogy a partról mohó férfiszemek követik sudár alakját, s tapadnak édes arcára.

Nagypapa hamarosan ráunt unokái oktatására, ismét az asszonyok gyűrűjében csillogtatta felszínes szellemét. Az egyik férfi azt mondta:

- Gyönyörű a lányod. Miért nem adod férjhez?

- Látod, ez okos beszéd - helyeselt nagypapa.

- Vedd el.

A feleség méltatlankodott:

- Adok én magának! Az uramat hagyja békében.

- Miért? Maga, kedves nagysád, felszabadul, és bennem hűséges lovagra talál.

Doktor Komár és a hűség! Az asszonyok nevetve egymást túlkiabálták: - Menjen már, maga Don Juan! Mindenkinek csapja a szelet. Nincs is szíve!

A templomban delet harangoztak, igen távolról, kis kihagyásokkal érkezett a csengés-bongás. Júlia megkísérelte összeterelni a gyerekeit, de szólítását meg sem hallották. Deske és Juju kavicsokat dobált a lányok hátára és arcába, azok sikoltozva menekültek, ők

utánuk. Júlia kiment a partra, távol az asszonyok csoportjától. Félt, hogy megjegyzést hall a gyerekeire - mindjárt az első napon hangzott el: - Hagyd, Laci, neveletlen kislány. - Meglátta Bubit. A homokos partsáv mögötti zsombékos területen hasalt, és három falusi fiúnak hévvel magyarázott:

- Láttam a vörös hangyákat, ott nyüzsögnek annál bokornál. Amint felkészültek, megindul a háború a feketékkel. El akarják foglalni a föld alatti várat, mert a fekete hangya jobb várat épít... mert ügyesebb és szorgalmasabb, és mindenfélével fölszereli a várát, ennivalóval és... mindenfélével. A csatában is vitézek, ők győznek, pedig a vörös hangya nagyobb és erősebb. Mindegyik valamit visz a szájában, látjátok, sietnek valamerre, meghatározott irányba, van egy hadvezér, és az kijelöli a hadállásokat. Felállítják az ágyúkat és a faltörő kosokat...

A fiúk vigyorogtak, egyik végighúzta tenyerét a homlokán, a másik azt mondta: - Ez félcédulás! - Júliát megpillantva elszeleltek. Az asszony szűkülő méllében érezte a keserűséget. Kinevetik a fiát. Hiába a szép szó, örökös figyelmeztetés, Bubi kitálalja a maga zagyvaságait, most éppen hangyák nyüzsögnek a fejében, szegény gyerek, kinevetik. Sóhajtott.

- Menjünk, Bubi.

- Mama - könyörgött a fiú -, végignézem a háborút. A feketék.

- Butaság, kisfiam. Öltözz, Teca vár az ebéddel.

Deske a bátyja mellett lépegetett, kissé szaladva, mert Bubi szabadulni akart tőle; szólt is hozzá, választ azonban nem kapott. Bubi nem bocsátotta meg a fehér egér méltatlan halálát - Teca hátsó részének tekintélyes súlyával agyonnyomta. A nagylány hűséges szövetségesével tartott, s Deske végül is Jujura szorult. Búsan dünnyögte:

- Te sem szeretsz, tudom.

A kislány szinte földöntötte túláradó érzelmében.

- Dehogynem, dehogyisnem, borzasztóan szeretlek.

- Jó, jó...

Juju a fülébe súgta:

- Délután lesz a temetés.

- Honnan tudod?

- Hallottam.

A temetésen kitört a botrány.

Ebéd után a két nagyobbik Rátz gyerek a kertbe vonult. Elöl Bogyó a koporsóval - kinyújtott tenyerén Schicht szappan dobozban a kicsiny halott, mögötte a gyászmenet, a lehorgasztott fejű Bubi, kezében a kalitka az elhunytnak meglehetősen fesztelenül viselkedő családjával. Az egyik bokor tövében gödröt ástak, s készültek elhelyezni a koporsót, amikor Bubi megpillantotta a szertartásra hívatlanul érkező húgát és öccsét. Felbőszítette Deske ájtatos képe és összekulcsolt keze.

- Takarodjatok innen!

- Bubikám...

Juju izgatottan hadonászott: joguk van a kertben tartózkodni, Bubi nem parancsol.

- Pukkadj meg! - kiáltozta. - Pukkadjatok meg!

Az arcán fürge pofon csattant, Bogyó az öccsének is lekent egyet, a négy gyerek összegabalyodva hempergett a földön, ide-oda rugdosva a koporsót, rémülten szaladgáltak kalitkájukban a családtagok, s az éktelen lármára megjelent mama, valamint Csajági Apollónia kisasszony, és kiragadta Bogyó kezéből a megtépázott Deskét.

- Hallatlan! - A méltatlankodástól a kisasszony hangja egészen elmélyült. - Ilyen ramazuri a hajlékomban! Nagylány létedre bántalmazod ezt a gyönge gyermeket. Fáj valahol, fiúcska? Egerek! Egy döglött egér!

Bubi visszahelyezte nyugvóhelyére kedves halottját, a mama könnyekkel a szemében Juju összekarmolt karját vizsgálta, a

nagylány kissé távolodott, mintha az egész ügy nem tartozna rá, az arcán megátalkodott kifejezés, gúny és megvetés. Deske a házinéni finom, fonnyadt kezébe kapaszkodott.

- Mindenem fáj - nyöszörögte.

- Júlia kedves, mint idősebb tanácsolom: egy óra szobaáristom a verekedőknek. Ilyet még életemben... Az ártatlan fiúcska velem jön.

Deske vidáman baktatott a kisasszony mellett, időnként, inkább parádéból, sántikált, nyöszörgött. Roppant kíváncsi volt házinéni hajlékára, bizonyosan akad ott érdekes látnivaló, s egynémely tárgynak hasznát veheti.

Két félhomályos szoba, ódon bútorok, a falon öreg képek, az asztalon rézkapcsos nagy album, levendulaés naftalinszag, sehol semmi vonzó dolog. Mégis, ha tüzetesebben körülnéz az ember! Deske a komódhoz lépett - azon is ócska fényképek, színes poharak és vázák, Herkulesfürdői emlék, Marienbad, Abbázia feliratokkal, és egy furcsa formájú, sárgás, rovátkásan tekeredő valami.

- Tessék mondani, mi ez?

- Kagyló. Tengeri kagyló. Tedd csak a füledhez.

Egyhangú zúgás, halk moraj. Deske egyik füléhez tapasztotta, majd a másikhoz.

- Fel kell húzni?

Apollónia kisasszony nevetése mintha a pincéből érkezne. A kagyló valamikor egy tengerben élő állat lakhelye volt. A búgás a tenger morajlásának visszhangja - így magyarázta a kisasszony, s azt is hozzátette:

- Kedves szüleimtől kaptam annak idején cirkvenicai nyaraláskor. Gyermekkori emlék.

Deske füléhez szorította a kagylót, az állandó, rejtelmes búgás elragadta, s nőtt, fokozódott benne a vágyakozás.

- Ha nekem ilyen kagylóm volna! - mondta epekedve.

- Mit csinálnál vele?

- Este a fülemhez tenném, hallgatnám. - Érezte, hogy indokolása nem kielégítő, a kisasszonyt elérzékenyülésre kell bírnia, gyorsan folytatta: - Elaltatna. Tetszik tudni, házinéni, sokáig ébren vagyok, és olyan rossz... Meg álmodok, mindenki bánt álmomban, sokszor félek. Ezt úgy szeretem hallgatni.

Vonakodva visszatette helyére a kagylót, indult sántikálva, szegény elagyabugyált fiúcska. A csöpp kisasszony vívódása addig tartott, míg a gyerek az ajtóig ért.

- Várj!

- Igen...

- Vidd a kagylót. Neked adom.

- De házinéninek gyermekkori emlék.

- Vidd, ha mondom.

Deske eltűnt a kerti úton, s a kisasszony még egyre érezte arcán a gyermeki csókot, édes volt és szívet fájdító.

A tó szemközti oldalán a hegyek fölé ereszkedett a nap, s a gyerekek indultak tejért. Ezúttal négyen, mert Bogyó az őt jellemző eréllyel magához ragadta az egyik kannát, s ahol Bogyó volt, ott volt Bubi is, fegyvertársa a két kicsi ellen felmerülő vitás ügyekben. A hangulat enyhült, mivel Deske megkapta a magáét, bátyja megbékült vele, s ő boldogan caplatott az oldalán, kezében a kagyló, s minduntalan felajánlotta Bubinak, hogy hallgassa a tenger morajlását, Juju rimánkodását azonban mereven elutasította.

A kislányt ez mélyen sértette. A major felé vezető keskeny ösvényen szótlanul mögöttük kullogott, míg három testvére élénk beszélgetésben egymás mellett - Bubi azt magyarázta, hogy összegyűjt néhány teknősbékát, és megkéri Tecát, hogy levest főzzön belőlük, éppen most olvasta, hogy a tengerparton ötvenkilós

teknősbékák is vannak, roppant finom eledel -, s Zoltán bácsi, gondolta, kedvesebb lesz Bogyóval, azt csak úgy mondta a szobrokról, vigasztalásul, és akik tejeskannával jönnek a major felől, mind őt nézik, hogy milyen ügyetlenül ugrálja át a homokbuckákat, és mennyire nem törődnek vele a testvérei.

A sor végén álltak, az udvarias Deske előretessékelte az új jövevényeket, majd amikor kiürült az udvar, megálltak a hosszú asztal előtt. A kövér asszonyság nagyot nézett.

- Szerelmes istenem, ehhez mit szól az úr, már négyen vannak!

Az úr felállt, karját nyújtóztatta, lábát a földhöz ütögette, mint aki nem szokta meg a hosszú üldögélést.

- Ne ijedezzen, Máriska néni - mondta, - ez a teljes társulat. - A gyerekekhez lépett. - Azt mondtad, öcsi, hogy négyen vagytok?

- Igen.

Deske végezte a bemutatást: Bubi, a bátyja, Bogyó, a nővére. Álltak sorban, mint az orgonasip, a férfi szeme kényelmesen végigjárt rajtuk. Kedves arcok. Négy kék szempár, mindegyik más, mégis egyfajta, sovány és izmos, szép alkat. A Bogyó nevű lány bájos jelenség, kis erdei nimfa, a tekintetében és duzzadt száján vadság, és lám, tetszeni vágyás, kecses a mozgása, kissé keresett - vagy csupán most kényeskedik? A fiú szeme értelmes, keskeny arca rövidre nyírt, fölfelé fésült, rendetlen üstökével ezer gyerek közül is magára vonná a figyelmet. A két kicsi már ismerős, a nyakigláb kislány és a szépséges kölyök.

- Örvendek - mondta. - Gondolom, van becsűletes nevetek is!

Bogyó vállat vont.

- Azt nem szeretjük.

- Ha titok, egy mukkot sem szóltam. Mit rendelt a mamátok?

Deske megijedt. Bogyó mindent elront. Máris az úr mellett volt, hadart.

- Öt Boriskának hívják, Jujut, mint mamát, Júliának, engem papa

után Dénesnek, Bubi meg Sándor. Volt egy nagypapánk, Rátz Sándor, hát ezért.

Juju azt mondta:

- Most is van egy nagypapánk, ahhoz nem született gyerek.

- Szép nevek, Boriska, Sándor.. szóval az öcsi hozzátok is elvitte a cseresznyém hírét?

Bogyó kiáltott:

- Tudtam! Cseresznyét zabáit! Mindig titkolózik,sántikál valamiben.

Bubi csöndesítette:

- Nem a cseresznyéért jöttünk, honnan tudtuk volna, hogy a bácsinak van cseresznyéje? Ha meg tetszene mutatni az állatokat, én nagyon szeretem, és olvasni is inkább állatokról szeretek...

- Most van az itatás - mondta a férfi -, más alkalommal benézünk az istállóba. A cseresznyézéssel jó lesz sietni, mert a termés holnap megy a keszthelyi piacra.

Karja lagymatagon a két fiú vállán, Juju addig furakodott, míg bátyját félrelökte, és ő állt a férfi mellett. Az lenézett rá, elmosolyodott, kezével magához vonta a kislányt, s ő szorosan hozzásimult. Lassan ballagtak a gyümölcsös felé.

- Tessék mondani, mennyi vizet iszik egy tehén?

- Úgy ötven-hatvan litert naponta.

- Szerelmes istenem! - kiáltotta Bogyó, ahogy imént hallotta a kövér asszonyságtól, és megtetszett neki. - Kiisszák a Balatont a

bácsi tehenei!

Juju bennfentességével tüntetve mondta:

- Zoltán bácsinak saját kútja is van.

Mennyi cseresznye, nagy szemű sötét, ropogós. Deske, pimasz kis szélhámos, nem szólt róla, s az úr nevét is elhallgatta, pedig máris olyan magától értetődő, jólesik kimondani: - Zoltán bácsi, szabad felmászni a fára? Zoltán bácsi viszi a piacra? Ki szedi le? Segíthetünk majd, Zoltán bácsi? - Kötve hiszem, hajnali háromkor kezdjük. - Eljövünk.

A férfi szedte az alsó agakról a gyümölcsöt, és adogattá Bogyónak, mert ő nem mászott három testvére után a fára, majd amikor a férfi a fűre telepedve cigarettára gyújtott, melléje ült, s lesújtó pillantást vetett a fáról menten lesikló Jujura. Azután már mind a négyen körülötte voltak, Deske két zsebe tömve cseresznyével, s egyre meghittebb volt a beszélgetés. A gyerekek elmondták, hogy először nyaralnak a Balatonnál, nagypapa is eljött Kolozsvárról, elég jó ember, egyszer haragudott Bubi fehér egereire, amiket tanulmányozás céljából hozott magával, papa egy éve meghalt, híres orvos volt, nagy tudós, de hát már öreg...

- Mama is öreg - mondta Bogyó.

- Ezért mi félárvák vagyunk - folytatta Juju és rémületesen rosszak, Lujzi néni azt mondja, hogy akasztófán fogjuk végezni, Zoltán bácsi mit gondol?

- Nem látok a jövőbe - felelte a férfi -, de a jóvérű gyerek általában pajkos. Velem is volt elég gondja, baja a szüleimnek.

- Tessék mesélni valami rosszaságot.

A férfi messzire fújta a cigarettafüstöt.

- Elkószáltam. Négyéves koromban csak Lellére akartam gyalogolni, búcsúra, nyolceszlendősen már Amerikába. Akkoriban a nagy szegénység elől sokan kivándoroltak. Egy pajtásomnak az apja is. Megbeszéltük, hogy utánamegyünk. Székesfehérváron fogtak el a

csendőrök.

- Annak a fiúnak hazajött az apja?

Nem jött haza, de pénzt küldött, levelet írt.

- Jó volna levelet kapni Amerikából - mondta Bubi. - Megkezdeném a bélyeggyűjtést.

- Én is szeretnék levelet kapni - csatlakozott Bogyó az öccséhez -, mindegy... mondjuk Pécsről.

- Hát te, Júlia?

Jujunak szokatlan volt a Júlia, nevetett.

- Én Csajágröcsögéről.

- Csajági Apollónia Röcsögéről - szólt Deske.

Viharzott a nevetés, a férfit is magával ragadta.

S ha már Apollónia kisasszonyról esett szó, Deske elővette kagylóját, s az úr füléhez tartotta.

- Zoltán bácsi hallotta - kezdte Bubi -, hogy vannak népek, akik kagylót és csigát esznek? Olvastam Cokk kapitányról...

- Kuk - helyesbített a férfi, s mert a gyerek körülnézett, kivel kukucskázik Zoltán bácsi, megmagyarázta: - Cook kapitány nevét így ejtik ki helyesen. Mit olvastál?

Lelkesen folytatta a fiú:

- Tahiti szigetére ment expedícióval, mindenféle tudóst is vitt, vitorlás hajóval sok évig utaztak a tengeren, és ott látta, hogy az asszonyok bottal verik le a kövekről a kagylókat, zsákban viszik haza a családnak. Cokk kapitány...

- Kuk! - kiáltották kórusban a testvérei.

- Kuk kapitányt meg a tudósokat azért küldték olyan messzire, hogy mindenféle rovart és növényt gyűjtsenek, nagyon érdekes erről olvasni, és én is gyűjtöm a növényt meg a rovart, mert azt gondolom... arra gondolok...

Zavartan elhallgatott, a férfi barátságosan biztatta:

- Nos? Mit gondolsz?

- Azt, hogy nálunk nincs kenyérfa és ilyesmi, óriási denevér, mint arrafelé, csak mindenféle közönséges bogár, de hát náluk az közönséges, és egy ottani tudósnak az én gyűjteményem lenne különleges, vagyis... szóval...

- Mit izélsz - szólt rá Bogyó -, nincs itt a mama. - Hirtelen vadul a férfira támadt. - Zoltán bácsi is kineveti?

- Eszembe sem jut. Inkább nagyon érdekel. Szóval, Sándor?

- Semmi. Tudom, hogy egészen más és nagyszerű lehet azokon a szigeteken a fókák meg krokodilusok életét megfigyelni, de az is érdekes, amikor egy légy áll és rakosgatja a lábait, olyan gyors és ügyes, és nem gabalyodik össze a sok láb...

A férfit fürkészte, valóban nem nevet? Nem nevetett. Ült a füvön a négy idegen gyerek szoros gyűrűjében, a cseresznyefa árnyéka messzire nyúlt, s a férfi mintha felnőttekkel beszélgetne.

- Gyerekkoromban én is kedvvel olvastam expedíciós történeteket, emlékszem, rajongtam Benyovszky Móricért, az én szememben nem volt nála nagyobb hős. Meghódította a bennszülötteket, Madagaszkár királya lett, de én azért csodáltam, mert sziklaszilárdan tűrte a testi szenvedést, föld alatti börtönt és a minden porcikájába kapott puskagolyókat - én pedig bevallom nektek, üvöltök, ha a fogam fáj. Cook kapitányról is olvastam, elkerülte a figyelmedet, hogy expedíciójának eredeti célja csillagászati megfigyelés volt.

- Igazán? Engem mindenféle égitest is nagyon érdekel. Zoltán bácsi kiismeri magát a csillagos égen?

- Nagyjából, amennyire a falusi ember...

- Egyik este eljövünk - határozott Deske -, és Zoltán bácsi mesél...

De Bubi még nem merítette ki a tárgyát.

- És azt is olvastam valahol, hogy egy kifogott cápa gyomrán

lökéseket észleltek, emelkedett meg süllyedt, emelkedett és megint süllyedt. Felvágták a gyomrát, és hat egészen kis cápát találtak benne. Egyik halott volt, a többi élt és fickándozott. Nem írták le, hogyan került a gyomrába. Lenyelte? A nagy cápa a kis cápákat?

Bogyó elnevette magát, majd elpirult, és zavarában átölelte az öccsét.

- Kikapnál a mamától, hogy butaságokat beszélsz.

- Miért? Mit mondtam?

- Ne törődj vele.

- A mama szégyelli magát miattunk.

A négy konok arcon keserűség. A férfi mintha nem látná, folytatta a beszélgetést a fiúval.

- Nem olvastam erről, pedig gyerekkoromban válogatás nélkül faltam a könyveket. Édesapám intett, hogy inkább keveset, de figyelmesen olvassak, és csupán azt, amit az értelmem be tud fogadni. Édesapám megkövetelte a pontosságot. Magelháes útját követte velem a térképen, de hát nekem unalmas volt megjegyezni a csendes-óceáni szigetek és az ott található állatok és növények nevét. Az érdeklődésem mohó volt, száguldott tovább az oldalakon, édesapám pedig megrótt az olyasfajta kifejezésekért, hogy: valahol olvastam meg mindenféle állatról olvastam... A tanítása bölcs volt, okos, de néhány esztendővel idősebb voltam, mint te, Sándor, mire hasznát vettem.

- Zoltán bácsi ezt azért mondja...

- Azért bizony.

Felállt, s kelletlenül a gyerekek is.

- Bubi nagyon okos - mondta Bogyó. - Én tudom. Ők is - mutatott lelkesen helyeslő testvéreire pedig kicsik. Nem szeretjük a felnőtteket. Velünk mindenkinek baja van, mamának, Lujza néninek...

- Lujza néni zsugori disznó - szólt Deske.

- Zoltán bácsi egészen más. - Bubi igyekezett lépteit a férfiéhoz igazítani. - Mindennap beszélgetünk.

- Amikor csak időm engedi. Ne felejtsétek el, itt van a gazdaság, akad munka látástól vakulásig. Máriska néni már türelmetlen.

A kövér asszony megtöltötte a két kannát, a négy gyerek búcsúzott, s libasorban vonult kifelé. Énekeltek.

Trara a posta jő,
trara mit hozhat ő,
rézsípját messze hallom én,
ha fújja a vidám legény...

A férfi nézett utánuk, kezében füstölgött a cigaretta. A kövér asszonyság perelt.

- Az úr talán beléjük habarodott, hogy tölti velük a drága időt? Meg az enyémet is pazallja?

Egy ideig nem kapott választ, mind messzebbről hallatszott:

Úgy tündöklik forgója,
a napsugár rezg róla,
a posta jő, trara, trara,
trara a posta jő.

Elmélázva mondta a férfi:

- Én is erre masíroztam gyerekkoromban. - Az asszonysághoz fordult. - Vén hárpia lehet az anyjuk, akárcsak maga, Máriska néni.

- Menjen már az úr...

5.

A sötétség eloszlóban, a hajnal még szürke színeiben jelentkezett, s Bubi nesztelenül lelépett az ágyáról. Nagypapa diszkrét horkantásokkal első álmát alussza - nagypapa késő éjszaka tér haza, az enyhe bor- és szivarszag egy percre felébreszti Bubit -, tőle nem kell tartani. A fiú a szomszéd szobában a két kicsit keltegeti, majd halk koppantással Bogyót. A lány máris talpon van.

- Hová mész?

A mama. Örökké virraszt. Bogyó kurtán felel:

- Ki.

Ruháját és cipőjét este, óvatosságból, a másik szobában hagyta. Hamarosan elkészülnek, s egyesült erővel a támolygó, lehunyt szemű Deskét gyömöszölik nadrágjába, közben egyetlen pisszenés sem esik.

Négy órakor, a nap már elhagyta a látóhatár peremét, s lebegve tart egyre feljebb, a Rátz gyerekek megjelennek a majorban. Ugyanakkor hajtják kifelé a teheneket, körülöttük vészes ugatással rohangál egy bozontos kis fehér kutya, s szabadon van a hatalmas barna-fehér foltos vadászeb is, jó ismerősöknek dukáló ugatással ront a gyerekeknek.

- Kusti, Diána! - mondja Juju, ahogy az úrtól hallotta.

Az udvaron zajló kora reggeli élet máskor érdekes volna, de most egyenesen a gyümölcsös felé tartottak, nyomukban a kutya, s hol egyikhez, hol másikhoz dörgölőzött, Deskét szinte feldöntötte. Ragyogó arccal toppantak az úr elé.

- Itt vagyunk!

- Látom - mondta az szórakozottan. A mázsára rakosgatott súlyokat.

- Láb alatt! - zsörtölődött Mariska néni. - Menjetek arrább, gyerekek! Felborítják nekem a kosarakat.

A férfi befejezte a mérést, valamit írt a jegyzetkönyvébe - viheted - mondta a legénykének, azután fordult a testvérekhez. A négy arcon sértődöttség, zavar, harag, de a nagy borulat menten eloszlott az úr mosolyától s a tekintetétől, amely csupán most tükrözte a meglepetést.

- Kedves, hogy eljöttetek, jól jön a segítség. Hamarosan végzünk, de a fák tetején van még elég, hát szaporán, gyerekek.

Bogyó némi vívódás után szintén felmászott az egyik fára, s kúszott egyre följebb. Serényen ment a munka, nagy létrát vittek fától fáig, asszonyok és ingujjas legények töltötték meg a kosarakat, a fiatal legényke, aki máskor az istállóban tevékenykedett, vitte a lemért kosarakat a már befogott stájerhoz, s hogy megpillantotta Bogyót a fa tetején, ott megállt és vigyorgott.

- Pimasz! - kiáltotta a kislány. Gyorsan leült egy ágra, és összefogta a szoknyáját. - Takarodj innen, ronda pimasz.

A lármára vágtatva érkezett Bubi, egyenesen neki a legénykének, Zoltán bácsi és a kövér asszonyság, a legényke harcias mamája, A férfi lefogta az ütni készülő Bubit, az asszonyság lármázott.

- Űrilány létére nem szégyenli magát, efféle csúf szavak a szájából? Miféle bűnt követett el a gyerek? - A fia ellen fordult. - Te meg eredj dolgodra, míg jókedvemben találsz. Az úr idebolondítja őket...

- Elég legyen, Máriska.

Az éles, gödrébe kissé mélyen ágyazott kék szempártól, amely nyugtalan éjszakákat okozott a nyaraló nagyságáknak, megjuhászodott a felbőszült anya, dohogva elvonult. Az asszonyok nevetgéltek, tréfáltak a zavartan pislogó legénykével. - Felképeit az úrfi? Kis híján ellátta a bajodat, pedig csak a hasadig ér. Tetszik neked a leányka? Hiszen az arcát éppenséggel nem is láttad...

Deske ott lebzselt az asszonyok között, egyik kosárból is, másikból is szedegette a cseresznyét.

- Nem az arcára kíváncsi - mondta hetykén.

A nevetésnek nem volt se vége, se hossza. Lám; alig hogy kilátszik a földből, és miket tud. Ilyenek a pesti gyerekek, korán kinyílik a csipájuk. De nem mind ilyen helyes bogár. A kis arca mint a harmat, és milyen ártatlan, eszem a lelkit... A sok fecsegés idegesítette az urat; a gyerekek valóban rosszkor jöttek, hátráltatják a munkát. Rászólt az asszonyokra, hogy szaporábban, lekésik a keszthelyi piacot. Öt óra lehetett, amikor felugrott a kosarakkal tetézett stájer bakjára, s a kocsis kezéből kivette a gyeplőt. Deske rimánkodott:

- Zoltán bácsi, vigyen engem is. Soha életemben nem ültem kocsin.

- Nincs hely, látod. Dolgom van a jegyzőnél. No, isten veletek, aludjatok egy jót.

A kocsi kifordult az útra, s a négy gyerek csöndben, álmosan poroszkált hazafelé. Zoltán bácsi mintha nem örült volna a segítségnek. Szembe jött a konda, fölverte a port, egy-egy röffentés hallatszott, mintha magukban morfondíroznának, némelyik disznó kivált a zárt menetből, és a járdán szaladt, a gyerekek kitértek előle, Juju dünnyögött: - Jaj, de édes... - A falusi utca élénk volt, asszonyok átkiálloztak egymásnak a kerítésen, az aprójószágot etették, az udvart seperték, kopácsolás, fűrészelés, nyikorgó kút, emberi és állati hangok egyöntetű zaja, a boltok is kinyitottak, a hepehupás úttesten szekerek. A villanegyedben mély csönd volt, lehúzott redőnyök, alszanak a nyaralók. Kivéve mamát. A kapuban várakozott, pongyolában.

- Az istenért, hol voltatok?

- Sétáltunk - felelte Bubi.

- A majorban!

- Ott.

Mogorván mentek el mama mellett, s ő utánuk, panaszkodva.

- Sírba visztek a rosszaságotokkal. Azt reméltem, hogy itt nyugtom lesz, nem kell örökké félnem miattatok, meghoztam ezt az áldozatot...

A három nagyobb már eltűnt a lakásban, Deske sündörgött az anyja mellett.

- Azért ugye szeret, mamám?

Júlia sóhajtott.

- Bár ne szeretnélek annyira.

A gyerekek szótlanul levetkőztek, ágyba bújtak, mi mást tehetett volna, ő is lefeküdt.

Nem aludt el. A gyerekei a majorban voltak, sejtette, amint fölfedezte eltűnésüket. Idegen hatást érez rajtuk már tegnap óta. Este nagy volt közöttük az egyetértés, sétáltak a kertben, a két nagyobb nem űzte el magától a kicsiket, s az érzékeny, sértődős Juju vidám volt, mintha kicserélték volna! Beszélgetésükből időnként füléig hatolt néhány szó, s egy visszatérő, meghitten hangzó név: Zoltán bácsi. Azt mondta Zoltán bácsi És ismét: holnap megkérdezzük Zoltán bácsitól... Vacsoránál Bubi a hajótörött Robinson Crusoe-ról beszélt, s hogy a mai hajótörött milyen más eszközöket, fegyvert és élelmet szállíthatna partra a modern gőzhajó roncsáról, mint annak idején Robinson a zátonyra futott árbocosról. Papa kedves egészségükre kívánta a vacsorát, és felállt, ő azt mondta Bubinak: - De kisfiam, hiszen soha nem láttál még tengeri hajót! - s ekkor nemcsak Bogyó kelt a bátyja védelmére, de mind a hárman biztosították Bubit, hogy őket nagyon érdekli, miként szervezné meg életét egy modern hajótörött a puszta szigeten. Milyen lehet az a férfi, akihez ragaszkodnak a gyerekei? Kedves, mesélős falusi bácsi? Öreg tanító?

Hajnalban a kertben bolyongott, majd Tecához ment a konyhába.

- Ismered az urat?

A lány bámult.

- Ismerem-e? Mióta a világon vagyok. Ismeri mindenki messze földön itt mifelénk.

- Öreg ember?

Teca nevetett.

- Inkább fiatal. Meg jóképű. Nincs több olyan a falunkban.

- A felesége...

- Az úr legényember. Megvan asszony nélkül, pedig akadna minden ujjára.

Júlia nem aludt, a szobában ólálkodó, egyre terjedő napsugárcsíkot nézte, s az abban táncoló porszemeket. Fiatal férfi, Teca szerint inkább fiatal. Kackiás, selymes bajuszt képzelt pirospozsgás arcra, bricsesznadrág, csizma. Ami szegény Dénesnek nem sikerült tiz esztendő alatt, azt elérte az idegen egyetlen találkozással - meghódította a gyerekeit. Elfogta a keserűség - hiszen Dénes semmit sem követett el ennek érdekében! Idős volt hozzájuk. S ő megkeseredett mellette, a városi lakásban, szabad levegő híján, az égboltozatnak egyetlen keskeny szeletével a szűk utca fölött; félt a zajtól, a villamosoktól, a száguldó lovas kocsiktól s az automobiloktól, amelyek váratlanul előkanyarodnak egy mellékutcából, s egyenesen az ember életére törnek. Dénes soha, nyári vasárnapon, iskolai szünetben, egyetlen egyszer sem fogta kézen a családját, hogy: Na, gyerekek, kimegyünk a zöldbe, a fűre fekszünk, hegyet mászunk, soha! Dénes az ünnepnapokat a dolgozószobájában töltötte, és a pisszenést sem tűrte, ha szava nem is volt ellene, magatartása ékesen beszélt. Dénes nyugalmát kellett őriznie örökös feszültségben. Az éles fiatal hangokat már nem saját, hanem az ura idegein át érzékelte, s nagy aszszonyi-gyermeki alázatában neki is sok volt, terhes volt, ami akár a munkájában, akár rövidre szabott pihenésében zavarta Dénest. A feje is belefájdult, a

kedve is elment, és már azt sem viselte el, ha a gyerekek apjuk távollétében kitombolták magukat. Ha jelen volt, soha. Respektálták az idegen, komoly bácsit, Istenem...

Júlia furcsán érezte magát, ahogy éberen, mozaikkövekből rakosgatta össze asszonyi életét, rövid bogkári tartózkodása óta nem először; a nap ferde csíkjának sugárzása ellenére körülötte és benne homály, bénító ellenérzés azzal szemben, ami volt, és vágyakozás valami után, ami nincs és hevíti, elhódítja. Milyen lehet az a fiatal férfi, akihez ragaszkodnak a gyerekei, milyen lehet?

Az úr pedig lerakta a keszthelyi piacon a kúriaiakat és Máriska nénit, hajtott tovább a jegyzői hivatalba. Zárva volt, felzörgette lakásán a jegyzőt. Máskor szívesen elüldögélt a nagy és hűvös tornácon, most terhére volt a barátságos fogadtatás. - Intézd el, komám, a dolgomat, és már itt sem vagyok. - Hová sietsz? - Cseresznyét hoztunk... - Nem szalad cl. Egy pohárkával csak megiszol velem!

Az asszony ahogy kikelt az ágyból, borzas, kartonpongyolája foltos, majd szétpattan a mellén, a jegyzőné legkisebb gyerekét szoptatja. Az alacsony, hosszú bajszú férfi képe mint a holdvilág, ócska papucsban csoszog, hátul lóg a nadrágtartó, s innen is, onnan is előbukkan egy gyerek, mosdatlanok, álmosak, s elbámészkodnak a korai vendégen. Az asztalon demizson, jó bora van a jegyzőnek, szalonna és zöld hagyma, az úr lehajt egy pohár bort, siet. - A porontyomat csak megnézed? - De meg ám, azért jöttem - mondja megadással az úr.

A csecsemő arca mint a holdvilág, az ember látni véli a hosszú, sodrott bajuszt fogatlan szája fölött, az úr lelkendezik: - Pompás kölyök! Mennyi van ebből a fajtából? - Négy darab. Kettő fiú, kettő csak leány. - No, így tovább, öreg komám...

Felugrik a bakra, a házaspár az utcáig kíséri, a jegyzőné karján a csecsemő, sóvár pillantással néz az úr után.

Négy gyerek, két fiú, két kislány. Az úr halkan fütyörészett: Trara,

a posta jő... A négy arcon levertség, libasorban, némán bandukoltak hazafelé. Mindegyik más, egyik a másiktól mégsem elválasztható, kis törzsközösség a maguk zárt világában. Elnyerte a bizalmukat, kiolvassa a hórihorgas kislány tündöklő szeméből, sugározza a nagy fiú értelmes arca, a bájos nagylány, a szépséges kis csibész odaadó tekintete. Az úr veszteségnek érezné, ha megszűnne a bizalmas kapcsolat. Türelmetlen volt.

A kövér asszonyság mögött egymásba rakott üres kosarak, s kettő még tetézett, trónol közöttük, és be nem áll a szája.

- Ne kofálkodjon, Máriska néni, adja, ahogy viszik, aztán indulás.

- De már én...

A keszthelyi boltos lecsap a kosarakra, s ha már az úrnak mindegy, fizet érte filléreket. Az asszonyság egész úton dohog - ne szóljon bele az úr, máskor maradjon odahaza, semmi keresete a piacon... Ne hajszolja a szegény párákat, megvárja otthon a munka... Az úr fütyörészett.

Hát azért volt a nagy sietség, hogy csónakázni menjen, fényes délelőtt, dologidőben? A legényke szalad a két evezővel, az úron keményített fehér ing, vászoncipő. A kövér, szájjártató asszonyság, régi bútordarab a házban, rácsodálkozott, és nem kevésbé a villanegyed ősnyaralóinak hölgyei.

A mama egyedül fürdött. A tűző napon mint a bársony a tó vize, Júlia nyakig belemerült s úszott előre, a sekély vízben behajlított térde a homokot súrolta, felállt, néhány lépés után újra lemerült. A négy Rátz gyerek a homokban heverészett, aznap nem vonzotta őket a víz. A kicsik elbóbiskoltak, Bubi magyarázta áhítattal figyelő nővérének, hogy a faluban vesznek lepkefogót, megkezdi a lepkegyűjtést, s hogy hány ezer lepkefajta van, olyan is... valahol... amely bűzt terjeszt, és mérgező anyagot tartalmaz, otthon majd utánanéz, melyik országban található ez a bizonyos lepke, mert pontosságra törekszik... S akkor a nagypapával tereferélő asszonyok egyike azt mondta:

- Oda nézzetek, Básti Zoltán. Egész nyáron nem látható errefelé, ugyan mi szél hozta?

Az úr. Zoltán bácsi! A négy gyerek vad csatazajjal rontott a vízbe, sebesen gázoltak előre, csapkodva, kiáltozva:

- Zoltán bácsi! Várjon! Jövünk!

A férfi bevonta az evezőket. A közelében kiemelkedett a vízből egy magas és hihetetlenül karcsú női alak. Nagy kalap alatt szőke sopf, a kicsi arc édes, komoly és bánatos, hableány, vízitündér, ahogy a költők megénekelték. A szemében riadtság, sebesen indul a part felé, a négy viharosan törtető gyerek majd feldönti, valamit szól hozzájuk, sietős választ kap, s a gyerekek mögött egy daliás idős úr is közeledik, kissé lötyögős ujjas fekete trikójában. Nagypapa, a kedélyes csevegő, időközben eleget megtudott már az úrról: közbecsülésnek örvendő régi família, a környék legügyesebb gazdája, tanulmányait Dániában végezte, tejgazdaságába onnan hozatott modern gépi felszerelést, művelt úriember, s így nagypapa sietett ismeretséget kötni vele.

- Zoltán bácsi, beszállhatunk? Értünk tetszett jönni?

A férfi csöndesen elmosolyodott. Mi mindent tud a gyerek! Azt is, hogy miattuk van itt, hogy megmagyarázhatatlan módon valamelyest büszke rájuk, és már-már boldog, amiért megrohamozzák a csónakját. Felkapaszkodik a négy izmos kis alak, Bogyó félresodorja fürge öccsét, s elfoglalja vele szemközt a véleménye szerint legkívánatosabb helyet, ragyog a négy napsütötte arc.

- Kérjetek engedélyt a mamátoktól - mondja.

Akkor már odaért az őszes hajú uraság.

- Megadom az engedélyt, kedves öcsém, már amennyiben elfogadsz anyahelyettesnek. Komár vagyok, doktor Komár Ferenc.

- Básti Zoltán.

- Az úr? - nevetett a joviális közjegyző.

- Az úr. - Megfogta az evezőket.

- Aztán ha komiszak, hajigáid őket a Balatonba.

- Meglesz.

Beljebb evezett, ahol mélyült a víz, s mutatta a szemközti partot: az a Badacsony, a Balaton-vidék legmagasabb pontja, amott a hegyoldalban Kisfaludy Sándor lakóháza; híres bortermő vidék. A félsziget, amely benyúlik a tóba, Tihany. - A tetején valami vár van? - kérdezte Juju. - Nem vár, hanem régesrégi apátság, alapítása szinte egyidős a pogány magyarság megkereszteltetésével. A honfoglalásról már tanultál, Sándor...

- Én tanultam! - mondta Bogyó, s mint máskor is, fölényének tudatában megvetőn biggyesztette a száját. - Az elemiben semmi ilyesmit nem tanítanak. - Darálta, de némileg bizonytalanul: - Az ősmagyarok Oroszországból jöttek, pásztorok voltak, és hajtották a nyájat mindig máshová... és azután itt volt a legjobb legelő... és megválasztották törzsfőnöknek Árpádot, mert a legvitézebb volt...

- És neki volt a legtöbb marhája - szólt közbe Bubi. - Olvastam valahol... talán a Mocsarak királyában...

Deske azt mondta:

- Balatonbogláron Zoltán bácsi a törzsfőnök, mert harmincegy tehene van, meg mindene.

Hömpölygőtt a nevetés, a férfi rájuk szólt, hogy felborítják a csónakot. Vár, hát az is volt Tihanyban, de kétszáz éve földig lerombolták. Szemközt, a hegyek eltakarják, a csobánci, szigligeti vár romjaiban még látható, csupasz, töredezett falak, kő és kő. Bevonta az evezőket.

Nagyít a hír, ha szárnyra kél;
itt valóság több a hírnél:
ily szépet nem terme még
a magyar vad föld és ég.

- Kisfaludy Sándor költeménye Szigligetről. Ősztől gimnazista leszel, Sándor, majd... Mondd csak, ki volt az a lány, akivel beszéltetek?

Lány? Nem beszéltek semmiféle lánnyal. A vízben, ahogy jöttetek befelé... Az? A mama volt.

- Úgy!

A vén hárpia! Az evezőt hirtelen merítette a vízbe, Juju kitárta a karját, kiabált: - Jaj de finom ez a spricc! - Deske ráloccsintotta a markába merített vizet, s most már valamennyien egymást locsolták, a férfi nem szólt. A tudós orvos özvegye. Vajon miért ment férjhez egy öreg emberhez? Bizonyára a locsifecsi nagypapa kívánságára. Talán nem is volt olyan idős, Bogyó az anyját is öregnek látja, a tizenkét évesnek a tizennyolc esztendős is vénség. Mindegy, nem tartozik rá, magánügy. A part felé irányította a csónakot.

- Ugorjatok ki, gyerekek.

- Köszönjük, Zoltán bácsi. Este jövünk! Korán!

- Jó, jó.

A gyerekek jöttek, mindig négyen, s a férfi utóbb, őket megpillantva, pénzkezelést is átadta a bőbeszédű asszonyságnak. Karját két gyerek vállára helyezte - gondosan ügyelve a sorrendre, mert a testvérek ezt féltékenyen számon tartották -, s egyre több időt töltött velük. Benéztek az istállóba, Juju már az ajtóban kiáltozott: - Jaj de finom szag! - A jámbor teheneknél jobban érdekelte őket a három ló. Kettőt befognak a stájerba vagy mezei munkára, a harmadik, a legszebb, a kanca, Zoltán bácsi hátaslova. - Valamikor az őse, még a török hódoltság idején, arab vérű lóval keveredett, azért olyan formás, izmos és keménykötésű - magyarázta a gyerekeknek. Mi az, hogy kanca? Pillanatig gondolkozott, azután mondta: - A nőivarú ló kanca, a hímivarú mén vagy csődör - s

elégedetten konstatálta, hogy a gyerekek nem kuncognak, nem lökdösik egymást, mint valami jó kis malacság hallatára. Deske addig rimánkodott, míg maga elé ültetve körüllovagolta vele az udvart, és nehogy valamelyik megrövidüljön, négyszer kerülte meg az udvart. Mellettük ügetett a legényke, leemelte a lóról a gyerekeket, különös figyelemmel és fülig vörösödve a büszke Bogyót.

Körülülték a fűben, beszélgettek. A gyerekek fegyelmezetlenek, időnként semmiségen marakodnak, máskor fékezhetetlen a jókedvük. Csínyján kell bánni velük, mert mindegyik sérült. Básti Zoltán, a jó gazda tudta, hogy a legnemesebb fajtánál is, legyen az jószág vagy gyerek, csak szakszerű kezeléssel lehet eredményt elérni. A Rátz testvérek nevelése eredendően hibás, s tapogatózott a négy lélek sűrű bozótjában, míg lassan utat talált. A nagylány önző, goromba és konok, a kicsi lelkesedésében, túláradó érzelmeiben mindig jelenlevő a fojtogató tudat, hogy félszegsége, hosszú végtagjainak patetikus mozgása nevetséget és feltűnést kelt. Bubi olthatatlan tudásszomját valamely láthatatlan erő fékezi, felkelti benne a bizonytalanság és tétovaság érzését. Deske? Eszes és koraérett, ellenállhatatlan, a rontás és romlottság kicsiny palántája. Az anya hatása volna? Elejtett megjegyzéseikből erre kell következtetnie. Az asszonyé, aki felmerült a tó sekély vizéből, mint egy tünemény, sugárzóan szőke és szomorú tündéri lény.

A gyerekeket végső soron magányosságuk sodorta oly határtalan bizalommal feléje. Az úrban megvolt a kellő ambíció ahhoz, hogy apjától örökölt falusi gazdaságát mintagazdasággá fejlessze, ugyanez az ambíció táplálta érdeklődését a négy gyerek iránt, s már szerette őket, külön-külön és együtt a furcsa, kósza kis társaságot. Az anyjuk szép és rossz asszony. Bizonyára kacér és üresfejű, nem törődik a gyerekeivel. Látta maga előtt ezüstszürke, fodros fürdőruhájában, emlékezetéből kiirthatatlan kép, bosszantotta és zavarta. Mit csinál egész nap az az asszony? A gyerekei egyedül csatangolnak, késő este, sötétben úgy kell hazazavarni őket.

Mit csinált Júlia? Reggel a család levonult a Balatonhoz. Ebéd

után egy órát pihenni vágyott, de kíméletlenül rátört az ellenséges had.

- Mama, adjon pénzt, megyünk tejért.

- Korán van...

- Sokára kerül ránk a sor.

- És előbb sétálunk.

- Sétáljatok velem.

Bogyó vállat vont, és kereken kimondta:

- Az unalmas. - S már csak odakint, a testvéreinek: - Hogyisne, azután siránkozik, hogy milyen áldozatot hozot értünk a sétával...

Mentek négyen együtt, mintha szöknének előle. Nagypapa is, aki késő délutánig pótolta az éjszaka elmulasztott alvást, felcihelődött, s frissen borotválva, rugalmas léptekkel távozott. Júlia egyedül volt, reménytelen magányban. Az emberektől félt, a kíváncsi és vidám asszonyoktól; az ősnyaralók egymásnak régi ismerősei, összeverődtek a tóparton, s kiöltözve, csoportosan meneteltek szombaton a férjeket szállító vonat elé. A két bús magány összetalálkozott a parknak álcázott, bájos öreg kertben, Júlia és Csajági Apollónia kisasszony. Az apró termetű, szigorú öreg hölgy anyás melegséggel vonzódott a szép fiatal nőhöz, s egyre gyakrabban keresték egymás társaságát.

A kisasszony nem kutatta Júlia házaséletének intimitásait, nem kérdezett, de a zárkózott lélek lassú kibomlását megértő figyelemmel fogadta. Júlia keveset beszélt házasságának tizenkét esztendejéről, inkább, vágyakozva, kolozsvári fiatalságáról. A De Gerando-intézetben elvégezte a felső lányiskola hat osztályát, közepes eredménnyel, de a mama sokat kívánt tőle, franciaórára járt, zongorázni tanult. A mama minden útjára elkísérte, tizennyolc éves volt és már asszony, amikor először ment egyedül „keréken a Fő téren”. Sok barátnője volt, s ha összejöttek egyiknélmásiknál,

mamával ment, az asszonyok kávéztak az egyik szobában, s ők a másikban játszottak, beszélgettek. Mama nem engedte olyan összejövetelre, ahol fiúk is vannak, mert zálogkiváltással egybekötött játékban nem vehetett részt.

Máskor megint a keskeny kerti úton járkálva kolozsvári otthonáról mesélt Júlia.

- Nagy, földszintes házunk van a Donát úton, papa most egyedül lakja. A kert lenyúlik a Szamosig. Ha tudnád, Apollónia, mennyire szerettem azt a házat. A tágas szobák illatosak - érdekes, most is érzem a birsalmaszagot! - a kertben vén fák, nekünk mindig zsákszámra volt diónk, a kamránkban, akkora, mint egy pesti bérház lakószobája, a polcokon lekvár és dunsztos, mind saját termés, a zamata is más, mint a piacon vásárolt gyümölcsé. A kertben voltam én boldog, a virágaimmal meg a veteményesben. Ástam, kapáltam, ültettem és gyomláltam, mint egy napszámos. Szép nálunk a nyár, a kertünk alatt kiszélesedik a Szamos - elhiszed, Apollónia, hogy sohasem fürödtem a Szamosban? Mama nem tűrt efféle illetlenséget. Gyakran eszemben jár a mama, elítélne a mostani fürdőruhámért? Gondolod, Apollónia, hogy megbotránkoztatnám a mamát? De hát azóta változott a világ, és nem szeretnék elmaradott asszony lenni, amúgy is... Mindegy már. Mondom, szép nálunk a nyár, de a tél is. Mifelénk dermesztő fagyok vannak, süvít a szél a gyalui havasok felől, az egész várost vastag hótakaró borítja, s csönd van, olyan jó, békés csönd, a hó elfogja a léptek neszét is. És egyszerre az ember várja, hogy a csodaszép hótakaró elolvadjon, várja a tavaszt, a szíve is belefájdul. Mindig vár valamit...

Apollónia kisasszony azt mondta:

- A nyarat most is Kolozsváron tölthetnéd, a szép, nagy házatokban elférnének a gyerekek is.

Júlia akadozott.

- Mama halála óta egyszer voltam otthon, a két nagyobbal, a kicsik még a világon sem voltak. Papa... hát ő amolyan agglegényi életre

rendezkedett be... nem való oda gyerek, az uram is sürgette a hazajövetelt. Papa azóta Tusnádon vett egy kis nyári lakot, ott tanyázik nyáron a kompániájával.

- A papa kellemes úriember, de megátalkodott szoknyavadász - szögezte le a kisasszony, s nagyobb nyomaték kedvéért magasba lendítette lornyonját. - Az Isten adott neked négy szép, egészséges gyereket. Büszke lehetsz rájuk.

- Igen - felelte az asszony -, büszke vagyok a gyerekeimre. Mindegyikért szívesen adnám az életemet. De... - A kisasszony figyelt, hallgatott, Júlia keserves sóhajtással folytatta: - De miért éppen az én gyerekeim olyan rosszak és neveletlenek? Nem teszek meg mindent értük?

- Dehogynem, emiatt ne fájjon a fejed. Pajkosak, rosszak, majd kinövik. A fiúcska roppant melegszívű, érzékeny jószág.

- Ó!

Azután már a ház úrnőjével együtt tevékenykedett a kertben. A kis pázsitos térség közepén nyolc rózsafa, azt nyesegették, ápolták. Júlia kannában hordta a vizet a veteményeskert ágyásaira, a zöldpaprika mellé árkot ásott, és elárasztotta vízzel, mert a paprikának sohasem elég, kipirult a munkában és felélénkült, időnként arról is megfeledkezett, hogy a gyerekei isten tudja, hol csatangolnak, hiszen csak nem töltenek órákat az úrnál? Az úr egyszerre felbukkant a csónakjával, fehér inget viselt, sötét szemöldöke szinte összeér az orrnyeregnél, a szeme kissé mélyen ül gödrében és kék, mint a Balaton fölött az alkonyati, sötétedő égbolt, az úr tekintetével álmodik az ember.

Két napig zuhogott az eső, vad szél habos tarajú hullámokba gyűrte a tó vizét. Néha, percekre, előtűnt a nap, elállt az eső, a gyerekeket nem lehetett a szobában tartani. Mezítláb tapostak a puha lucsokban, élvezték, hogy lábujjaik között kibuggyan a fekete sár, egymásra rázták a faleveleken csillogó esőcseppeket, sikoltozás, kergetőzés és menekülés, indiánüvöltés hallatszott a kertben, míg

ismét gyülekeztek fölöttük a felhők, s az újabb zuhatag bekergette őket a konyhába. A lakásba vezető utat elállta Teca.

- Behordják nekem a sarat! Tessék lábat mosni, ott a lavór. Ilyen nagy lány, hogy nem restelli meztélláb...

- Pofa be! - mondta Bogyó.

Nagypapa is otthon lézengett, szivarozva és unatkozva elsőtől az utolsó sorig elolvasta a Pesti Hírlapot, megállapította, hogy leánya gyermekei így, huzamosabb összezártságban kibírhatatlanul hangosak, s hogy legközelebb meggondolja, mielőtt Júlia hívásának eleget tesz. Valamit ki kell találni egyetlen és szeretett gyermeke életének megoldására, határozta el nagypapa, s ezzel egyelőre be is érte, a könnyelmű öregúr bízott a véletlen rendező erejében. Hiányolta a kellemes asszonyi társaságot, s jobb híján a napnak egy aránylag csöndes órájában a konyhába látogatott. Teca nemrégen tért vissza a majorból, a kitartó eső miatt Júlia a lányt küldte tejért, s jóval rövidebb idő alatt járta meg az utat, mint a gyerekek. Odakint világos nappal volt még, a konyhában félhomály.

Mit főzöl, Teca?

- Még kérdezi a tekintetes úr? Kakaót nap mint nap.

- Finom az, te.

- Annak finom, aki az otthoni vacsora után rostélyost rendel a vendéglőben, ropogós piros hagymával meg fél liter badacsonyit, tudom, amit tudok.

- De ne árulj be a lányomnak, Teca.

- Olyan félős a tekintetes úr?

Teca térült-fordult a tűzhelynél, ropogott a sok kackiás szoknya, halkan sikkantgatott, nevetgélt, s a látszat kedvéért hessegette a tekintetes úr kezét, amely kedvtelve járt föl-le a leány izmos karján, szélfútta és napégette bőrét simogatta, majd a pruszlik felé tévedt.

- Csinos, helyes leány vagy, Teca - suttogta a tekintetes úr. - Van

szeretőd?

- Már hogy volna? Édesanyám kiütné a szememet. Tessék békén hagyni - de nem mozdult, ő is suttogott.

- Játék, Teca, nem bántalak.

Bubi laposra nyomta orrát az üvegablakon, s kissé nyitva feledte a száját. Nagypapa velük sohasem játszik. Érezte, hogy ami odabent folyik, nem rendes játék. így festett nagypapa, mikor a kövér őrnagynéval állt a vonat peronján. Bubi utálta és irigyelte nagypapát, s vad haragot érzett Teca iránt; valami tiltott és mocskos dolog történik a konyhában, s egyben kívánatos. Kíváncsi irigysége borzongást okoz, mintha bogár mászna végig a testén, le a lábáig. Petytyes katicabogár? Vagy undorító százlábú?

Égő arccal elsompolygott az ajtótól, érthetetlen könnyeit nyeldeste, s indulatosan dünnyögte maga elé: - Büdös dögök... Büdös, ronda dögök.. - Nyomasztó, hogy bizalmasával, Bogyóval nem beszélhet erről, maga sem tudta, miért. Zoltán bácsi! Holnap, ha tüzes ménykü zúdít rá az ég, akkor is kimegy a majorba, mama ne szóljon bele. Mama... Teca... látni sem akarja őket.

A gyerek ledobta magát az ágyára, bámulta a mennyezetet. A másik szobában hancúroztak a testvérei, Teca a tornácon vacsorára terített, nagypapa szivarjának szaga behúzódik a nyitott ablakon. A kert fölött szakadozott felhők úsztak, siettetve az alkonyodást. Júlia, a mellén keresztbe kötött kendő, a kerítés mentén járkált Apollónia kisasszonnyal, aggodalmasan vizsgálták, hogy a viharos szél mi kárt tett a virágokban, a bokrokat is alaposan megtépázta, mondta Júlia, s ahogy felnézett, egy lovas ember léptetett lassan a ház előtt. Az aprócska úrnő is felbukkant a mélyből - Júlia miért akadt el a mondat közepén? A lovas köszönt:

- Kezét csókolom, Apolka - s a másik asszony könyökig nedves földdel pettyezett karját nézte, a szőke haj koronán csillogó vízcsöppeket.

- Jó estét, Zoltán, szervusz, fiam.

Az arab ősöktől származó kanca patája cuppogott a sárban, s máris távolodott. Az öreg kisasszonynak éles szeme volt, figyelmét nem kerülte el, hogy Júlia még egyre mozdulatlan, és a mondatot sem fejezi be.

- Holnapra kiderül - szólt Apollónia -, a szél végül is elkergeti a felhőket. Két ilyen nap után már áhítozom az Isten szabad, kéklő ege után. Az ember mintha csuromvíz volna a csontja velejéig. Annak idején Sopronban atyám ilyenkor befűttetett a kandallóba. Megismerkedtél már Básti Zoltánnal?

- Nem... A gyerekeim...

- Errefelé nemigen látjuk. Viszolyog a nyaralóktól, az asszonyok a nyakába csimpaszkodnak, a fecsegésüket sem állja.

Lassan sétáltak a keskeny, döngölt úton, az esőáztatta kavicsok fénylettek lábuk alatt.

- Van rajtad meleg harisnya? Nehogy felfázz, édesem. Igen kitűnő fiatalember, érti a dolgát, mint senki a Balaton mentén. Szorgalmas és ambiciózus, előfizet külföldi szaklapokra, a környékbeli gazdák hozzá fordulnak tanácsért. A beteg jószág gyógyításához jobban ért, mint a keszthelyi állatorvos - nagy trotli az öregúr.

A tornácról Teca kiáltott:

- Tessék jönni, asztalon a vacsora!

- Azonnal - szólt vissza Júlia, s Apollóniának, mintegy felhívással a folytatásra: - Igen?

- Hogy mondod? Igen... Jól emlékszem a szüleire. Básti nem volt príma gazda, itt úgy mondják, afféle magának való ember volt, naphosszat a tornácon pipázgatott könyvvel a kezében, felőle ellophatták a jószág alól a szalmát. Bástiné, az asszony, akkurátusabb, nélküle elúszott volna a ház, a föld. Megmentett a fiának kétszáz hold kaszálót, Zoltán szerzett hozzá százat meg legelőt, de annyi az állata, hogy a községi rétre is kihajtják. Hozatott egy masinát Dániából, azzal köpüli a vajat, és egyéb műveleteket is végez, nem értek hozzá, kedvesem.

- A szülei meghaltak?

- Szinte egyszerre. Az öreg Básti szépen elaludt a tornácon. Az asszony rá negyedévre a veszprémi kórházban, veseműtét után. A temetésre Zoltán megjött Koppenhágából…

- Tessék jönni!

- Eredj, Júlia, jó éjszakát.

6.

Házinéni a Rátzék érkezése utáni első időben ritkán mutatkozott rezidenciája határán túl, az utcára nyíló kertben, inkább az esti órák csöndjében bukkant fel sétáló alakja, hogy néhány szívélyes szót váltson a doktorral. Ebédjét a vendéglőből hozta egy pikolófiú, reggelit és vacsorát maga készített; kis háza melletti hűvös veremben tartott vajat, tejet, túrót, amit az úrtól hozatott egy szomszéd parasztleánykával. Étkezéseit márkás porcelánnal és ezüst étkészlettel terített asztalnál fogyasztotta el. Néhány nap elteltével mind gyakrabban mutatkozott bérlői területén, áhította a fiúcska látását, s ha éppen magányosan kapta, vitte magával otthonába. Deske hajlandóságának elnyeréséért bement a faluba, a fiúcska ártatlanul elejtett megjegyzéseiből tudta hogy mi az, amit éppen megkívánt, s az álmélkodó kereskedőnél hol színes üveggolyót, hol bugylibicskát vásárolt. Kapott érte fonnyadt, öreg arcára kissé nyálas, sietős csókot, amelyhez a hatesztendős fiúnak alig valamelyest kellett felágaskodnia.

Deskét ő maga szoktatta a házához, s hogy szabadon garázdálkodhat veteményeskertjében, így az ellen sem emelhetett szót, ha jobb mulatság híján mind a négy testvér ott nyargalt a háza körül. A kisasszony kerevetén pihenve vagy könyvvel a kezében gyönyörűséggel szűrte ki a hangzavarból azt az egyetlen magas és csengő hangocskát, amely a szívébe lopta magát.

Mit játszanak? Apollónia kisasszony találgatott: a piros puskával lövöldöznek, érthetetlen, egytagú szavakat kiáltoznak, a Juju nevű kislány hosszú végtagjait dobálva hajladozik, forog furcsa mámorban, s mikor testvérei odábbállnak, lassan abbahagyja, nagy riadalommal körülnéz, s komikus bakugrásokkal máris utoléri őket. Máskor pusmognak, megfejthetetlen, hogy miért indulnak el négy irányba, hogyan és mi célból kerülnek össze egészen ellenkező

irányból, hogy újra szétoszoljanak, rejtély az is, miért jelennek meg a kalitkába zárt förtelmes fehér egerekkel, és miféle szertartás zajlik le a földre helyezett kalita körül, megannyi rejtelem. A házinéni valósággal megkönnyebbül, amikor hallja: - Deske a hunyó! - Tehát bújócskát játszanak. A kisasszony elhagyja leshelyét az ablak függönye mögött, visszatér könyvéhez - francia szerzők, Georges Ohnet, Musset, Benjamin Constant, Voltaire és Anatole France műveit olvassa, ezek állnak közel érzelmes és szarkasztikus lényéhez.

A fiúcska a hunyó. Rohanó léptekkel keresik a jó búvóhelyeket, azután valamelyik majd kiált: - Lehet! - Jótékony csönd, Csajági Apolka behúnyja a szemét, szundikál. Nemsokára valami zajra riad, igen távoli siránkozás, majd mint a tompa dobpergés, sakálüvöltés.

Kivonul házacskája elé, mert kritikus helyzetben is ügyel mozdulatainak méltóságára. Szétnéz, a gyerekeknek nyoma sincs, a zaj mintha a föld alól jönne, dobaj, artikulálatlan sikongás és bömbölés. A hunyó a veremben!

A kisasszony most fürgébb, mint valaha, máris a veremnél van, felháborodása határtalan - a vásott kölykök, úgy is mondhatná, hogy elvetemült gonosztevők az ártatlan fiúcskát a verembe zárták.

Kiszabadította a síró gyereket, dúlt keblére vonta, és kísérte hajlékába. Míg teát készített, Deske kendőbe bónyálva gunnyasztott a karosszékben, elcsöndesedve hüppögött, s nemigen felelt a kisasszony háborgására. Lelketlenség! Megfagyhatott volna a jéghideg veremben! És mert szívesen vegyített erősebb kifejezéseket cizellált mondataiba, így kiáltott: - És ha frászt kap a sötétben? - Deske halkan rebegte:

- Nem akartak rosszat. Házinéni ne szóljon a mamának.

- Az árulkodás távol áll a természetemtől. De ha megbetegszel, kénytelen leszek édesanyáddal az okot közölni.

- Nem betegszem meg. Nagyon finom teát tetszett főzni, jó melegem van tőle.

Deske távozott. Miniatűr velencei gondolával. Házinéninek egy lidói nyaralásról őrzött ifjúkori emléke. A verem kellemesen hűs volt az odakint tobzódó napsütés után, a túró ízletes. A bezáratás megtorlása volt bűnének - Bubi legkedvesebb könyvét elcserélte az egyik szomszéd gyerekkel egy csúzliért. S ha házinéni nem jön, Juju amúgy is kiszabadította volna, mert Juju, noha elismerte a büntetés jogosságát - mi több, maga Deske is! - képtelen elviselni imádott öccse szenvedését. A Rátz gyerekek saját törvényeik szerint bíráskodtak, vitás ügyeiket maguk között intézték el nemegyszer spártai szigorral. A veremeset után a kisasszonynak újabb megrázó élményben volt része.

Kertjének barackfájához kötözve találta a síró Deskét. Alaposan körülhurkolták spárgával, mozdulni sem tudott. Bűne ezúttal is anyagi természetű volt: mama hálószekrény fiókjából kilopta Bogyó fényképét, és tíz fillér ellenében kiszolgáltatta a Laci nevű csinos, kövérkés kamasznak. Bubi ököllel támadt a nála fejjel magasabb fiúnak, Bogyó száját lebigygyesztve napokig nem fogadta Laci köszönését, Deske pedig megkapta, amit érdemelt.

A kisasszony kioldotta kötelékét, zsibbadt karját dörzsölte. A gyerek motyogott:

- Én voltam a rabszolga... és mert fellázadtam...

- Azután búsan hozzátette: - Mit szól hozzá, házinéni, engem senki sem szeret.

- Papperlapap! - kiáltotta mély hangján a felizgatott kisasszony. - Mi jut eszedbe, gyermek!

- Tudom én azt...

Az idő megérett tapintatos közbelépésre. Ebéd után Apollónia felkereste barátnőjét, Júliát, talán még nem pihent le. Nem. A kerítés mentén húzódó virágágyásnál foglalatoskodott, s Apollónia jöttére enyhén elpirult. A kisasszony nem ért rá afölött töprengeni, hogy néhány nap óta a kora délutáni órákban miért látja Júliát a kerítés közelében, rátért mondanivalójára.

- Hol vannak a gyerekek?

- Játszanak - felelte Júlia. - A házad mögött, nehogy felébresszék papát. Remélem, nem zavarnak?

- Szó sincs róla, csöndesek. Jól megvannak egymás között. De a fiúcskával kissé nyersen bánnak, nem gondolod, Júlia? A gyermek érzékeny, túlságosan a szívére veszi.

Júlia szórakozottan kérdezte:

- Melyik gyermek?

- Deske, magától értetődik.

Az asszony figyelme másfelé terelődött, s ekkor már Apollónia is hallotta a közeledő lódobogást. A lovas lépésben haladt, kezét sapkájához emelte, s megpillantva a ház úrnőjét, már elmenőben mondta:

- Kezét csókolom, Apolka.

- Adj'isten, Zoltán, szervusz.

Látomás, mindössze két másodpercig tartott. Júlia még állt, egyenesen, derekát tűbe lehetne fűzni, arcát elefántcsonból faragta a természet, a haja folyékony arany - csodás jelenség. Az eszes kisasszony egyeztette magában Básti Zoltán szokatlan feltűnését a villasoron, Júlia szenvedélyes kertészkedését a kerítés közelében, s nagypapa nyugalmának érdekében a gyerekek száműzetését a hátsó kertbe. Jóleső izgalmat érzett, mint kedves regényei olvasásakor, s kíváncsiságot is, de neveltetése tiltotta a kérdezősködést. Júliába karolt, sétáltak a keskeny, kavicsos úton.

- Múlik az idő, édesem, itt a július, mire észbe kapunk, vége a nyárnak. Megszoktalak benneteket. Rendes körülmények között nem érintkezem a bérlőimmel, idegenkedem a pesti bagázstól. Rajtad meglátszik, hogy vidéken nevelkedtél, Kolozsvár úri város. Atyámmal 1800-ban jártam ott, Zeykékhez voltunk hivatalosak vadászatra. Akkoriban én is jól megültem a lovat, régen volt. Örülök, hogy Zoltán néha megfordul a telepen, úgy él magában, mint a

remete. Télen meglátogat, ritkán, mert a téli hónapokban utazgat. Dániában barátai élnek, itt nincs megfelelő társasága. Pihenj le, kedves, a gyerekeket majd én kordában tartom.

Júlia, a szív dolgában járatlan négygyermekes családanya szentül

hitte, hogy gyötrelmes és boldogító titkot őriz. Lelke jól megmunkált talaj volt, érett a szerelemre, s egyensúlyát felborította a csónakban látott férfi, gyermekeinek szeretett Zoltán bácsija. Nem volt kackiás, selymes bajusza, sem pirospozsgás arca, s őt áhítatos gyönyörűséggel nézte. Azután egy esős alkonyaikor ellovagolt a házuk előtt. Másnap már várta, hiába. Csalódott volt, majd felvidult - hiszen az esti órákban tejet, vajat, túrót mér a majorban. Talán kora délután végzi sétalovaglását, és ismét a villatelepen?

A férfi szótlanul sapkájához emelte kezét, Júlia könnyedén bólintott; nem ismerték egymást. Básti Zoltán kerüli a bemutatkozást, és hát a jó ég tudja, miért járkál újabban a telepen. Kétség furdalta, s az már hasonlított a féltékenységhez, a tóparton megismert asszonyok között kereste, ki vonzza Básti Zoltánt. Csinosak, jelentéktelenek. Hát ő, a négygyerekes özvegy? Különb, mint a többi? Azok legalább vidámak, kellemes csevegők, őt árnyékként kíséri a gyász, a bánat. Szívesen babrál a növényekkel, voltaképpen egyetlen szenvedélye, s valóban ért is hozzá. Kora délután kerül sor a kerítés menti hosszú ágyásra, amelyet most beültetett tarka violapalántákkal, nincs ebben semmi feltűnő.

Nem csupán Apollónia fedezte fel a zárkózott és gyermekien naiv Júlia titkát. Szinte ugyanakkor Bogyó is.

Az utcájukon napjában többször elkarikázott a Laci nevű szép fiú, aki gavallérosan tíz fillért fizetett Deskének Bogyó fényképéért, s mindannyiszor éppen az utcai ablak előtt talált némi igazítanivalót kerékpárján.

- Szervusz, Bogyó - köszöntötte az ablakban könyöklő kislányt.

- Szervusz.

- Hogy vagy?

Bogyó vállat vont.

- Látod. Jól.

- Szervusz.

- Szervusz.

Nem Laci volt az egyetlen, akit Bogyó a lombos fákkal szegélyezett, árnyékos utcába vonzott. Máriska néni fia, a legényke is ott ődöngött, fütyörészve, kavicsokat rugdosva maga előtt. A gúnyosan mosolygó, kevély lányt ő is így üdvözölte:

- Szervusz, Bogyó.

- Szervusz. Mit keresel erre?

- Semmit.

- Majd kapsz Zoltán bácsitól.

Végül is megjelent maga Zoltán bácsi. Nem szólt, csupán kezét emelte sapkájához, máris ügetett tovább, s ezért Bogyó úgy érezte, hogy ez a kettőjük ügye, ő is némán bólintott, a kezét lengette, majd szaladt a kertbe. Ott találta mamát. Mozdulatlan volt, kicsiny fejét félrehajtva az eltűnt lovas után nézett, s oly lágy, merengő volt az arca. Mama látta Zoltán bácsit? S hogy őt, Bogyót köszöntötte? Zoltán bácsi az övék, vagyis elsősorban az övé, mama törődjön a virágaival.

Ablakában szivarozva észrevette lánya és a lovas közötti némajátékot doktor Komár Ferenc is, akit a szerelem tudományával foglalkozó tanszéken - ha volna ilyen - tüstént kinevezhetnének professzornak Júlia négy gyermeket hozott a világra, s tudatlanabb a ma született csecsemőnél, a tizenkét esztendős Bogyó érettebb; Júlia a múlt században még üvegházi nevelést kapott, Bogyó fiúkkal pajtáskodik a huszadik század szabad szellemében, hiába, 1910-et írunk. Nem kétséges, hogy a közjegyző szerette volna boldognak tudni egyetlen leányát, de a nagyapai szerepkör sem volt ínyére, s noha Balatonbogláron is megtalálta a maga szórakozását, hiányzott a tusnádi tuszkulánum és a megszokott kompánia.

Néhány napig leshelyéről figyelte az eseményeket. Nem történik semmi. A lovas időnként megjelenik, néma, mint a sír, Júlia szintén. A fiatalember kísérletet sem tesz közeledésre, és nagypapa végre nem kaphatja el a lova zabláját, hogy: halt! Kedves öcsém,

bemutatlak a lányomnak! A vendéglőben, a Balaton partján nem mutatkozik.

Nagypapa esténként karját nyújtotta házinéninek, kis körsétát tett vele a kertben, s ügyesen a kívánt vágányre terelte a beszélgetést. Megtudta, hogy Básti Zoltán mindeddig kerülte a pesti nyaralókat, csak újabban mutatkozik a villatelepen. Ideje volna, hogy asszonyt vigyen a házhoz, de nem talál magához valót, akivel azonos az érdeklődési köre, megegyeznek az anyaföld, a növény és az állat, Isten zseniális alkotása, a természet szeretetében, mondta a kisasszony, majd így folytatta: - Az itteni bugyuta falusi nem illik Básti Zoltánhoz.

Apollónia kisasszony azonban alkalmatlan a közvetítésre, elveivel ellenkezik, hogy az utcáról beszólítsa Básti Zoltánt. A fiatal férfinak fogalma sem lehet Júlia hajlandóságáról, a tapasztalt nagypapát is megtévesztené a mosolytalan arc, merev tartás, hűvös bólintás.

Az öregúr céljának elérésére, jobb híján, legkedvesebb unokáját, Deskét szemelte ki. Mindenekelőtt megajándékozta két krajcárral, azután beszélgetésbe elegyedett vele. Ma is mennek tejért? Mind a négyen? Nem sokallja a bácsi? Barátságos ember?

- Barátságos - mondta Deske. - Minket rettentően szeret.

- Akkor hát bizalmas barátok vagytok. De azért nem kell mindenről fecsegni. - A gyerek egyelőre értetlenül nézett, csupán annyit tudott, hogy a két krajcárért bizonyos szolgálatot várnak tőle. - Például a mamáról. Gyakran beszélgettek a mamáról?

- Á, soha.

- Nagyon helyes. Mit mondhatnál róla? Legföljebb, hogy a mama vidéki úri házban nőtt fel, nagy kertben. Afféle kisebb gazdaságot vezetett nagyanyáddal, én nemigen szóltam bele, csinálják, ha az a kedvtelésük. A mama szerelmese volt a növénynek, állatnak, emlékszem egy beteg, anyátlan malacot a tejbe mártott ujjával táplált, s fölnevelte. Hát erről ne mesélj az úrnak. Ámbár ha meggondolom, nem titok, igaz?

- Igaz - mondta a gyerek.

Deske addig sündörgött az úr körül, míg kettesben maradtak. Kezét a tenyerébe csúsztatta, hallgattak. A férfi lenézett a mellette poroszkáló Deskére. Milyen kicsi, a térdéig ér, a keze maszatos és meleg, elbájoló kölyök, félelmetesen eszes és ravasz szélhámos. A faluban beszélik, hogy Apolkával az egész boltot felvásároltatja magának. A férfit nem tévesztette meg az ártatlan arc. Deske mindenből lefölözi a maga hasznát. Amint észrevette, hogy Máriska bőven méri a tejet, fél liter árát megkaparintotta volna magának. A testvérei jóllaktak cseresznyével, Deske a zsebeit is megtömte. Máriska fiától elcsalta a szájharmonikáját. Valamit vár tőle, ugyan mit? Noszogatta volna: - Ki vele, öcsi! - de nem könnyíti meg a dolgát. Szegény kis kölyök. Ha a keze közé kapná, embert faragna belőle.

Deske tudta, hogy nagyapja valamit a szájába rágott, csak azt nem sejtette, hogy miért. A maga fondorlatos módján közelítette meg a kérdést.

- Zoltán bácsi szereti az állatokat?

- Szeretem.

- A disznót is?

- Azt is. Inkább feldarabolva a kamrában.

- De nincs disznója.

- Van. Máriska néniék nevelik odaát a cselédházban.

- Tessék elképzelni, a mama egy szegény beteg kismalacot meggyógyított... hogyan is... az ujját tejbe mártotta...

- Hol? Budapesten?

- Á, nekünk nincs disznónk. A mamáéknak Kolozsváron, mi talán meg nem is éltünk, óriási nagy kertjük volt, és ott állatok meg minden.

- Úgy!

A gyerek pusztán magánszorgalomból hozzátette:

- A mama elég kedves asszony.

Ismét bebizonyosodott, hogy a tisztánlátásnak és a józan ítélőképességnek is megvannak a határai. Básti Zoltán megállapította, hogy ezúttal igazságtalan volt a gyerekkel. Csacsogott a mamáról, az ő fülének kellemes semmiségeket.

Nagypapa kikérdezte Deskét: miről beszélgettek az úrral? A halakról volt szó? Roppant érdekes téma. Hát még? Játszottak, Juju bolondozott, ugrált, azután sírt, hogy Máriska néni meg a legényke kinevette. Zoltán bácsi megkérdezte, hogy látott-e már csikót. Igen, Juju látott. És a kiscsikó ugrándozása nem nevetséges, az emberek mégis megmosolyogják, mert kedves és játékos. Juju is még kiscsikó, nevessenek az emberek, oda se neki. Juju persze megvigasztalódott, imádja Zoltán bácsit, Bogyó pedig pukkasztja, hogy neki titka van Zoltán bácsival.

- De remélem, arról nem beszéltetek az úrral, hogy szegény mama sehogy sem szokja meg a pesti életet és a fővárosi társaságot?

- Nem hát!

- Nagyon okos. Mert hát érdekli-e a bácsit, hogy a mama a természet szeretetében nőtt fel, nézete szerint a természet Isten zseniális alkotása, no, ezt hagyjuk... Életeleme a szabad levegő, a pesti bérház börtön a mamának. Emlékszem, odahaza mindegy volt neki ha szél fúj, ha eső esik, térdig ér a hó, nem lehetett a szobában tartani. Felhúzta a csizmácskáját, és taposott a hóban a madáretető házacskához, a vad szél sem bírt vele, mert amilyen vékonyka, olyan izmos asszony. Hiszen nincs abban semmi, ha éppen efféléről diskurálsz az úrral Itt van két krajcár, vegyél rajta nápolyit.

Deske pedig, ha szerét ejthette a négyszemközti beszélgetésnek, szívesen tolmácsolta nagypapa rejtett üzenetét. Észrevette, már hogyne vette volna észre, hogy az úr szívesen hallgatja a mamáról szóló közlést. Nagypapa patikamérlegen adagolta a mákonyt, amely hivatva volt állandó enyhe bódulatban tartani az urat, s a gyermek

felfogóképességét nem terheli meg, no és szeretett Júliája izgalmas élményben szegény életéről oly kevés volt a mondanivaló. Mintha a nagyágyút sütötte volna el, amikor a következő híradással bízta meg unokáját:

- Érdekes, mama azelőtt lefeküdt ebéd után, Pesten is meg Bogláron is, és most soha. Szép violákat ültetett a kerítésnél, és nagyon szereti a violát, mert ebéd után mindig ott van, Zoltán bácsi talán látta is mamát? Bogyó azt mondja, hogy arra tetszik lovagolni.

- Ha éppen arrafelé van dolgom - mondta a férfi:

Az úr mindennapjához tartozott már pillanatnyi találkozása a szépséges vízitündérrel. Az ismeretséget halogatta, mert az újabb benyomások még nem győzték le meggyőződését, amely szerint Rátz Dénesné puszta számításból felesége lett egy nagy jövedelmű idős embernek, gőgös és hidegszívű, rossz anyja négy gyermekének. De mindennapjainak kellemes tartozéka lett az is, hogy a közlékeny kisfiú szájából elhangzik a mama neve, pillanatfelvételt vetít a mama életéről, s különösen foglalkoztatta, némileg feldúlta a legutóbb csacskán elejtett néhány szó - lehetséges, hogy az ő sétalovaglása és a mama ebéd utáni kertészkedése között összefüggés van?

De a Deskével folytatott rövid beszélgetéseknek vége szakadt. Az esemény talán fordulópontot jelentett a kisfiú életében.

A gyerekek hűségesen látogatták a majort, fénypontja volt ez a napnak, övék volt az egész nagy birodalom. A faluban és a villanegyedben hírhedtek voltak a Rátz testvérek, hozzájuk hasonló lármás, verekedés, neveletlen csirkefogókat még nem látott Balatonboglár - az általános véleményt egyedül az úr nem osztotta. Az alaposan elrontott és elvadult gyerekeken imitt-amott csiszolni lehet. Kis sikereit elégedetten vette tudomásul; valamit lefaragott a hiú Bogyó túltengő önbizalmából, a kis vadmacska néha behúzta körmeit, egyre ritkábban vagdosott vaskos gorombaságokat az emberek fejéhez; némi rendszert teremtett a Bubi fejében zsongó zűrzavarban; Juju félszegsége lassan oldódott. Az úrhoz közel került a négy gyerek, a velük való foglalkozás szórakoztatta. Nevelési

módszere - ha módszerről egyáltalán szó lehetett - a türelem volt, megértés és jóindulat, adandó alkalommal pedig az erély.

Egyik este a gyerekek már készültek hazafelé. Az úr küldte őket a konyhába - Máriska néni félretette nekik az első beérett paradicsomokat. Három kis alak vágtatott a konyha felé, Deske visszamaradt, s ahogy szokta, kezét az úr tenyerébe csúsztatta. A mamáról nem volt mondanivalója, nagypapa leleményessége olykor csődöt mondott, s ilyenkor a két krajcár is elmaradt, Deske pedig elmondhatatlanul vágyott a bolt kirakatában látott türelemjáték után. Parányi egeret addig kell ide-oda mozgatni az üveglap alatt, míg beletalál a lukba, és Deskének sok mindene volt, de türelemjátéka még soha életében. A maga körülményes módján, de sietősen kezdett mondókájába, az is nyugtalanította, hogy testvérei közben felfalják az egész paradicsomot. Egy Laci nevű tizenöt éves fiúról beszélt, aki az ő legjobb barátja. Lacitól megvehetné a préselt képeit, húsz fillért kér érte, neki többe van, azt mondta, baráti ár...

- No és? - kérdezte a férfi.

A rideg hang kissé megfélemlítette Deskét, de meghátrálni már nem tudott, és igazán nagyon kívánta a türelemjátékot.

- Azt gondoltam, hogy talán Zoltán bácsi... ha éppen sok pénze van... hogy Zoltán bácsi adna nekem húsz fillért...

- Parancsolj - mondta az úr, és zsebéből elővett egy húszfillérest.

A gyerek arca felderült a könnyű győzelemtől, sebesen eltüntette a pénzdarabot - köszönöm! - kiáltotta, és szaladt volna a testvérei után.

- Megállj! - szólt rá a férfi.

- Igen?

- Mondd utánam: alássan köszönöm, nagyságos úr...

Deske elvigyorodott a tréfán.

- Alássan köszönöm, Zoltán bácsi.

- Nagyságos úr! Gyerünk: alássan köszönöm, nagyságos úr, a jó

Isten fizesse meg, adjon érte ezeranynyit.

- De miért...

- Kéregetőktől elvárom, azért.

A gyerek arcán elképedés, zavar és lassan a fülét is ellepő bíbor pirosság. Csatlakozott a testvéreihez, vo-, nultak kifelé kiáltozva: - Jó éjszakát, Zoltán bácsi! Aludjon jól! Holnap jövünk!

Deske mélyen lehorgasztott fejjel mögöttük bandukolt, markában a húszfilléres. Egy ideig vívódott, azután rohanvást indult visszafelé.

- Mindjárt jövök, várjatok!

A férfi cigarettázva járkált fel és alá a tornácon, A gyerek a sötétből toppant elébe.

- Visszahoztam, Zoltán bácsi, nem kell. A préselt kép sem kell... tessék.

Básti Zoltán zsebre tette a húszfillérest, csöndesen mondta:

- No eredj, késő van.

Húsz fillér komoly pénz, kis vagyon. Deske mégis vidáman vágtatott az ösvényen testvérei után, mintha szárnyak emelnék a levegőbe, oly könnyű volt. Bubi gyanakvóan kérdezte:

- Mit akartál Zoltán bácsitól?

- Semmit. Ottfelejtettem a csúzlimat.

Nagypapa két krajcárját is, sajgó szívvel, visszautasította. Bízott saját leleményességében, más úton és módon megszerzi majd a maga krajcárjait. Laci napok óta alkuszik a gondolájára, de nem kótyavetyéli el. Lacinak mindig van pénze, ezüstkoronása is, és ha Deskének egyszer ezüstkoronása volna! Ha pénzért gondolát ad cserébe, Zoltán bácsi nem szólhat hozzá olyan ridegen - Deske elégedett volt magával.

7.

A bogiári nyaralótelepen rendkívüli esemény volt a színésznő érkezése. A nagyvendéglő legszebb emeleti szobájában szállt meg - a fejedelmi lakosztály, mondta a vendéglős nagypapának, de nem említette név szerint a fejedelmeket, akik már lakták s egy óra múlva kicsinyek, nagyok a színésznőről beszéltek. A bennfentesek tudták, hány bőröndöt hozott be a targoncás ember az állomásról, hogy a színésznő augusztus végéig marad, mert az elmúlt szezon nagy drámai szerepei után az orvos pihenést és kikapcsolódást rendelt, csöndes helyen, távol a nagyvilág zajától. Érdeklődők csoportja vette körül a színésznővel egy vonaton utazó villatulajdonos nejét, aki immáron ötödször mesélte, hogy a művésznő csodaszép villany automobilon érkezett a Déli Vaspályához, kísérője, a történelmi nevet viselő nagyúr nem szállt ki, kézcsókkal búcsúzott a kocsiban, s hogy a színésznő a vonaton idegesen sírdogált. Közelében tartózkodott a szolgálatkész kalauz, lehúzta, majd felhúzta az ablakot, a színésznő utasításai szerint limonádét készített és fekhelyet a külön fülkében, összeszedte a szétszórt divatlapokat - kész cirkusz! - mondta a villatulajdonos neje.

A balatonboglári férfiak nagy számban gyülekeztek ebéd előtti sörözésre a vendéglő kertjének vén vadgesztenyefái alatt, s a kocsmáros, kiváló üzletember, nem árulta el, hogy a művésznő szobájába kérette az ebédet. Délután is szokatlanul nagy volt a forgalom, s a türelem ezúttal megtermetté a maga rózsáját.

A szálloda kapuján kilépett a színésznő, s nem nézve se jobbra, se balra, az útra fordult sebes léptekkel: Egyesek látni vélték kisírt szemét, mások ellenkezőleg igen vidámnak mondták. - Úgy látszik, a mi kis falunk megnyerte tetszését - örvendezett egy öregúr.

A színésznő, Pártos Angelika fiatal volt, a férfiak szerint

huszonnégy éves, maximum huszonöt, a nők állították, hogy harminchoz van közel. Négy évvel ezelőtt tűnt fel, pályafutása úgy ívelt magasba, mint a sistergő rakéta. Minden idők legnagyobb tragikája, írták a lapok, a magyar Duse, a magyar Sarah Bernhard, a magyar Rachel! Egy vidéki lapocska lelkes, fiatal gyakornoka ennél is tovább ment - a magyar milói Vénusznak nevezte. Pártos Angelika rendkívüli tehetsége mellett valóban szép is volt, komor, sötét szépség: éjfekete, nedvesen csillogó szempár, viruló száj, a boglári férfiak megállapítása szerint festék nélkül még szebb, mind színpadra kikészítve, termetének tökéletes arányai jobban érvényesülnek az egyszerű nyári ruhában, mint a királynői palást alatt. Egyszerű! Az asszonyok bőszen nevettek. Egész vagyont ér. Szóvá tették, hogy a könnyű batisztruha merészen kivágott s úgyszólván ujjatlan, a férfiak lehurrogták őket, ez a praktikus viselet júliusi kánikulában, persze nem minden nő engedheti meg magának, a feleségek ezt kikérték maguknak; s így végül súlyos belviszályokra került sor a színésznő bogiári tartózkodásának első napján.

Angelika hosszú, egyenletes, majdnem katonás léptekkel menetelt az árnyékos villasoron. Alkonyodott, a naplementével kerekedő enyhe szellő csupasz vállán és karján futkosott játékosan. Csinos, kisebb és nagyobb nyári lakok, baloldalt, a kertek alján, a jámbor Balaton. A Balaton, és nem az Adria! Lussinpiccolóba készült rövid nyári vakációjára - augusztus vége felé kezdődnek a próbák -, az az undok ember, a csodaszép villany automobil tulajdonosa nem engedte. Valóságos Otelló, összepaktált az orvossal. Lussinpicollóban találkozna barátokkal, ismerősökkel, kirándulások Abbáziába, Cirkvenicába, kaszinó, pezsgős vacsorák - értse meg, kedves, magának pihennie kell - mondta Otelló.

Jó, hát unatkozzunk. A színésznő ment tovább, sebesen, mintha kergetnék. Valóban ráfér a pihenés, a fejében szerepek és versek, mondogatja magában, mint a mániákus, hol Shakespeare szövegét, hol a Szeptember végént, elég volt a színházból, takarodj,

Shakespeare, én feljövök érte a síri világból - rémes, milyen rémes!

A faluban is alaposan megbámulták, a kereskedő a boltajtóban hajlongott: - Kisztihand, művésznő, csókolom a kezét. - Micsoda por, egészen kiszáradt a torka, tehénganéj, ugató kutya, az a fekete macska képes és keresztülszalad az úton, pont előtte! A színésznő keskeny mezei ösvényre fordult, az emberekből is elég, míg Bogláron tartózkodik, a száját sem nyitja ki.

Alacsony kúria, nyolc ablakkal, nagy udvar, távolabb gyümölcsös. Torkát belepte a por, talán adnak itt egy pohár tejet. A színésznő betért az udvarra. Hosszú asztal mentén többen álltak köcsöggel, ő ügyet sem vetett rájuk, a fehér köténnyes asszonysághoz lépett.

- Nénikém, adjon egy pohár tejet, menten szomjan halok.

- Edényt tetszett hozni?

- Mi a csudának?

A nyaraló nagyságák a nevét suttogták, egyik felajánlotta a kannáját, igyon belőle a művésznő, Angelika elhárította, idegesen szólt az asszonyhoz:

- Talán csak van ebben a házban pohár?

Valahonnan távolabbról hallatszott egy férfihang:

- Sándor, hozz a konyhából egy poharat.

A színésznő mohón ivott - isteni! - mondta zengő hangján, poharát ismét megtöltette az asszonysággal, mindenki nézte, mosolygott, gyönyörködött a színjátékban. Pártos Angelika keze fejével megtörülte a száját, ez is tetszett, milyen közvetlen!

- Mennyivel tartozok?

Az asszonyságnak megeredt a nyelve: a jó ég tudja, pohárszám eddig nem mérte a tejet, két-három literenként viszik itt helyben és messze földre is, az úr megmondja, hogy mit fizessen a nagysága, mind széthordják nekem a fát, ehhez szóljanak asszonyok, siheder korában sem tett ilyet...

- Jöjjön már az úr! - kiáltotta.

Az iménti férfihang hallatszott:

- Nem jár érte fizetség, váljék kedves egészségére.

A színésznő a hang irányába fordult. Kedves parasztember, ízes beszédű. Indult feléje. Nagy halom levágott faág, még zöld és már gyűrött levelekkel, valami kaliba ágakból összerakva, egy fiatal férfi és négy gyerek. Nem parasztember.

- Maga itt a gazda? - A férfi könnyed meghajlása után gyorsan folytatta: - Pompás volt a tej, ujjászülettem, aranyos magától, hogy megkínált, térdig érő porban gázoltam idáig, mondja, miért nem kövezik az utcát?

- Azonnal intézkedem - mondta Básti Zoltán.

A színésznő nyugtalan pillantása végigjárt a gyerekeken. Két kislány szorosan a férfi oldalánál, s két fiú, az egyik roppant értelmesnek látszik, most kissé eltátja a száját, mintegy bűvöletben bámészkodik a nénire, aki oly sötét és csillogó, mint a kincsek kincse, a fekete gyémánt, viharzó mozdulataitól lenge ruhája mint a hullámverés - és egy kisfiú, maga a bűbáj.

- Magáé ez a négy gyerek? Hallja, ember, ezek kiállításra készültek? - Váratlanul és szép mozdulattal térdre omlott Deske előtt, magához ölelte. - Hogy hívnak, gyönyörűség? Imádlak, tudd meg, hogy imádlak! Te drága, szeretsz?

- Imádom a nénit - mondta Deske.

Kitört a nevetés. A színésznő talpra ugrott, zengő hangjának számtalan árnyalata s mozdulatainak szokatlansága elkápráztatta a gyerekeket.

- Adja nekem. Hagyd itt az apádat. Eljössz velem?

- Tévedés, művésznő - mondta Básti Zoltán mulatva -, gyermektelen agglegény vagyok. Básti Zoltán - ismét könnyedén meghajolt. - A gyerekek jó barátaim.

- Ismer engem? Miben látott? Isteni szépek a barátai. - Bogyót

készült magához vonni, de a kislány vadul félreugrott. Angelika összetett kézzel rimánkodott. - Velem is barátkozzatok. Ide hallgasson, aranyember, nagyon unalmas maguknál? Van valami élet? Itt mi készül? - Lábával megérintette az ágakat. Bubi odaugrott.

- Ne tessék ledönteni. Bungalovot építünk, négy oszlop és csak teteje van, ha volna banánlevél, igazibb lenne, de így is jó, elférünk benne...

- Én is?

- Mi öten! - kiáltotta izgatottan Juju. - A testvéreim és Zoltán bácsi.

- Engem kizártok? Isten bizony, elbőgöm magam.

Bubi hévvel magyarázott:

- A néni Európából jött. Mondjuk, hajótörött. Majd megbeszéljük, építhetünk egy vendég bungalovot.

- Bungaló - mondta az úr.

- Egy vendég bungalót. Zoltán bácsi a törzsfőnök, de én nagyon szeretném...

- Lehet róla szó.

- Maga a legaranyosabb törzsfőnök az ismeretségemben. Indiánok vagytok? Csónakotok is van? Mondja, Zoltán bácsi, elvisz néha csónakázni? Ennek a kislánynak - mutatott Jujura - csillagszeme van. Tüneményes! Adtok máskor is tejet a szomjas néninek?

- Adunk - mondta Deske.

Bogyó merőn nézte a színésznőt, duzzadt szája lebiggyedt, élesen süvített a hangja:

- Az asztalnál mérik a tejet, mindenki sorba áll érte, és itt csak mi vagyunk.

Angelika nedvesen csillogó szeme, két szikrázó fekete gyémánt, egyszerre elborult.

- Harapsz is? - kérdezte lágyan. - Nem tesz semmit, majd megbarátkozunk. Megyek, mielőtt kidobtok. Mondja, aranyember, merre is vezet az út a szállodába?

Bubi máris mellette volt.

- Elkísérem a nénit a faluig. Onnan egyenesen lessék menni.

Deske kissé nyálas puszit adott a néninek, Juju éktelen zavarában pukkedlival kísérletezett, Bogyó vonakodva nyújtotta a kezét, és ugrásra készen ellenőrizte Zoltán bácsi és a vendég búcsúját. Bubi a színésznő bal oldalára került - ugyan hol tanulta az udvariaskodást? Bogyó ezért megvetette. Tele keserűséggel és haraggal mondta:

- Ez szerelmes Zoltán bácsiba.

A férfi nevetett.

- Csak unatkozik. Ne törődj vele.

- Ugye, Zoltán bácsi minket szeret?

- Senki mást. A szívem négy kamráját betölti egy-egy Rátz gyerek.

A színésznő másnap tizenegy óra tájt megjelent a homokos parton. Együtt volt a villatulajdonosokból és pesti nyaralókból összeverődött megszokott társaság, jobbára asszonyok, a vízben csatározó gyerekek, s távolabb, mindenkitől elkülönülve, láthatatlanul Rátz Dénesné. Aggodalmasan, szüntelenül a gyerekeit figyelte, nem úsznak-e a mély vízbe, hiszen már Deske is pompás úszó, a víz alá bukik, s ijeszti a lányokat, olykor úgy eltávolodik, hogy kerek feje parányi pont a nagy vízben. Bogyó éles hangjára összerezzen, gorombáskodik az őt árnyékként követő szép Lacival, azután négyen összefogva marakodnak a ‘többi gyerekkel - istenem, milyen rosszak, milyen éktelenül hangosak!

A színésznő díszkísérettel érkezett. A vendéglős személyesen hozta a fekvőszéket, s a szeszélyes utasításoknak megfelelően felállította itt, majd ott, ahová a nap süt, mégis ahol árnyékosabb, oda a bokrok aljába, jobb lesz a homokban. A pikolófiú, aki Csajági Apollónia ebédjét szállította házhoz, Angelika fürdőholmival

megtömött táskáját cipelte, s a szálloda szobalánya mint öltöztetőnő volt jelen, a művésznővel együtt eltűnt a kabinban.

Az asszonyok egy része lélegzetét is visszafojtotta, mások bosszúsan a nagy hűhó miatt elfogulatlanságot színlelve csak azért is folytatták a beszélgetést, de kissé bennük rekedt a szó, amikor a szépséges színésznő kilépett a kabinból, és elhelyezkedett a fekvőszékben. Halványsárga fürdőruhája megfeszült hosszú combján, a dús fodor csupán térdéig ért, de keresztbe rakott lábán visszahajlott, s kivillant csupasz térde - a színésznő nem viselt harisnyát. Kalapot sem viselt. Mezítláb gázolt a vízbe hosszú, katonás léptekkel, majd nyakig lemerült, s egyenletes csapásokkal mélyen beúszott, hátán ringatózva, behunyt szemmel sültette magát a nappal.

- Fel a kezekkel!

A színésznő a támadó előtt már ismerős gyors és könnyed mozdulattal felállt, az Adriában a parttól ilyen távolságra bizonyosan cápákkal találkozna, itt melléig sem ér a víz; körülötte négy nevető kis arc, vészesen csapkodó karok és lábak; fényes fekete hajához kapott.

- Ti vagytok? Jó reggelt, szervusz, kis Bubi; ugye te voltál tegnap a lovagom? Könyörüljetek a hajamnak, bizony isten egy óra, míg feltűzöm. Kibékültél velem, édesem? - kérdezte Bogyótól, s mert a heves vállrándítás nem tűnt ellenségesnek, tovább csevegett boglári ismerőseivel. - Adj egy vizes puszit, gyönyörűségem, hogy hívnak? Hát téged, csillagszemű?

Bubi udvariasan megkérdezte:

- Hogy aludt a néni?

- Borzalom, fiúkám, cigányzene, nótázás, le sem hunytam a szemem.. Mondd, nem a ti bácsitok duhajkodik éjszakánként?

- Zoltán bácsi - mondta Juju - soha nem jön a telepre.

- Csak néha - titokzatoskodott Bogyó. - De nem azért, hogy duhajkodjon.

- Ússzunk versenyt! - vezényelt Angelika, s máris előrelendült, frissen és pihenten, mert este tíz órára édesen elaltatta a fejedelmi lakosztályba szűrődő cigányzene, s reggelig aludt moccanatlanul.

Úsztak, beszélgettek, hancúroztak, Bubi távol tartotta Deskét, aki kifejezetten a néni hajára pályázott, majd bőszen taposva a vizet, vonultak kifelé. Kissé bő fekete trikós, igen vonzó külsejű idős úr jött eléjük.

- Engedje meg, művésznő, látom, összeismerkedett a leányom gyermekeivel, doktor Komár Ferenc vagyok, ha terhére vannak, nyomja őket a víz alá, nem árt nekik. Mert, csókolom a kezét, a lányom gyermekeivel az elemek sem bírnak, fél kézzel kapják el a villámot, a tűz nem fogja őket, a Balaton hullámai eliszkolnak a közelükből, méltóztatik majd tapasztalni. Itt kicsit csúszós az iszap, eredj, fiú - hárította el a szolgálatkész Bubit -, szabad, drága művésznő...

Nagypapa könyökénél fogva, noha ez teljességgel fölösleges volt a gazella könnyedségű hölgynél, partra segítette Pártos Angelikát, s mert annak nem volt ellene kifogása, sőt! továbbra is kellemkedett. Nagypapa ontotta a szót, a tréfát és a bókot, Angyalkának nevezte Angelikát, s ő akkorákat nevetett, hogy susogva megmozdultak a parti bokrok.

- Hová tűnt a leányom? - nézelődött nagypapa. - Az imént itt volt. Na, legközelebb. Angyalka drága, mit jut eszébe? - mondta nagypapa, mikor a színésznő készült visszaereszkedni fekvőszékébe. - Mindenki igényt tart a hangjára és az igéző mosolyára, elsőbbségi jogomhoz természetesen ragaszkodom. Fogd a széket, fiú - utasította a színésznő közelében lebzselő Bubit, s irányította Pártos Angelikát a boglári társaság színe-javához.

Ugyan ki emlékezik az előző nap fogadkozására? Boglári tartózkodása alatt ki sem nyitja a száját, határozta cl alig tizenkét órája Angelika, de unatkozni sem lehet a végtelenségig, és mögötte volt már a sivár, magányos este. Egy karthauzi szerzetes, akit az

isteni csoda felold némasági fogadalma alól, nem érezheti azt a kéjt saját hangja hallatára, amit Pártos Angelika akkor, a fürdőző társaság középpontjában. Rendes emberek, az a civil közönség, amely megtölti a színház nézőterét, s egy igen jóképű, mulatságos, kedvesen kötekedő úriember, az erdélyi közjegyző. Angelika hagyja faképnél Budapestet, mondta, nagy vidéki város, és velejéig romlott, nem való olyan szent asszonynak, mint Angyalka; s mert mindenki tudott a művésznő és a történelmi nevet viselő nagyúr kapcsolatáról, az asszonyok nevetgéltek, szívből és leghangosabban maga Angelika. A pestiek nem becsülik, de meg sem értik a színtiszta művészetet, a magyar színjátszás nemes hagyományait Kolozsvár őrzi. A kolozsvári közönség műértő és mértéktartó, de hálás és ragaszkodó.

- Jöjjön, Angyalka, tárt karokkal várjuk.

Az asszonyok lehurrogták: - Magával az élen! Egy szavát se hidd, Angelika drága, végigkurizálja a somogyi partot! Nem adunk Kolozsvárnak. A Nemzeti az ország első színháza! - Nagypapa szivarral a szájában, derűsen mosolyogva állta az ostromot, elegáns fürdőköpenyében letelepedett a színésznő mellé, s időnként talált igazítanivalót egy rakoncátlan hajfürtjén, a válláról lecsúszott kabátkáján. Azután már a zengő női hang uralkodott, a hallgatóság, mint a szomjúhozó, mohón itta a kulisszák mögötti történeteket, s úgy érezték, meghitt közelségbe kerültek a Miska vagy Jóskaként emlegetett legendás nagy nevekkel, közönségből színházi bennfentesek lettek. Angelika közvetlensége mindenkit elbájolt, s a magyar Duse mintha alig akarna megválni tőlük, kelletlenül kelt ki fekvőszékéből.

- Aranyosak vagytok, de mennem kell. Pá, édeseim, holnap találkozunk. Isten vele, gonosz ember. - Ez a nagypapának szólt, s ő gálánsan kezet csókolt érte.

A Bubi nevű gyerek menten ott termett, ügyesen összecsukta a fekvőszéket, s beállította a szálloda fejedelmi vendégekre méretezett kabinjába. Angelika kijövet is ott találta a fiút.

- Hazakísérem a nénit.

Kiragadta kezéből az üres táskát, a hosszú, katonás léptekhez igazodva menetelt mellette, és szórakoztatta. A néni szeret horgászni? Bubi nagyon szívesen szerez horgászbotot, csónakkal beeveznek egy csöndes helyre. A Balatonban található fogas meg mindenféle hal, vagyis... nem úgy értette, hogy mindenféle, mert az ember törekedjen pontosságra, és az ezernyi halfajtának csak kis hányada él a Balatonban, úgymint a fogas, az a legfinomabb, talán tetszik ismerni, azután harcsa, ponty és csuka, a kárász elég hitvány és szálkás, van compó és sügér, kagyló is jó sok fekszik a tóban és a parton, itt mindenféle képet festenek bele, vagyis Tihany látképét meg a várromokat, és mit szól hozzá a néni, a kagylót itt békateknőnek nevezik..

- Ne mondd! Ugyan, mit nem mondasz! - szólt időnként a fél füllel odafigyelő színésznő.

Kedves gyerek a lovagja, de nemigen érdekelték a halak. Tűrhető volt a délelőttje, talán elviseli ezt a néhány hetet. Fürdik, nagyokat sétál, lustálkodik. A gyerek felnézett rá, úgy látszik, választ vár. Szórakozottan mondta:

- Hallatlanul érdekes, Bubikám. - A szálloda előtt sietve búcsúzott. - Puszilom a testvéreidet.

Bubi a hazafelé úton csatlakozott a családhoz, mama korholta:

- Mire való ennyit szaladgálni? Kimelegszel, lefogysz.

- Mama sem kövér - mondta Bogyó.

Júlia sóhajtott.

- Mindenre tudsz választ. De úgyis hiába beszélek...

Deske elvigyorodott.

- Bubi szerelmes Angyalkába. Már tegnap óta szerelmes.

Bubi rámordult:

- Szájon vánglak! Mocskos disznó!

- Istenem, ne veszekedjetek. Deske, kisfiam, miért bosszantod?

Miféle Angyalka? Hiszen tegnap nem is látta azt a.

- Dehogynem.

- Hol?

- Természetesen Zoltán bácsinál.

Tompa ütés érte Júlia mellét, fájt, a lélegzete is elakadt. Kissé hátramaradt, mintha cipőjét gombolná, s e lehajlással igazolja arcának lángolását. Azután már hazáig hallgatott, a gyerekek nekivadulva köpködtek az árokszéli csalánra, ezért sem szólt, s nagypapa nem az az ember, aki egykönnyen kizökken nyugalmából - hadd köpködjenek. Elégedetten mosolygott frissen stuccolt bajusza alatt. Angyalka... Deske talpraesett kölyök, tanulékony, nem véletlen, hogy leánya gyermekei közül neki a legkedvesebb.

Este a színésznő nagypapa oldalán elnökölt az asztalfőn, fülébe húzta a cigány, s ő kedvesen és finoman énekelgetett. Nagypapa eleinte csak belebrummogott, azután székely nótákra tanította a cigányt, nagy sikere volt. Szombat lévén, a délutáni vonattal megérkeztek a férjek, a vendéglőbe feleségestül jöttek, a hosszú asztalnál jó hangulat volt, a bogiáriak régen élveztek ilyen hangulatos estét. Angelika megnyerte a szíveket, az általános véleményt összegezte egy bájos fiatalasszony, aki „életében először találkozott színésznőben ilyen disztingvált úrinővel”. Úgy is van, ez az igazság, mondták a villatulajdonosok rátarti és jómódú nejei, akik Angelikán kívül soha szót nem váltottak még színésznővel.

8.

Pártos Angelika fekvőszékében hevert, kék szaténból készült fürdőruhája a sárga szaténnél is sikkesebb volt, körülötte a rendes társaság, oldalán a közjegyző örökégő szivarjával. Behunyta a szemét, jól érezte magát, enyhén unatkozott. Idegesítő, hogy amint csönd van, fejében kezdődik a zsongás, szerepének egy-egy mondata, hatásos jelenetek, amelyeket különösen átélt, verssorok, a Szeptember, végén megérkezésének napjától valósággal üldözőbe vette, hol ezt, hol azt a szakaszt mondogatja magában, az egész öszszekeveredik, az ember megkergül. Szerelmes isten, elfelejtette a Szeptember végént! Mormolta: Még nyílnak a völgyben a kerti virágok..

Áhítatos közönség: napernyők alatt heverő és ülő alakok, tetőtől talpig fürdőkosztümbe öltözve, nevetségesek vagytok, gyerekek, hát nem nézegetitek a párizsi divatlapokat? Ennek ellenére szeretetreméltóak, Angelika tág szíve befogadta őket, s az újdonságnak is volt varázsa, a társadalomnak ezt a rétegét igen kevéssé ismerte. Színpadon nőtt fel; apja ügyelő volt vidéki társulatoknál, az anyja színésznő, szintén vidéken, ahová éppen sorsa vetette férjével és kislányával; játszotta Hervé operettjeiben Lilit és Denise-t, a Bánk bánban Melindát, majd Gertrudist, a Kísértetekben Alvingnét, és énekelte Rosinát. Angelika mint színiakadémiai növendék az iskola közelében lebzselő fiatal arszlánokkal pajtáskodott, a kirobbanó siker, budapesti szerződés első pillanatában pedig megjelent a nagyúr. A társadalom középrétegével, orvosok, törvényszéki bírák, gyárosok és ügyvédek világával először került össze, s itt is hódított a viruló, szeszélyes, jó kedélyű lány.

Még zöldel a nyárfa az ablak előtt…

Zengett a csellóhang, s a fekete gyémánt szempárban könny csillogott.

Oh mondd, ha előbb halok el, tetemimre
Könnyezve borítasz-e szemfödelet?…

- Olyan szép ez, gyerekeim, olyan isteni szép, hogy mindig elbőgöm magam - mondta Angelika.

A közjegyző kivette kezéből a kis csipke zsebkendőt, s gyöngéden szárítgatta könnyeit, kezét és karját simogatta.

- Szavalóestet kell adnod - mondta az egyik asszony. - Mi telepiek minden nyáron rendezünk jótékony célú előadást a falu javára, a te fellépésedre megtelne a nagyterem.

- Meglátjuk, gyerekeim, egyelőre pihenek. Szeretitek Arany Jánost? Az Ágnes Asszony, Kiss József, Verlaine - imádom Verlaine-t - mondta határtalanul imádom!. - s ekkor már a gyerekek is körülötte voltak, a kissé kövér, de csinos Laci, a négy Rátz gyerek és a többiek, egymást követték a költemények, s mégis bosszantó, már-már sértő, hogy az a szőke aszszony ott távolabb, a bokrok védelmében könyvét lapozza. Angelika a magányos asszonyhoz lépett.

- Kedvesem, téged nem érdekelnek a versek?

Júlia összecsukta a könyvét.

- Dehogynem. Figyeltem, nagyon szép volt.

- Mindig egyedül?

- Itt vannak a gyerekeim, a papa…

A közjegyző a maga joviális módján végezte a bemutatást, s ott volt a négy gyerek is, kíváncsian, barnára égett testükön száradó

iszap. A színésznő összecsapta a kezét.

- A tied ez a négy angyal? Bizony isten, fiatal lánynak néztelek. Mondja, gonosz ember, miért rejtegeti ezt a csudaszépséget? Én sem vagyok vastag, de a te derekadat két kézzel átérem; hogy csinálod, aranyoskám, négy gyerek után?

Deske oldalba lökte Jujut, Bogyó, mint máskor is, ha hegyes mondásra készült, elbiggyesztette a száját.

- A néni a sok beszédtől meg nevetéstől hízik.

- A mama meg annyit sír - szólt Deske -, hogy lefogy tőle.

- Egy ilyen tündérszép mama? Nem kár a kék szemedért? És ezek az édes gyerekek! Legalább a kicsit nekem adhatnád. Mondd, te bűbáj, akarsz színész lenni?

- Persze!

- Nem, nem - tiltakozott a mama, és egészen megzavarodott -, mi ehhez nem értünk, és különben is...

- Gyerekek! - kiáltotta a színésznő, és egyetlen széles mozdulattal mind a négyet magához nyalábolta - veletek rendezünk előadást. Mit szóltok hozzá? Gyerekdarabot játszunk, szép mesét, Pestről elküldetem, felelek érte, hogy tele lesz a nagyterem!

- Nem, kérlek...

- Hiszen jótékony célra!

- Ez ellen egy szava sincs a lányomnak - mondta kenetteljesen nagypapa. - A szegény árvák megsegítése mindig is életének legfőbb célja volt.

- Árvák vagy szegény özvegyek, bánom is én! - Angelika elemében volt. - Tizenöt évvel ezelőtt Nyíregyházán a Katolikus Nőegylet rendezésében játszottam Hamupipőkét. A királyfi nálam fél fejjel alacsonyabb kis kölyök volt, mulya szegény, de az alispán fia. Egészen kedves zene - dúdolta, majd lecsapott Bogyóra. - Isteni Hamupipőke leszel! Elragadó!

Egyszerre az előtérben volt Laci, aki tíz fillérért megvásárolta Deskétől a nővére fényképét. Valamennyi gyereket félrelökdöste, és Bogyó mellé állt.

- Kérem szépen... én egy fejjel magasabb vagyok, mint ő...

- Hát én? Néni kérem, én mi leszek? Én mit játszok, tessék mondani?

- Csönd! Színházat csak fegyelmezett társulattal lehet játszani - mondta szigorúan Angelika. - Mindenki kap szerepet. Most engedjetek, aranyoskák, ebédre halat rendeltem - s kiszabadította magát a gyerekek gyűrűjéből, megjátszva a menekülőt, komikus ugrásokkal elérte a kabinját. Öltözködés közben hallgatta a lelkendezést: - Édes teremtés. Páratlan. Ha ő veszi kézbe, különb előadás lesz, mint a tavalyi, amit az iskola javára rendeztünk...

Hallatlan izgalomban tárgyalták az eseményt a gyerekek is. Ki lesz Hamupipőke mostohája? És a mostohatestvér? Két mostohatestvére van. Egy, te hülye! Te vagy hülye! Hát a jó tündér? Deske magas hangján kiáltozott:

- Én vezetem a királyfi automobilját! A bálba meg vissza meg Hamupipőkéhez és mindenhová!

Júlia szédülten hallgatta a hangzavart. Bogyó nem vett részt benne. Állt fölvetett fejjel, duzzadt száján megvető és diadalmas mosoly - Bogyó már a királyfi menyasszonya. És Juju, szegényke, a szemében vad fájdalom, vele senki sem törődik, és biztosan nem kap szerepet a darabban, mert ügyetlen, mindent elrontana, a színésznő róla tudomást sem vett. Bubi lohol Pártos Angelika mellett, hévvel magyaráz, Bubi tízesztendős és szerelmes.

Júlia barátnőjétől, Apolkától várt tanácsot, miként utasíthatná vissza udvarias formában gyermekei részvételét a tervezett előadásban, de ezúttal csalódott a kisasszonyban. Igen határozott véleményt nyilvánított.

- Gyerekes beszéd, Júlia. Ősrégi szokás, hogy a nyár folyamán a telepiek összefogásával bizonyos kisebb-nagyobb összeget juttatunk

a falu kulturális vagy humánus céljaira. Egyszer én alakítottam Jancsi és Juliskában a boszorkányt, seprűnyélen lovagoltam, és mondhatom, nagy kedvvel. A színésznő bizonyára érti a dolgát, azért ripacs.

De Apolka ellenére még ellenállt; lassan sétáltak a kertben, lehetőleg a kerítés mentén, oda, vissza, oda és vissza. A lombos fákkal szegélyezett út néptelen volt, olykor egy falusi köszöntötte a kisasszonyt, egy gyerek karikázott arra, különben semmi, senki. Júlia csüggedten ment a szobájába. Az ablakban könyökölt Bogyó, lába a levegőben kalimpált, a mama beléptére a földre huppant.

- Mit nézel, kislányom?

- Semmit.

Kiszaladt. Mély csönd a házban, igen távolról, a harmadik szobából horkan tások, papa alszik. Papa udvarol a színésznőnek. Mindenki udvarol a színésznőnek. Bubi is. A lovas, gyerekeinek barátja, három nap óta nem mutatkozik. A színésznő miatt, magától értetődik..

Júlia, mellén keresztbe font karral, nesztelenül és gyorsan fel és alá járkált. Egyszerre teljes bizonyossággal tudta, hogy Bogyó az ablakban a lovasra vár. Bogyó, szívének oly drága elsőszülöttje idestova nagylány, a boglári hetek alatt sokban változott, ritkábban verekszik, a járása kényes, ügyel a külsejére. Júlia haladtában futó pillantásokat vetett a zöld tükörbe. Egy zöld hajú asszony. Arcbőre is zöld, penészszínű. A gyerekeiért az életét adná, s- ők éppen csak ímmel-ámmal ragaszkodnak hozzá. Nincs senkije, el kell viselni. Az ebéd utáni sétákat pedig beszünteti. Nem bánat volt, amit érzett: a tökéletes megsemmisülés.

Angelika kora reggel tornázott, azután még fürdés előtt sétált. Igen jó étvágyú fiatal nő létére hízás ellen mozgással védekezett. Útját a major felé vette. A major gazdája érdekes, vonzó férfi. A tekintetétől meleg hullám járja át az embert. Angelika napokig várta, hogy Básti Zoltán keresi a találkozást, mint minden épeszű

férfi, akit figyelmére méltat, s hiába várt. Ezt nem tűrhette, és ha a hegy nem jön Mohamedhez, Mohamed megy a hegyhez, világos! Betért a majorba. Az udvaron nagy volt a nyüzsgés. Szénával vagy szalmával tetézett szekerek, ember legyen, aki a kettőt megkülönbözteti egymástól, isteni csoda, hogy le nem dől az egész rakomány, egy nagy hodály szárnyas ajtaja nyitva, zsákokat is cipelnek, éktelenül ugat a hatalmas, barna foltos kutya, hol van a kövér asszonyság, és ugyan hol tartózkodik a major gazdája?A tornácon tartózkodott, reggeli vagy tízórai mellett.

- Adj' isten! - köszöntötte a színésznő. - Mit eszik?

- Kezét csókolom. - Básti Zoltán előrejött a lépcsőig, onnan nézett le a pompás szépségű nőre, sötét szemöldöke szinte összeért az orrnyereg fölött, a tekintetében volt valami csúfondárosság. - Aludttejet, de éppen befejeztem, és megyek a dolgomra.

- Hallja, aranyember, maga nem valami udvarias. Ahelyett, hogy megkínálna aludttejjel, amit én imádok, és. házi kenyérrel, szerelmes isten, a házi kenyér lesz a végzetem, elhízok, mint a maga sertései.

Az úr mutatta az utat a tornácra.

- Parancsoljon, ha megelégszik egy cigarettaszívásnyi idővel. - Vágott a nagy, kerek kenyérből, cseréptálkát tett Angelika elé és a köcsögöt. Elmosolyodott, amikor a leány mohón, harminckét erős, fehér fogát villantva nagyot harapott a kenyérből.

- Bizony isten, olyan pompás, hogy elbőgöm magam. Mondja, hová siet?

Az úr fújta a füstöt.

- Nálam most van a cséplés, behordás, boronáltatom a legelőt...

- Miért?

- A föld minőségének megjavítására, kedves művésznő. A gyomnövényeket is kiirtatom, az itteni gazdák kinevetnek érte.

- Honnan tudja ezt a rengeteg mindent?

- Megtanultam Dániában.

- Ne mondja! Ott is járt? De maga tudtommal állattenyésztő, mi a csudának vesződik a földdel?

- A növénytermesztés és az állattenyésztés összefügg. Növénytermesztés nélkül az állatnak nincs biztosítva a kellő mennyiségű növényi táplálék, az állattenyésztés viszont ellátja a növénytermesztést príma istállótrágyával, méltóztatik érteni?

- A fenét! - mondta a művésznő.

- Márpedig ha teszem földbirtokosasszonyt játszik, nem árt konyítani ehhez is. Megérződik a hangsúlyon... - Készült felállni, Angelika nagyot csapott a karjára.

- Üljön veszteg, szívjon el még egy cigarettát, ne legyen olyan utálatos. És meddig csépelnek, boronáinak? Ide figyeljen, fiatalúr, megígérte, hogy elvisz csónakázni.

- Én?

- Bizony isten, megígérte. Vágjon egy kis karéjt a kenyérből, ez magának kicsi? Vasárnap csak nem dolgoztatja az embereit, lelketlen rabszolgahajcsár? Vasárnap csónakázunk. Jóllaktam, sajnos.

- Egészségére. De...

Angelika befogta a fülét.

- Figyelmeztetem, hogy minden további szava sértő. - Szaladás közben visszakiáltott: - Mondták már magának, aranyember, hogy szép a szeme? Brr! - Megrázkódott, hétmérföldes lépteivel sietett tovább, mintha egy század élén menetelne.

A csónakkiránduláson Angelika vászonköpenyt viselt, alatta fürdőruhát, s addig erőszakoskodott, míg Básti Zoltán a telep felé irányította csónakját. Együtt volt a társaság. Nagy csoport állt a bokáig érő vízben, elöl egy csapat gyerek törökülésben, nyakig iszappal bekenve, s mindenkit félretaszigálva a főhelyen Rátz Bogyó. Nagypapa is ott volt két asszony között, a szájában füstölgő szivar, s

a parton a fényképész, lábon álló nagy, dobozforma masinájával, feje eltűnt a fekete lepel alatt. Júlia úszott, egyre beljebb, talán meg sem hallotta a nagypapa hívását. A fényképész feje kibukkant leple alól - szorosabban, könyörgöm! - ismét eltűnt, csupán felemelt keze látszott, az arcokon megmerevedett már a mosoly, s egyszerre felborult a rend, mert megjelent a csónak Angelikával. Integettek, kiáltozva hívták a színésznőt, a régi villatulajdonosok közül többen Básti Zoltánt is, ő mutatta krémszínű vászonruháját, sajnos lehetetlen felöltözve vízbe lépnie. A színésznő ledobta köpenyét.

- Várjon meg! Innen el ne moccanjon! - mondta, s a vizet seperve küldte a part felé zengő hangját. - Gyerekeim! Megjött a darab és a kóta, minden!

Szétoszlott a csoport, a fényképész belemekegett a hangzavarba: - De uraim... kedves hölgyeim! - Derékig a tó vizében mozdulatlanul állt Júlia, a férfi néhány lassú csapással melléje irányította csónakját, majd bevonta az evezőket.

- Engedje meg, Básti Zoltán vagyok.

Júlia egy lépést tett előre. Jólneveltsége legyőzte elfogultságát.

- Örülök - mondta. - Örülök, hogy alkalmam van megköszönni... Olyan kedves a gyerekeimmel. Nagyon szeretik magát.

- A rokonszenv kölcsönös.

- Félek, hogy útban vannak. - Júlia egyik kezét a csónak peremére tette, mintha megkapaszkodna, s a férfi ezt a finom, idegesen remegő kezet nézte. - Nem tudom, mennyi időt töltenek ott a majorban, nekem nem mondják, de már délután elindulnak, és tartok tőle, hogy sokat lábatlankodnak magánál.

- Ha terhemre volnának, nem foglalkoznék velük.

- Magára hallgatnak - mondta búsan az asszony. - Én nem bírok velük. Rosszak, istenem, milyen roszszak!

Szinte hátrahőkölt a férfi élesen rendreutasító hangjától.

- Egyik sem gonosztevő. Úgy látszik, asszonyom, maga elhiteti

velük…

- Én? Én?! Mindegyikért külön az életemet adnám…

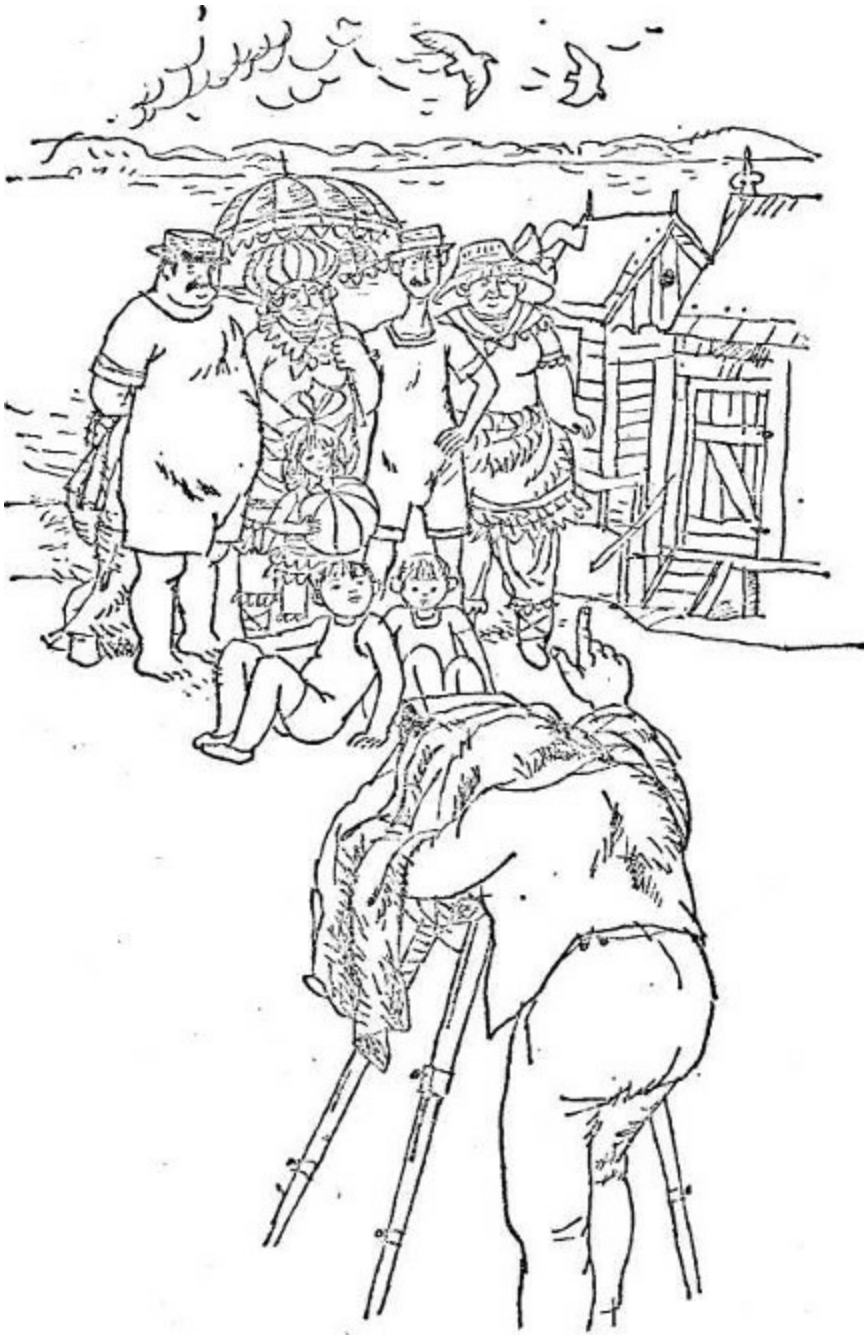

- Csakhogy erre nincs szükség. - Júlia szemében máris megjelent egy könnycsepp, erre gyöngéden elmosolyodott. - Ilyen érzékeny? Nem akartam megbántani. Hívatlanul prókátoroskodom.

- Nem, nem! Hiszen senki sem foglalkozik a gyerekeimmel.

- És maga?

Júlia mélyen lehajtotta a fejét.

- Velem unatkoznak. Elkerülnek. A maguk útját járják, mindig együtt, négyen. Szeretnek egyáltalán? Nem tudom. Semmibe veszik, hogy feláldozom az életemet...

- Ez a kötelessége, ha világra hozta őket. A gyerek elfogadja az áldozatot, mint magától értetődőt, miért járna érte hála? De elnézést, asszonyom, nem vagyok moralista, sem pedagógus. Közeledik az utasom, aki birtokba vette a csónakomat... - Valami nagyon fájdalmasat látott Júlia arcán s abban, ahogy sietve előrelépett. Kihajolt a csónakból. - Beszélgetünk még, ha nincs ellenére. Sajnálom, hogy csak most ismertem meg.

- Néha láttam - suttogta Júlia - a házunk előtt.

- Lekötött a mezei munka.

- Igen... - Hevesen a vízbe vetette magát, mintha menekülne Angelika elől.

9.

A színésznő nem unatkozott már. Mint aki idegen vizeken hajózott, s egyszerre megnyílik előtte a drága hazai öböl, amely simogatja, élteti, elhódítja, amelynek vizében kéjesen lubickol; Angelika hazaérkezett, megcsapta a színház balzsamos levegője. Nem az ország első színháza, csupán gyerekek, nem is a főváros, hanem kis balatoni fürdőhely, mindegy, színház!

Ebéd utánra összehívta társulatát a vendéglő üres nagytermébe; nyáron a kertben terítettek. Sok szülő is eljött, és még semmi nem történt, de már szülők is, gyerekek is féltékenyen méregették egymást: ki kap nagyobb szerepet? Angelika, a rendező, helyet foglalt egy asztalnál, csöndet parancsolt, és felolvasta a darabot - mintegy húsz oldal szöveg és néhány énekszám. - Bájos! Nagyon kedves! - mondták az asszonyok, a gyerekek zajongtak, székeket tologattak, Angelika erélyesen rendet teremtett. - A próbák alatt nincs papa, nincs mama - mondta -, csak én vagyok. A rendetlenkedőket kiteszem. - S mert Bubi máris arrébb lódított egy lábatlankodó fiúcskát, így határozott: - Bubi, te mellettem dolgozol mint ügyelő. Van valami fogalmad a teendőd felől?

- Ügyelek - mondta a fiú.

- Szerelmes isten, mennyit kell még tanulnotok! Gyerekeim, ki vállalja a zongorakíséretet?

Egyik asszony, törvényszéki tanácselnök molett felesége, aki mondatai végére okkal és ok nélkül jóízű nevetéssel tett pontot, a fal mellé tolt öreg pianínóhoz ült, s hosszúra nőtt tizenkét éves lányát maga mellé állította. - Énekeld, Erzsike! - Kikereste a mostoha két énekszámát, a lány a hangjegybe hajolva böngészte a szöveget, és énekelt kifogástalanul, erősen selypes hangon. A gyerekek nevetgéltek, a mamák bosszúsan összesúgtak: Orsolya, a

törvényszéki bíró leleményes felesége orvul -megszerezte lányának a mostoha szerepét, Angelika máris feljegyezte Erzsike nevét.

- Kezdd elölről, gyerekem: *Itt egy nagy szakaajtó mákkal…*

Erzsike énekelt:

„Itt egy nagy fakaajtó mákkal…”

- Szakajtó!

- Fakajtó.

Kitört a nevetés, a hosszú lány elpityeredeti, Angelika kopogott ceruzájával.

- Csönd! Erzsike, te itt maradsz a próbák után, veled külön foglalkozom. - írt. - Hamupipőke Rátz Bogyó, igaz is, kicsim, énekelsz?

- Persze!

- És te, Laci?

- Hát…

- Eredj a zongorához.

A fiú mutáló hangján elég keservesen csúszkált fel és alá a hangjegyek birodalmában, Bogyó a száját biggyesztve jelezte, hogy a királyfi e tekintetben nem méltó hozzá. Növekvő izgalom közepette megtörtént a szereposztás, két túl boldog kislány Bogyó kezét szorongatta - mi leszünk a mostohatestvéreid a sértődött mamákat és csalódott csemetéiket Angelika leszerelte. A gyerekek egy része a királyfi udvartartásához tartozik, te, gyönyörűség, mondta Deskének, apród leszel, a többiek a báli közönség, és kivétel nélkül mindenki kap egy-két mondatot. Észrevette az elhúzódó, mérhetetlen bánatba borult Jujut.

- Nem is tudom, beírtalak, csillagszemű? Helyes kis szolgáló leszel a mostohánál, van egy aranyos énekszámod.

Holnap ebéd után olvasópróba! A társaság lassan szétoszlott, ki elégedetten, ki csalódottan, de valamennyien a nagy esemény

igézetében, hiszen amit Pártos Angelika előkészít, az komoly színház! A jól végzett munka tudatában szedte össze iratait a rendező, ügyelője segédletével. Ott ácsorogtak még a Rátz gyerekek és Laci, a vőlegény kevély menyasszonya mellett. A színésznő hatalmasat nyújtózkodott.

- Ezen is túl vagyunk. Pá, édeseim - most pihenek egy órát. Adj egy puszit, gyönyörű - mondta Deskének.

- Mindjárt - felelte a gyerek. - Tessék mondani, mit csinál az apród?

- Szép fehér ruhában ül a királyfi trónusának lépcsőjén.

- És?

- Hamupipőke sleppjét viszi.

- Na jó. Tessék lehajolni. - Csókot mázolt a színésznő arcára, s elvigyorodott. - Bubi is adhat a néninek.

Angelika szívből nevetett, belemarkolt Bubi fölfelé fésült üstökébe, indult volna, de Bogyó hangja visszatartotta.

A mama nem akarja, hogy szerepeljünk.

- Miért?

- Csak.

- Holnap majd beszélek a mamával.

- Most tessék.

Vonszolták magukkal Csajági Apollónia közeli nyári laka felé. Deske suttogott legjobb barátjával, Lacival.

- Te leejted a zsebkendődet, én fölemelem, meghajolok jó mélyen, átadom, érted, hólyag? Lesz palástod? Mondd neki, hogy palást nélkül nem játszol. Én adom rád, és mindig mondok valamit, tessék, felséges királyfi, ilyeneket, érted?

Bubi betaszította a kertajtót, öten mintegy diadalmenetben kísérték Angelikát, hiába szabadkozott:

- De édeseim, illik így betörni?...

Juju végigszáguldott a házon, a kerten, mama itt sincs, ott sincs, s elérkeztek a hajdani cselédházig: Az éktelen üvöltözésre megjelent a házacska küszöbén Rátz Dénesné és Apollónia kisasszony, szeméhez emelt lornyonjával, ódon csipkével dúsan borított, a biedermeier kort idéző ruhájában. Elhoztuk a nénit! A mamával akar beszélni!

Házinéni egy várúrnő mozdulatával hajlékába tessékelte a színésznőt, s az fejét kissé meghajtva lépett be az alacsony ajtón. A nevét mondta, csevegett. Bájos kis otthon. Szereti, sőt csakis az antik bútort szereti, a nemes formákat, a tapintását, az illatát. Biedermeier, ugyebár, asszonyom?

- Kisasszony - szólt Apolka. - Néhány megmentett darab soproni kastélyunkból. Ősrégi bútorok, még nagyatyám atyjának berendezési tárgyai.

Nagyatyám! A színésznő, míg nagy társalgási gyakorlattal folytatta a beszélgetést egyik, majd másik nőhöz intézve a szót, megfigyelte őket. Az elragadó gyerekek anyja hűvös és merev, a tartása egyenes, kézmozdulatai mint a madár rebbenése vagy az ágról leváló libbenő falevél, elkényeztetett, világfájdalmas úriasszony - ez semmi, alkalomadtán könnyűszerrel megjátssza. A kisasszony már igényesebb feladat: nevetséges és előkelő, tartózkodó és szíves, süteményt kínál, saját készítmény, mert egy idő óta nem tart személyzetet, gőgös és áradón melegszívű, a kisfiút a bálványozásig szereti, Angelikát kezdetben kegyednek szólítja, majd legyőzötten tegezi - igen, a kisaszszony problematikusabb feladat, de Angelika ezt is megoldaná, s kevélyen megállapítja magában, hogy ezenkívül, ha sor kerül rá, királynő is, fejedelemaszszony, istennő.

- Annak idején atyám elvitt Eleonore Duse budapesti fellépésére, kilencvenben, talán kilencvenegyben. A Kaméliás hölgyet alakította, élmény volt, engem kupán vágott - mesélte a kisasszony, szívesen elegyítve népies elemet szépen megmunkált mondataiba - a bukott nő tragédiája. Úgy hallom, nagy művésznő vagy, Angelika, én már nem látogatom a színházat. valamikor atyámnak bérelt operai páholya volt, de akkor leszed le a garast, ha Duséhoz méltón

eljátszod Gautier Margitot.

A színésznő megjegyezte: múlt századbeli úri dámának nem tragédia, hanem tragődia; keskeny vonalú. félig csukott száj: atyámnak bérelt operai páholya...

- Eljátszom - mondta -, feltétlenül kiharcolom a direktornál, ha a premieren te is ott leszel.

- Ott leszek. De siess vele, kedves.

A gyerekek a süteményt majszolták, Deske roppant otthonosan a házinéni lakásának nevezetesebb dísztárgyait mutogatta, a mama ült szálegyenesen halcsonttal merevített blúzában, s amikor Angelika rátért a gyerekek szereplésére, megadón mondta:

- Hiszen már határoztatok. Nincs beleszólásom.

Apollónia magához intette Deskét.

- Te mit játszol a színdarabban?

- Én csak apród leszek - felelte a gyerek. - Fehér ruhában ülök a trónus lépcsőjén, és nem csinálok semmit. De nem baj - mondta szendén kicsi vagyok még, ugye azért, Angyalka művésznő?

Ezen még a mama is nevetett; Angelika nevetése andalító, mint a cselló, zengő, mint az orgona; a gyerekek ide-oda dűltek nevettükben - Angyalka művésznő, ezt jól megtanulta nagypapától! A színésznő összecsókolta a gyereket - gyönyörűm, de aranyos bogár vagy! - s így a legjobb hangulatban fejeződött be látogatása. A testvérek testületileg kísérték a vendéglőig, Júlia visszatért szobájába.

Apollónia, az apró termetű, erélyes hölgy a megszokott rendbe állította a székeket, a süteményes tálat visszatette a tálalóba, amely egykor a soproni kastély ebédlőjének egyik jelentéktelenebb

berendezési tárgya volt, seprűvel lapátra szedte a szőnyegre szórt morzsát, s mind e tevékenység közben elképzelte, milyen öltözékben foglal majd helyet a trón lépcsőjén a szívének oly kedves fiúcska. A seprűre támaszkodva töprengett. Kis tollas föveg. Az oldalán cifra kard. A vállára vetve aranysújtásos bársonymentécske. Kard beszerezhező a boltban, s ha nincs raktáron, Keresztes, a boltos hozzassa meg Budapestről. Seprű, szemétlapát a szőnyegen maradt, a kisasszony komódjának alsó fiókja elé térdelt.

Ócskaságok, évtizedek felgyülemlett emlékei, az egész elmúlt élet összeállítható sok semmiségből. Levélborítékban szőke hajfürt, selymes pihe, s a borítékon édesanyja írása: „Apolkáé, az 1845-ik esztendő januáriusában. ” Fakult nemzetiszínű kokárda - 1848 nyarán a kis Apolka mellére tűzte keresztapja, Valentini honvéd százados. Kivarrott tarsoly, benne fonalak, megkezdett hímzett terítőcske, Apolka nem szerette a babramunkát. Egy öreg hegedű, húrja nincs. Meghívó a soproni megyebálra. A karton két teljes oldalán a védnökök és bálanyák névsora, a megye mágnásai és liszkai Csajági Pál úr és liszkai Csajági Pálné úrasszony. Táncrend, amelyen egyetlen egyszer szerepel a bálványozott huszárkapitány neve, ma nyugalmazott postatiszt Veszprémben, asztmás, zsémbes öregember. Strucctollas legyező, szétnyitva szinte teljes terjedelmében eltakarja a kisasszonyt, hevült és boldogtalan arcát hűsítette vele a régi megyebálon. Egy szál is valóságos bokréta, nem tesz semmit, ollóval levágja a tetejét, annyi éppen elegendő a kis fövegre.

A kisasszonyt elragadta a hév, kedvvel látott terve kivitelezéséhez. Most már a nagy almáriumban kutatott, használaton kívül helyezett ruhatárában. Zsámolyra állt s végül székre, hogy leemelje a kívánt ruhadarabot - meggypiros bársonyruha, mindenki megcsodálta annak idején a Szép utcai otthonukban rendezett nagyszabású szilveszteri mulatságon. Helyenként színét vesztette, az ép darabokból azonban összeállítható a kis mente, aranyzsinór is akad a lomok között - Csajági Apollónia tüstént ollót ragadott, és a bő

szoknyát felszabdalta; a hátulsó rész az üléstől kopott, avitt, gondtalanul félrehajította az annyi éven át őrzött kedves emléknek rongymaradványait. A gyerekek talán visszatértek már, a meggypiros bársonyt amúgy nagyjából a fiúcskára próbálja.

Sietett kincsével a kertbe, s hirtelen megtorpant, mert a bokrok sűrűjéből éppen a nevét hallotta; testvérei nevetését túlkiabálta a magas hangocska.

- ... A nagyságos Apolka kisasszony szerelmes belém. Mindenki szerelmes. Nagypapa és Bubi Angyalkába, Bogyó Zoltán bácsiba, Laci Bogyóba. Juju is belém szerelmes.

- Hát te?

- Én Bubiba - mondta a gyerek.

- Hülye!

- Ti is, mind! - Deske ugrált, kiabált. - Hülyék a szerelmesek! A nagyságos Csajágröcsögei Apollónia kisasszonyra én csak így ránézek - újabb kitörő nevetés és attól már olyan szerelmes, de olyan... - Nagy igyekezettel elmélyítette a hangját. - Hol van a fiúcska? Nem láttam a fiúcskát. Júlia, adj meleg harisnyát a fiúcskára, hűvös az...

- Deske! - suttogta rémülten Juju.

A bokor megzörrent, s látták a lassú léptekkel távozó házinénit, a kezéből lelógó piros anyag végigsöpörte a kavicsos utat. Nagy csönd maradt utána.

Bogyó félrehúzódott, mint akire nem tartozik a dolog, de kedvetlen arcán zavar volt, lábával ide-oda sodorta a kavicsokat. Juju kitágult szemmel nézett a kisasszony után, akinek alélt kezéből szinte kihullott a piros bársony. Megszólalt:

- Szegény házinéni.

- Nem kellett volna kicsúfolni - mondta Bubi.

Deske sápadt volt, s hetyke, nagyhangú kiáltozása után furcsán hatott hebegése.

- Ti is nevettetek...

Igaz. Egymás mögött bandukolva hagyták el a tett helyét, közösen vállalva a bűnt, Deske mégis kiközösítettnek érezte magát. Megérintette a bátyja kezét.

- Bubikám...

- Mit nyavalyogsz? - mordult rá a fiú. - Mindig jár a szád, hencegsz, hát most mit nyavalyogsz nekem?

Deske a könnyeit nyeldeste, és jó volt Juju oltalmazó karja. Este a majorban is csöndesek voltak, az úr is sietett, mostanában igen elfoglalta a betakarítás - a gyerekek sok új fogalommal ismerkedtek, s ezeket előszeretettel és fontoskodva szőtték beszélgetésükbe. Júlia pedig hiába várta barátnőjét esti sétára, a kisasszony nem mutatkozott.

Éjszaka vihar volt. A gyakori villámlás mintha keresztbe hasította volna a szobát, zengett az ég, mennyköveit egyenesen Csajági Apollónia házára zúdította, fütyült, rikoltozva száguldott a szél a leszakadó esőben, korbácsolta a fákat, bokrokat. Júlia összekulcsolt kézzel ült az ágyban, halkan Bogyót szólította. Nem jött válasz. Pongyolában végigment a szobán - a másik ágy üres volt. Benyitott a két kicsihez, ott sincs senki. A harmadik szobában akadt rájuk, Bubi ágyán szorosan összebújva élénken tárgyaltak valamit, a mama beléptére elhallgattak. Négy mozdulatlan kis alak, s az asszony, aki fölösleges, nem kívánatos személy. Állt az ajtóban.

- Szörnyű ez a szünet nélküli mennydörgés - mondta. Senki sem felelt, hozzátette: - Féltem egyedül. - Ismét várt. - Miről beszélgettek?

- Semmiről - mondta Bogyó.

Juju mintha megsajnálta volna a mamát.

- Bubi elmagyarázta a villamosságot, és hogy a házon van villámhárító, hát mama se féljen.

- Ó istenem - suttogta az asszony hát ehhez is értesz, kisfiam?

Nagypapa hol van?

- A cigánnyal húzatja Angyalkának - felelte Bogyó, s a szobán átcikázó villám fényben látszott a négy nevető arc. - Mindjárt jövök - tette még hozzá kissé türelmetlenül, mintegy elbocsátva a mamát.

Reggelre elállt az eső, de hűvös volt, s dühösen, fehér habot köpködve háborgott a Balaton. Nagypapa aludta a lumpok nappali álmát, Júlia hosszú ruháját bal kezével felcsippentve a kert megtépázott virágait vette szemügyre. Hol marad Apolka? Tegnap óta láthatatlan, csak nem beteg? Óvatosan kerülgetve a víztócsákat s az esőcseppektől felékszerezett bokrokat, bekopogott a hajdani cselédházba. A kisasszony karosszékben üldögélt tétlenül. Júlia beszámolt a vihar pusztításáról, Apollónia közönyösen bólogatott.

- Nincs semmi baj, Apolka?

- Semmi, kedves. Őrzöm a szobát, a nedvesség árt nekem.

A gyerekek a tornácon tartózkodtak, egy ideig csöndben, azután azt játszották, hogy ketten az asztalon hasaltak, ketten négykézláb az asztal alatt, s az asztal tetején levőknek el kellett kapni az asztal alattiak mindig másutt, váratlan kibukkanó fejét, nyakát, legalábbis a haját. Az így elkapott került azután az asztalra. A játék elfajult, recsegett az öreg asztal, a lábdobogásra, egyidőben négy hang üvöltözésére megjelent az ablakban nagypapa hálóinges alakja.

- Takarodjatok innen! Aludni akarok! - dörögte.

Levonultak a kertbe. Egyik fa alatt haladva Juju megrázta az alacsonyan csüngő ágat, eső zúdult alá. Sikongva vágtattak tovább, most már vadul rázták a fatörzseket, csuromvizesen, térdig sárosan, s egy zuhatag a kertben botanizáló mamát érte. A hajához kapott, elengedve felcsippentett ruháját, az éppen egy tócsába hullott, a mama feljajdult.

- Mit csináltok? Istenem, milyen rosszak vagytok, nem bírom, én ebbe tönkremegyek! Szívtelen vagy, Bogyó, mindig te...

- Nem én voltam.

- Deske?

Deske ekkor már ott sem volt. Tétován lépdelt a kerti úton, bele a pocsolyákba. Meg-megállt, olykor fütyörészett, de inkább csak fufogó hangokat hallatott, mert a torkában enyhén fojtogató szorítást érzett. Szokatlan volt bizonytalansága, tévelygett erre, arra, s hosszú kitérő után jutott a vadszőlővel befuttatott, csúcsos tetejű házikóig. Egészen halkan kopogtatott. Odabent csönd volt, némi várakozás után lenyomta a kilincset.

Házinéni mély öblű karosszékben a rendesnél is parányibbnak tűnt, mert feje egészen a mellére horgadt, kis batyu, mozdulatlan. Házinéni meghalt! Deske látott egy fatörzsnek támasztott halott embert Bubi valamelyik Verne-könyvében, rémes, milyen rémes, házinéni belehalt a bánatba.

Csupán bóbiskolt, és máris felkapta a fejét. A gyerek jókora sárfoltokat taposva a szőnyegre, rohant bukdácsolva az öreg kisasszonyhoz, szeméből ömlött a könny.

- Házinéni kérem, kérem szépen.,.

- Mit kívánsz? - kérdezte csöndesen a kisasszony.

- Én nem akartam... csak tréfáltam... néha bolondozok, úgy jön... hogy nevessenek, azért...

- Értem.

Dcske a sírástól magánkívül dadogta:

- Házinéni, szeressen engem... én soha többé, meg tetszik látni, soha többé...

- Nincs semmi baj. Menj szépen játszani.

A csöpp kisasszony hangja határozott volt és megfellebbezhetetlen, Deske becsukta maga után az ajtót. Egy ideig ténfergett még a ház körül. Éles esze feldolgozta a történteket - házinéni nem bocsátott meg. A kis lakot környező néhány gyümölcsfa és veteményes immár tiltott terület, nem tartozik a bérleményhez, mondta első nap házinéni, s ha szóval nem is,

erkölcsileg kiűzetett a paradicsomból. Az már nem okoskodás, inkább bénító, meghunyászkodáshoz hasonló érzés volt Deskében, hogy egyénisége könnyűszerrel hódít, de a szeretetet el is lehet veszíteni, s míg a nyereséget nagy nemtörődömséggel zsebre vágja az ember, a veszteség fáj, jobban, mint a tüszős mandulagyulladás, amitől tavaly télen szenvedett. Házinéni csak kis öreg nő, elég nevetséges, és mégis, mégis, milyen fájdalom. Zoltán bácsit is elveszítette volna, ha akkor nem viszi vissza a húszfillérest, kis híja volt! Most mit tegyen? Ha rablók törnének házinénire, és ő megvédené! Veszett kutya támadná meg házinénit, és a puskájával lelőné a vadállatot! A falusi bolt kirakatában indiánfelszerelést látott, egyetlen ügyes célzás, és házinéni megvette volna, ez is fáj, de mennyire fáj!

Deske sebzett lélekkel ment testvérei társaságában az ebéd utáni próbára. Mindenki megkapta a szerepét, Bogyóé három és fél oldal, a leghosszabb! és két énekszám. A törvényszéki tanácselnök sovány és selypes Erzsike leánya irigyen hasonlította össze a maga nem egészen három oldalával. Mamája, a molett Orsolya asszony alkuba bocsátkozott a rendező Angelikával, de erélyes elutasításban részesült: nem a szerep hosszúsága számít, hanem hogy mit formál belőle a művész.

- Nincs reklamáció, gyerekeim - mondta a színésznő. - A színház bonyolult gépezet, amelyben a legkisebb csavar is fontos alkatrész. - Észrevette a leverten álldogáló Deskét; a szereplőgárdában az egyetlen, akinek nincs papírlap a kezében, ha mégoly nyúlfarknyi szöveggel is. A maga viharzó módján letérdelt a gyerek elé, úgy ölelte át. - Ó, te kis gyönyörűség, ülsz a trón lépcsőjén, és mindenki téged néz, neked tapsol, jó lesz?

Deske hangja vékony volt és udvarias.

- Jő lesz.

A boldog és büszke Bubinál a teljes szövegkönyv, utasításokkal: ez bejön jobbról, amaz balról, zene, függöny szét, függöny össze. Hatalmas feladat, de ott lesz Angelika is, Bubi szerelmes szívének

vigasz és támogatás.

Kisebb és nagyobb döccenőkkel megindult az olvasópróba. A majdan galambszárnyon beröppenő gyermekről kiderült, hogy még nem ismeri az ábécét, Erzsike selypegése ellenállhatatlan derültséget keltett, a hosszú leányka sírva borult zongorázó mamája vállára. Juju, a kis cselédlány úgy hitte, hogy a jelenlevők mindegyike kizárólag őt figyeli és bírálja, mérhetetlen zavarában szinte ordította a szöveget, botladozva a sorok között, gépiesen hadonászva. Angelika gyakran kopogott a ceruzájával, majd jót nyújtózkodva berekesztette a próbát azzal, hogy másnapra mindenki tanulja meg a szerepét. Sok még a tennivaló, a kosztümök megbeszélése a mamákkal, a díszletek, ésatöbbi. - Számítok rátok, gyerekeim - búcsúzott Angelika a szereplőktől és kísérőiktől, s irataival fejedelmi lakosztályába vonult.

Lenge nyári pongyolában a szállodai szoba kis íróasztalánál levelet írt Budapestre. Hosszú beszámoló volt a tervezett előadásról, amelyet nyaraló gyerekekkel rendez, kis, malíciózus portrék az asszonyokról, akikkel délelőttjeit tölti a Balaton partján, de szó sem arról, hogy találkozott egy fiatal férfival, akit meghódítani készül, mindenáron, s egy idősebb úriemberről, aki huszáros hévvel, cigánymuzsikával, pezsgős vacsorákkal ostromolja. A levelet nem bízza a szálloda személyzetére, holnap délfelé a faluba sétál, személyesen dobja a budapesti vonat postakocsijába, s egy pohár tejet iszik a major érthetetlenül tartózkodó gazdájánál. De nincsenek bevehetetlen várak, állapította meg Angelika, s ebben megnyugodott.

E naptól kezdve a bogiári villatelepen kevés szó esett egyébről, mint a Hamupipőke című zenés mesejáték bemutatásáról. A műkedvelő előadások átlagos szintje fölé toronymagasságba emelte Pártos Angelika művészi rangja, az eseménynek híre ment a Balaton partján, a közeli és távolabbi fürdőhelyekről is jelentkeztek jegyigénylők, s többen vártak budapesti vendégeket. A vendéglős jó előre a kezét dörzsölte.

10.

Csöndes délutánok, a gyerekek próbára jártak. Néhány napig szeles volt az idő, Apollónia kisasszony megbújt az otthonában. Ha Júlia bekopogtatott, a régi szívélyes barátsággal fogadta, mégis, feltűnő a kisasszonyon végbement változás. Kicsi, némileg torz termetében volt méltóság, most töpörödött, megtört öreg nő, hallgatag és mosolytalan - így látta Júlia, de barátnője magatartása visszautasította a kérdezősködést.

Júlia magára maradt a lelkét emésztő sok gonddal. Mindenekelőtt a gyerekek. Lassan teljesen elveszíti fölöttük az uralmát. Pesten kitombolják magukat a gyerekszobában, de ott is szem előtt vannak, nem csatangolnak egyedül az utcán, Jujut a szobalány kíséri a Bartos-féle elemi iskolába és vissza, Bogyó Bubival megy és jön, de ez a nyár, ez a részegítő nagy szabadság! Kikerülnek a keze alól, erősen érződik rajtuk az idegen hatás...

Az idegen férfié. Júlia magányos óráiban sebes léptekkel fel és alá járkál szobájában. Fekete vagy szürke ruhába öltözött magas, törékeny alak, a feje kicsiny, karját összefonja a mellén, jön-megy nyughatatlanul. Pusztán a gyerekei érdekében nem hunyhat szemet bizonyos tények fölött. Ki az a legényke, akit Bubi emleget mint a barátját? Nem fontos, alkalmazott a majorban, remélhetőleg Bubi nem tanul tőle csúf szavakat. A legényke mesélte Bubinak, hogy a színésznő tejet iszik a gazdájánál. Tejet iszik!

Eddig ismeretlen indulatok martaléka lett a szelíd Júlia. A gyerekei a majorban is találkoznak a színésznővel? A Balaton vizében? A próbákon? És hozzá még a majorban? Zoltán bácsinál?... Básti Zoltánnál, hajtogatta magában, s végül csak úgy: Zoltánnál, és még szorosabbra fonta mellén a karját, mert odabent vergődött a szív. Bolyongása közben meg-megállt a ferdén lógó zöld tükör előtt,

a vele farkasszemet néző nagy, szürke szempártól kérdezte: - Mi van velem? - Visszamenekült a gyerekeihez, hiszen csak miattatok, drágaságaim - Júliát még úgy nevelte az édesanyja, hogy a szenvedély tisztátalan érzés, az asszonyi vágyakozás szemérmetlen.

A kis házban pedig Csajági Apollónia vívódott a maga problémájával. A bálványozott huszárkapitány hűtlensége óta nem érte súlyosabb csapás, mint csalódása a szeretett gyermekben, aki betört magányos életébe, rohammal elfoglalta szunnyadó szívét. Számtalanszor ismételte magában a pimasz csúfolódást, s különösen sértette büszkén viselt nevének kiforgatása. Azután a napok múlásával az elhangzott szavak éléből lekopott valamicske, s megint egy kevés, maradt a puszta váz, egy élénk eszű gyermek tréfálkozása. Mire ismét forrón sütött a júliusi nap, Appollónia kisasszony arra ébredt, hogy mosolyog magában - Csajágröcsögei... hm... a fiúcskában van humorérzék. Eszébe jutott a zokogó, vezeklő Deske, s noha rútul kihasználta, tudatosan bűvölte, talán mégis ragaszkodik házinénijéhez. A kisasszony magához méltatlannak ítélte megtorló intézkedéseket foganatosítani egy hatéves gyermekkel szemben, megkapja a kardot és a mentécskét, de lóvá tenni többé nem hagyja magát! - így határozott, mert néma monológjaiba is előszeretettel tűzdelt az egyszerű nép használta kifejezéseket.

Ezért az első napsütötte békés délutánon ismét megjelent a bérleményhez tartozó területen, s fiatal barátnőjével, Júliával helyet foglalt egy dús lombú fa alatt. Júlia szívből örvendezett, el sem engedte a kisasszony csöpp, fonnyadt kezét.

- Attól féltem, hogy megbántottunk valamivel, én vagy talán papa... de úgy szeretünk, Apolkám, a gyerekeim is...

- Papperlapap! - szólt Apollónia. - Az időjárás erősen hat a kedélyemre, semmi több. Van már valami terved, Júlia kedves, hogy mibe öltözteted Deskét a színielőadásra?

- Tervem? - Júlia elkedvetlenedett. - Őszintén szólva, ezen nem gondolkoztam. Annyira ellenemre van az egész komédia, boldogult uram sem helyeselné, ő mindig távol tartott engem a bohémek

világától, és…

- Ne folytasd, Júlia. Boldogult urad művelt és felvilágosult úriember létére a bogiári vendéglő nagytermében tartott jótékony célú gyermekelőadást nem azonosította volna a kulisszák festett világával.

- Igen… de ez a színésznő…

- Nekem semmi kifogásom ellene. Kellemes teremtés. Nem élek már a nagyvilágban, de hallom, a fővárosi elit társaság befogad neves írókat, sőt színészeket is. Az én időmben, ha emlékezetem nem csal, az egyetlen szalonképes művész Liszt Ferenc volt, a zongorista. Ezerkilencszáztízet írunk, változik a világ, modernizálódik, de tapasztalatom szerint a modernség mindig színvonalcsökkenést jelent.

- Igen…

Apollónia a fiatal nő arcán valami üdvözölt kifejezést látott, s ekkor már ő is hallotta a lódobogást. A kisasszony fülének valamikor legszebb zene volt a lódobogás, amely egy daliás huszárkapitány jöttét jelezte; figyelmét eddig sem kerülte el az összefüggés Básti Zoltán szokatlan sétalovaglásai és az ő kerítés menti kertészkedésük között, de hogy az utóbbi időben a botanizálás is elmaradt s a lovas is, nem tulajdonított fontosságot a dolognak.

Básti Zoltán lassított, majd megállt.

- Kezüket csókolom. Hogy van, Apolka? Hallom, gyengélkedett.

- Csak az időjárással volt bajom.

- Örülök, Apolka. Nekem is rosszkor jött a vihar…

- Elhiszem. De talán csak nem akarsz velem az utcán át társalogni? Kölyökkorod óta nyitva előtted a kapum.

A férfi egy támlátlan kerti székre ült, szemközt a két nő; Apollóniával beszélgetett a major dolgairól, időnként a hallgatag fiatal asszonyhoz intézve a szót. Azután a kisasszony felállt, s ekkor körülbelül egy magasságba került az ülő Básti Zoltánnal.

- Deske kosztümjét tárgyaltuk meg Júliával. Van bizonyos tervem, érdekel a véleményed, Zoltán. Összekészítem a hóbelevancot, várjatok.

A szeméhez illesztett, majd fontosabbnak ítélt kijelentéseinél

zászlóként magasba emelt lornyonjával ismét a régi volt, elvonulóban méltóságteljes jelenség. Az úr nem várta meg, hogy zavaróvá növekedjen kettőjük között a csönd, máris az asszonyhoz fordult.

- Deske kosztümje?

- Igen, a színdarabban apródot játszik. Azt hiszem, a fehér matrózruhája megfelel a célnak, nem szívesen öltöztetem maskarába.

- A gyerekek örülnek az előadásnak.

- Én nem - mondta mereven Júlia.

- Miért?

- Csak.

A férfi elmosolyodott.

- Ezt pontosan úgy mondta, mint Boriska.

- Boriska?

- Bogyó, ha úgy tetszik. A gyerekek szép nevet kaptak a keresztségben, kár eltorzítani. De ahogy gondolja. A jótékony célú előadás nálunk hagyomány, a nyár nagy eseménye. A próbák lekötik a gyerekeket. Egyrészt szórakozás, másrészt, asszonyom bizonyára maga is tapasztalta, ott fegyelmezett, pontos munka folyik.

- Honnan tudnám?

- Nem kíséri el őket a próbákra?

- Eddig eszembe sem jutott. - Júlia nyugtalanul nézett a férfira. - Miért? Nekik nem fontos...

- Talán téved. A gyerek általában örül, ha a felnőttek is foglalkoznak az őt érdeklő kérdésekkel. Magától értetődik, ez csupán az én véleményem, mondjuk, gyéren szerzett tapasztalatom, nem vagyok családapa. Éppen a maga gyerekeivel érdekes beszélgetéseket folytatok, Sándor gondolkozó kis ember.

- Bubi? - Júlia összekulcsolt kezén az ujjait nyomorgatta. -

Szegény kisfiam képtelen szamárságokat hord össze...

Nyersen szólt rá a férfi:

- Remélem, ezt nem mondja neki?

Az asszony még jobban kiegyenesedett, sértette a rendreutasítás, s a hallottak meg is zavarták.

- Fáj, ha kinevetik az emberek...

- Csak az ostobák. De elnézést, asszonyom, beleszólok a legsajátabb magánügyeibe. Mentségemre, megkedveltem a gyerekeit, mindegyik a maga nemében pompás emberpéldány.

Júlia majdnem kimondta: nem bírok velük, olyan rosszak, fékezhetetlenek - de eszébe jutott, hogy múltkori, első találkozásukkor ezt is már ismert nyers modorában visszautasította a férfi. A gyerekei pompás emberpéldányok? Neki a legdrágábbak, mégis, elvakult anya volna, ha nem látná a hibákat, súlyos fogyatékosságaikat, hiszen vadak, nevelhetetlenek, mit tud róluk ez az idegen? Mintha valamiért felelőssé tenné, hát honnan is tudná, hogy a fiatalságát, az élet kínálta szép lehetőségeket feláldozza a gyerekeiért? S ezt is mondta volna, de magán érezte a férfi átható pillantását, ettől elgyengült és elbátortalanodott. Búsan mondta:

- Rossz anya vagyok, ugye?

Amire várt, az erélyes cáfolat elmaradt.

- Bizonyos vonatkozásban - felelte Básti Zoltán. - Rágyújthatok?

- Hogyne.

- Talán túlságosan fiatal kamaszodó gyerekekhez. Sok időt igényelnek, és gondolom, Budapesten élénk a társadalmi élet, elfoglalja...

- Engem?! - Júlia összefonta mellén a karját, fejét hátravetve szívből nevetett. - Ki sem mozdulok a házból. Soha nem szokom meg Pestet. Az én otthonom Kolozsvár, a Szamos parti ház és minden utcája és köve és embere, a levegője...

- Miért nem költözik haza?

- Isten tudja. Pesten van a lakásom, ahol tizenkét éven át éltem az urammal, ott járnak iskolába a gyerekeim... isten tudja.

A férfi szeme lassan végigpásztázta fekete-szürke ruháját.

- A férjét gyászolja?

- Igen.

- Ha jól tudom, letelt a gyászév.

- Mégis, megszoktam.

- Megint tapintatlanul beleszólok a dolgába, de nem gondolja, hogy a gyerekeit zavarja ez a mély gyász? Ha a játékban egy fekete ruhás mama vesz részt?

- Velem sohasem játszanak.

- És maga velük?

Nézte egymást a két oly ellentétes szempár, az egyik mélyen ágyazva gödrébe, tekintete változó a sűrű és sötét szemöldök alatt, a másik szürke, riadt és fényes, mint a selyem, vagy mint a bársony, ha felkívánkoznak a könnyek. Básti Zoltán hirtelen egészen feléje fordult, és a kissé vallató hang úgy ellágyult, hogy az asszony ismét valami nagy gyöngeséget érzett, szinte alázatot.

- Végül még megríkatom. Pedig a szándékom éppen ellenkező. Szeretném megnevettetni, mint az imént. Jobban illik magához, most is a fülembe cseng.

Apollónia közeledett az ő meggyszínű bársonyával, s valami irdatlanul bozontos tollal. Hajdani báli ruháját Júlia térdére teregette.

- Ebből kiszabjuk a mentét. Kis, tollas föveget gondoltam a fiúcskának, te is szólj hozzá, Zoltán.

- Pontosan így képzelek el egy udvari apródot, de maga jobban tudja, Apolka.

- Halljam a véleményedet, Júlia.

- Én...

- Júlia - mondta az úr megfellebbezhetetlenül, s a megszólításhoz nem kért engedélyt az asszonytól, mintha az magától értetődő volna - gondoskodik a két kislány kosztümjéről. Hát jó munkát kívánok, az én Tónim türelmetlen.

A hátasló a kerítést rugdosta, s halkan nyerített. A két nő a kapuig kísérte a vendéget, s néztek utána, amint poroszkált a major felé.

- Remek ember - mondta Apollónia. - Látom, összebarátkoztatok.

- Igen, valamennyire...

- Manapság ritka, hogy valaki, ha úgy adódik, maga fogja meg az eke szarvát, mégis tetőtől talpig úr marad. Ma már akadnak seftelő úgynevezett úriemberek is. Azoknak büdös az istálló, csak a pénznek nincs szaga. Patinás, ősrégi nevükkel fedeznek bankokat, gyárakat és boltokat. Tudod, mit mondok neked, Júlia kedves? Ha ezt nevezik huszadik századnak, én köpök rá!.

Így hangzott a váratlan befejezés. Hatalmas csatazajjal megjöttek a gyerekek, Deske messziről ordította: - Kézit csókolom, házinéni! - de a kisasszony már elvonult. Ekkor kórusban követelték:

- Mama, adjon pénzt, megyünk tejért.

Tejföl, túró, vaj, két liter tej. - Kisfiam - mondta a mama Bubinak -, rád bízom a pénzt, neked van a legtöbb eszed. - Nekem? - A gyerek kábán nézett rá. - Persze! - kiáltozott Deske. - Okosabb, mint Kossuth Lajos! Tecánál is okosabb! - Hirtelen a kannákkal, kosárral közeledő, szoknyáit rátartian riszáló lányhoz ugrott, s csupasz, vörös karjára dobta a markában szorongatott kis levelibékát, A kannák csörömpölve zuhantak a tornác kövére, Teca visítása a falakat hasogatta, a halálra szánt béka egy pillanatig maga sem hitt menekülésében, azután fönt termett Teca nyakán, a tarkóján. Az udvarias Bubi a lány segítségére sietett, keze elől a béka Teca réklijébe menekült, s ő forgott, kergülten visongva. Deske eltűnt, a két kislány a földre huppant neveltében, mama is nevetett, s el is pirult, mert eszébe jutott, hogy ez mennyire illik hozzá, megjelent

nagypapa álomittasan, borotválatlanul.

- Ne bolondozz, Teca - s a karját paskolva nyugtatta a lányt -, nem harap az! Vesd le a réklit, kiugrik magától.

A lány sírt, de nevetgélt is. - Ördögfióka ez, tessék egyszer már jól ellátni a baját. - Meglesz, Teca fiam. - Nagypapa keze a réklihez tévedt, - No, ugye, nem harap? - A mama idegesen mondta:

- Hagyja csak, papa. Menjetek, gyerekek. Teca, velem jössz a konyhába.

A gyümölcsösben megérett a korai őszibarack, Zoltán bácsi megmutatta, hogy melyik fáról szedjenek, ő maga a fűbe heveredve cigarettázott. A gyerekek hamar megelégelték a gyümölcsevést, a férfi köré telepedlek, s mint máskor is, kis tülekedés folyt a mellette levő helyekért. Valamennyien a fűben hasaltak, az udvarról hallatszott a kannák csörömpölése, a mérlegre dobott súlyok koppanása, és Máriska néni hangja, megállíthatatlanul. A legényke az istállóban foglalatoskodott, de időnként akadt kérdeznivalója az úrtól, s önfeledten bámulta Bogyót.

- Igaz, hogy királykisasszony leszel? - kérdezte.

- Igaz.

- Ferenc József feleségül veszi Bogyót - mondta Deske.

A nevetést rossz néven vette a legényke.

- Tőlem kaphatsz egyet - mondta Deskének, s loholt vissza az istállóba.

Ekkor megindult a beszélgetés királyokról, milyen sorrendben követték egymást az árpádházi királyok, kik voltak az Anjou uralkodók. Bogyó teljesen tudatlannak bizonyult, csupán a vállát vonogatta, Juju kissé zavarosan elmesélte Mátyás király szerelmi regényét Szép Ilonkával, aki sírba hervadt, s mint kiderült, Deske eddig abban a hitben élt, hogy a világon Ferenc József volt az első és egyetlen király. Bubi többet tudott a tárgyról.

- Olvastam valamilyen királyról - s máris kijavította -, igen, angol

királyról, akinek hat felesége volt, és egyiket lefejeztette. Mondja, Zoltán bácsi, akkor is tisztelni kell a királyt, ha ilyeneket csinál?

- Fogas kérdés - mondta a férfi. - Magadban eldöntheted, fennhangon már kevésbé, mert esetleg téged is lefejeztet.

- Ha nem tisztelem, akkor is köteles vagyok háborúba menni, ha küld, lelőnek és meghalok, és ez igazságtalanság olyan királyért, akit nem tisztelek.

- Ezen ne törd a fejed. A huszadik században nem kerülhet sor háborúra. A vitás kérdéseket elintézik a diplomaták, van már telefon és vasút.

A politikai vitának Deske vetett véget.

- Vicces lenne, ha a Hamupipőke végén Laci lefejeztetné Bogyót. Egy nagy baltával lenyisszantaná a fejét, csak játékból.

- Hülye! - mondta Bogyó.

Ekkor már az előadásnál tartottak. Bogyó a szerepét mondta, Bubi, az ügyelő egyet lódított Jujun - most te következel! - s a kislány lángoló arccal hadarta a szövegét, a szeme testvéreiről az udvar felé rebbent, bizonyára szünetel az árusítás, mindenki őt hallgatja, Máris néni csóválja a fejét, és Zoltán bácsi...

- Nagyon jó leszel, kis Júlia. Hát az éneket tudod már?

Juju énekelt, cérnavékony hangon, Bogyó gunyorosan a száját biggyesztette, majd tiszta, csengő gyerekhangján elénekelte két dalát. Deske pedig hajlongott, hetykén járkált, s mintha kalapot emelt volna - ugyan miféle komédiát játszik?

Korábban sötétedett, nemsokára vége a júliusnak, az úr hazaküldte őket, s megígérte, hogy másnap végignézi a próbát, ámbár éppenséggel semmit sem ért színházhoz, mondta.

Teca tálcán hozta a kakaót, vajat és kenyeret, és nagy ívben kikerülte Deskét. A gyerekek zajosan helyezkedtek az asztalnál, és a mindennapos figyelmeztetés ellenére a mama megjelenése előtt nekiestek vajnak, házi kenyérnek - különös, roppant különös, hogy

mama nem teszi szóvá a nagyfokú neveletlenséget. De nem ez volt az egyetlen meglepetés.

Mama kijött az utcai szobából, végig a tornácon, egy jelenség földet söprő fehér muszlinruhában, derekán, amit Angyalka két kezével átfog, széles kék öv Bogyó ruhatárából. Mama arcán szégyenkező mosoly, a gyerekek szótlanul meredtek rá, nagypapa azt mondta:

- Ejha! Ezt már szeretem, Júlia.

S adódott újabb elgondolkoztató esemény: mama a két kislánnyal beható megbeszélésre ült össze a kosztümjüket illetően; Hamupipőkéé és a kis cselédé nem okoz gondot, habár azok is csinosak, tetszetősek lesznek, de Bogyó hosszú báli ruhája, te mit gondolsz, kislányom, grenadinból, tüllből, alatta talán rózsaszín alsószoknya...

Nagypapa kis esti sétájára indult. Világosszürke öltönyt viselt, fekete, fehér glaszé betétes gombos cipőt s puha panama kalapot - káprázatos látvány. Bogyó megjegyezte:

- Angyalka művésznő ma beleszeret nagypapába.

A mama nem utasította rendre, bátortalanul együtt nevetett a gyerekekkel, s mert Apollónia kisasszony alakja feltűnt a kertben, aludni küldte őket. Deske hirtelen fakadt szenvedéllyel átölelte az anyja térdét, s ordított:

- Kezit csókolom, házinéni.

- Jó estét, gyerekek - hangzott a tartózkodó válasz.

Bubi ágyán gyülekeztek, hálóingben, borzongva a hűvösödő estében. Házinéni még egyre haragszik, állapította meg Bubi, mire Deske magabiztosan felelte: - Majd megbocsát. - Azután halkan és el-eltűnődve mamáról folyt a szó, mama valamiképpen más volt ma este, papa halála óta először viselt fehér ruhát, és talán ki lehet jönni mamával.

- Elég kedves volt - szögezte le Juju.

Ebben megegyeztek.

11.

Az előadást augusztus 15-ére tűzték ki, az idő most már sürgetett. A fáradhatatlan Angelika személyesen kereste fel a falusi iskola, tanítóját, akinek a hírek szerint szép az írása, és ügyesen rajzolgat. A tanítói lak tárt-nyitott ajtóval fogadta, három szobában és a konyhában teremtett lélek sem. Az udvarra visszatérve kiáltott:

- Halló, emberek!

Mint a föld szelleme bukkant elő valahonnan a semmiből egy hat év körüli félmeztelen fiúcska, s három szopogatott ujjával majd szétrepesztette a száját.

- A tanító bácsi kisfia vagy?

- Hát maga? - kérdezte a gyerek.

További kérdéseire is kérdés volt a válasz, nehezen érteltek szót, végül is kiderült, hogy a tanító hátul a méhesben foglalatoskodik, ott megtalálja a néni. Azt már nem! Méhek közé nem!

- Eredj, hívd ide apádat.

- Miért?

Angelika lehajolt a gyerekhez, a hangját elmélyítette.

- Ide hallgass! Ha nem hívod rögtön apádat, elvisz a mumus!

A fiúcska iramodott a méhes felé, s kövér fiatal férfival tért vissza, a színésznő kissé hátrált átható verejtékszagától. A tanító befelé tessékelte, folyton kiáltozva: - Vali! - s minden Vali után dohogás: - Megint eltekergett. Itthagy csapot, papot, ő csak megy! Vali! - A tanítóné nem került elő, s Angelika kirukkolt jövetele céljával. A jótékony célú előadás meghirdetésére plakátok kellenek, amelyeket a telep, a falu s a közeli fürdőhelyeken kifüggesztenek, azonkívül a tanítóra hárul a feladat, hogy a bálterem díszletét megfesse. A kövér

fiatalember izzadt, hápogott.

- De kérem, művésznő, vakáció van, ugyebár, a kis kertem, a méhes, tele a két kezem munkával, tetszik látni ugyebár, az asszony eltekereg...

- Drága direktor úr - hízelgett a színésznő, semmibe véve a visszautasítást -, maga a falu legintelligensebb embere, számítok a közreműködésére. Hallottam hírét, beszélik a faluban, hogy mennyit tesz a kultúráért, bár minden magyar tanító ilyen ambiciózus volna.

A tanító motyorgott: hiszen az ember megteszi, ami tőle telik, s a roppant megtiszteltetéstől zavartan ismét bömbölt: - Vali! - majd az ajtóban bámészkodó félmeztelen fiúcskát küldte, hogy keresse meg az anyját.

- Miért? kérdezte a gyerek.

- Lódulj, a nyavalya beléd, pardon, művésznő. Hát miről is volna szó?

Sikerült megegyezniük a plakát szövegében s a bálterem hátsó díszletének rajzában, amely mintegy távlatot ad a teremnek - magának nem kell magyaráznom, drága direktorkám, néhány táncoló párt odapingál a falra, gyertyavilágítást, a vásznat, festéket beszerzi a boltos, jó munkát, holnapután benézek...

Ez is megvan. Angelika az utcán kiengedte a mellébe szorult levegőt. Végeredményben hatalmas munkát vállalt magára, s mindent személyesen kell intéznie, itt senkinek sincs fogalma a színházról, ezek a jó emberek mintha nem tudnák, hogy az élet egyedüli értelme a színház. Sóhajtozása ellenére elégedett volt. Langyos, szelíd és lágy a Balaton vize, és felséges, amikor haragszik. Kellemes szálloda, vendéglős és személyzet a fejedelmi lakosztály fejedelmi vendégét megillető hódolattal kezeli. Kedvesek ezek a civil asszonykák, átveszik a szavajárását, utánozzák a járását, mozgását és öltözködését, hovatovább mindegyik megkurtítja bokáig érő fürdőruháját, s kibújtak ernyőik alól, süttetik magukat a nappal. Balatonboglár feledteti Lussinpiccolót, a Balaton az Adriát, és egy

vonzó fiatal férfi a pesti aranyifjúságot.

Pártos Angelika arca és karja bronzbarna, alakja kissé megtelt, büszke párduc, halad a falusi utcán, hosszú léptekkel a major felé, egy pohár hideg tejre szomjazik. Az elágazásnál kicsiny őrszem, hűséges ügyelője, Rátz Bubi.

- Hová tetszik menni?

- Sétálok, Bubikám.

- Elkísérem a nénit a majorba.

Lám, a gyerek Ismeri úticélját. Udvariasan a bal oldalára kerül, s kiragadja n kezében lóbált könnyű kendőt - majd én viszem Bubi homlokán, orrán és csíkos trikóján sárfoltok. Lelkesen magyaráz.

- A hegyen voltam, egészen fönt, tessék nézni, mit találtam. - Kődarabot mutatott, körmével kaparta a rátapadt homokot. - Jól nézze meg a néni, mit gondol, hány éves a leletem?

- Tizenkettő - felelte szórakozottan a színésznő.

Bubi nevetett.

- Millió éves! Minden százezer év rárakott egy réteget, láthatók a hajszálvékony vonalak, ez a cikcakk pedig az őskori kukac megkövült maradványa, otthon van mikroszkópom, majd tanulmányozom. Mert azt tudja a néni, hogy valamikor csak csúszómászók éltek vízben és szárazföldön meg mindenféle hüllők, éppen most olvastam, abból lett a majom és a majomból az ember, ugye furcsa, hogy a hüllőtől származunk, a néni is?

- Én? - Angelika összecsapta a kezét. - Mi jut eszedbe! Engem a jó Isten a saját képére teremtett.

Bubi legyintett.

- Á! Akkor a néninek szakálla volna, pedig csak a karján van szőr.

Furcsa gyerek. Angelika önkéntelenül a karjára pillantott - kis pihe, amennyi dukál. Bubi a különböző majomfajtákról tartott előadást, csimpánz, gorilla, orangután, a színésznő esze egészen

másutt járt. Szabadulni volna jó a fiútól, de az otthonosan bevonul vele a majorba, s szolgálatkészen rohan Zoltán bácsi keresésére. A férfi előkerül, a nyakán nyitott ing, teniszcipőt visel és vászonnadrágot, nagy beszélgetésben van a gyerekkel, megállnak, behatóan tanulmányozzák a mocskos leletet - a színésznő kiált:

- Adjon isten, fiatal úr, én is itt volnék!

- Látom. Kezét csókolom. - Kényelmesen sétál, karja a fiú vállán. - Tejet parancsol vagy aludttejet?

- Mindent.

Fölmentek a tornácra, Bubi meglátta barátját, a legénykét, s eltűnt vele az istállóban. Angelika mohón evett, ivott, a férfi szótlanul szívta cigarettáját.

- Adjon nekem is egy cigarettát.

- Parancsoljon. - Tűzzel is szolgált, majd azt mondta: - Szívni kell, nem fújni.

- Eh, büdös! - Elhajított cigarettájához odarohant a nagy barna foltos kutya, finom falatot remélve, azután morogva hátrált. - Mondja, aranyember, ha én nem jönnék, magától sohasem jelentkezne?

- Dehogynem. Éppen mára ígértem a gyerekeknek, hogy megnézem a próbát. Szabad?

- Magának igen. De a sok csevegő mamát eltanácsoltam, csak zavarnak. Egyik-másik besurran, végre is vendéglő, nem zárhatom ki a közönséget. Nem bánnám, ha túl volnék az egészen. Szívesebben csónakáznék magával. Vigyen el valahová. A túlsó partra, hajóval. Szöktessen meg, tegyen már valamit!

Az asztalra könyökölt, közel a férfihoz, sötét szempárja két kápráztató csillag.

- Veszélyes kaland volna - szólt az úr. - Könynyen rajta veszthetnék.

- Miért?

- Maga csodás szépségű nő. Nagy művész. Hamarosan szeretne túl lenni az egészen, ahogy az imént mondta. elül a vonatra, és meg sem áll Budapestig.

- Atyaisten az égben, csak nem kishitű? Mondták már magának, hogy a legvonzóbb férfi Magyarországon?

- Mondták. Másutt van a hiba. Nekem ez az otthonom, a létezésem célja és értelme az, amit itt lát - kezével körbefogta az udvart, a gazdasági épületeket, a gyümölcsöst, és benne volt a távolabb csillogó Balaton is. - Az én munkám lassú, nehézkes és verejtékos, maga egyetlen ívben felröppen a csillagokig. Kívánom is, hogy így legyen.

- Azt hiszi, naiv ember, hogy ilyen könnyen szabadul tőlem? Makacs öszvér vagyok, elérem, amit akarok.

- Inkább önző gyermek. Csakhogy én nem vagyok játékszer.

A színésznő sírósra mélyítette a hangját.

- Krisztusom, hiszen én magába szerettem!

- Ne bolondozzon, Angelika! - Ez nyersen hangzott, de a következő mondat már a szíves házigazdáé volt. - Kóstolja meg a tejfölt. Szeljek a kenyérből? No, egy falatot.

Angelika kanalazta a tejfölt, fokozódó élvezettel, az asztalra nehezedő karjával is nekifeküdt, s kenyérrel tisztára törülte a tálkát.

- Elhízok, Isten megbüntet a sok vétkemért. Ritkábban kell idejönnön, ha már képtelen vagyok ellenállni a tejtermékeinek meg mindennek.

- Mindig szívesen látom.

- Szörnyeteg.

Amint indulóban volt, előkerült Bubi, s a színésznő kendőjét lóbálva baktatott az oldalán. Forrón sütött a nap, Angelika lassan haladt, elgondolkozva, s még a fél fülével sem hallgatott a fiúra. Ezúttal a tehenek szakszerű táplálását és gondozását magyarázta, hogy miként gondoskodnak az állatok téli takarmányáról, nyáron

persze legelőre hajtják a teheneket, Zoltán bácsi évente négyszer-ötször kaszákat ja a lóherét, és képzelje a néni...

Ekkor a színésznő egy nagyot, görcsöset ásított. Bubi nem fejezte be a mondatot, lassan elpirult egészen a homlokáig. Angelikának nem hiányzott a mondat befejezése, szinte azt sem vette észre, hogy mellette a gyerek hosszú lépteihez igazodik, s bántódott szerelmes szívébe hegyes tőr fúródott. Bubi egészen a vendéglőig valamiben reménykedett, de csak azt kapta útravalóul:

- Szervusz, Bubikám, délután találkozunk.

- Ma nem fürdik a néni?

- Dehogynem, máris szaladok.

A gyerekek labdával játszottak a Balatonban, s jókora körzetben mindenki elkerülte őket, mert a labdát egymás fejéhez, hátához csapkodták, esőt, vihart kavarva. Bubi is részt vett a játékban, de pillanatra sem szabadult a marcangoló emléktől, hogy Angyalka művésznő a legérdekesebb beszélgetés közben akkorát ásított, mint egy víziló. Némileg elterelte figyelmét bánatáról, hogy mama is belegázolt a vízbe, elkapta a repülő labdát, s úgy vágta Jujuhoz, hogy a kislány sikongva a fenekére pottyant, csak úgy tocscsant körülötte a víz. Bogyó visszadobta a labdát, mama menekült, a gyerekek utána, Deske iszappal kente be mama karját, és mama nevetett, szép frizurája felbomlott, nyakig merült a vízbe, nevetett, egyre nevetett. A levegő továbbította Angelika hangját, néha foszlányokban, máskor tisztán kivehetően: az Ágnes asszonyt szavalta az őt körülvevő asszonyoknak, s azok lelkesedtek: Csodás volt, Angelika! Nagypapa, rendszeres látogatója a kolozsvári Hunyadi téri színház nézőterének és öltözőinek, a színésznő ernyedten átengedett kezét csókolgatta, s mondta, ami már odahaza is bevált a Desdemonát és Oféliát alakító művésznőnél: - Tüneményes orgánum! Hatalmas tragikai erő! Angyalka drága, maga a végzet asszonya...

Otthon mama Deskére próbálta a piros mentét. A gyerek levetette a falról a zöld tükröt, forgolódott előtte, s utasította a mamát:

bővebb legyen és hoszszabb. - Tessék beletoldani, úgy szeretem, ha repked körülöttem. - Hiszen ülsz benne a trón lépcsőjén! - Esetleg felállok - mondta Deske. - De hát a mente passzent! - ellenkezett a mama. - Nem kell mente. Olyan legyen, amilyent a királyfi visel. Földig érő.

A gyerekek türelmetlenkedtek, meddig próbál Deske? Végül is otthagyták, amúgy sincs szerepe a darabban, és Pártos Angelika ragaszkodik a pontossághoz, egyik tündértől visszavette a szerepét, mert rendszeresen késett a próbáról. Deske iramodott a testvérei után; Júlia még vívódott, azután felvette a fehér ruhát Bogyó kék övével, a kezében hosszú nyelű napernyő, indult a vendéglő felé. Először járt ott, bátortalanul nézelődött a kertben, a nagyteremből zongoraszó hangzott és ének, édes és bús, egyenesen a szívébe markolt - Bogyó volna? Egy szolgálatkész pincér a terembe kalauzolta, s ujját a szájára téve jelezte, hogy zajtalanul foglaljon helyet az itt-ott rendetlenül álló székek valamelyikén. Bogyó egyedül a dobogón, a pianinónál a törvényszéki tanácselnök jókedélyű felesége, Angelika egy kis asztal mellett, és Bogyó, az ő Bogyója énekel.

Én szegény csak sze-en-vedek,
szívem bús, nehéz, beteg,
csak sze-en-vedek...

Angelika kopog.

- Jól van, ez már megy. Ne felejtsd el, Bogyó, hogy a hamu fölé hajolsz, ezzel a mozdulattal is kifejezed szenvedésedet. A kis cseléd bejön, amint elhangzik a dal. Mi lesz, Juju?

Bubi az oldalt szorongó szereplők előtt állt, kezében a Hamupipőke teljes szövege. Nagyot taszított Jujun, s a kislány, mint aki se hall, se lát, darálta a mondókáját. Többen nevetgéltek, Angelika csendet kért. Júlia görcsösen igyekezett visszafogni ideges

nevetését, ez a kislány, hát ilyen ügyetlent, mióta világ a világ! A szíve menten megszakad érte, és gyötri az ellenállhatatlan nevetés.

Valaki melléje ült.

- Kezét csókolom, Júlia.

Básti Zoltán. Kezet fogtak, a férfi suttogott: - Örülök, hogy eljött, Hogy tetszik? - Nem tudom... Juju... alig értem... olyan zavarban van... fölösleges kínzás... nem kellett volna engednem...

- Szó sincs kínzásról. Boldog, hogy szerepelhet. Nagymama korában is fájdalmas emléke lenne, hogy kizárták valamiből. így is kedves. Majd belejön.

- Mintha maga nálam jobban ismerné a gyerekeimet - súgta Júlia, és jó volt a közelség, a suttogás. Nem találja furcsának őket? Mindegyik külön, és együtt. Talán mert én jól nevelt kislány voltam, semmi különös, olyan... semmilyen, érti?

- Nem egészen. Arról szó sincs, hogy semmilyen volna.

- Azon tűnődöm - folytatta az asszony - éjjel és nappal, hogy mi lesz belőlük. Talán butaság már most Bogyó férjhezmenetelére gondolni, de én is tizennyolc éves voltam, és szaladnak az évek. Foglalkoztat, mert nehéz lesz. Bogyó csupa tüske, megszúrja, aki a közelébe merészkedik. - Gyorsan beszélt, mintha hosszan tartó kényszerű némaság után megszólalna. - És Bubi, az én nagy gondom. Most kerül gimnáziumba. Rossz tanuló, egyszerűen tudomásul sem veszi, hogy a feladott leckét meg kell tanulni. Teletömi a fejét...

- Azzal, ami érdekli - mondta a férfi. - Ne féltse. Talán tudós lesz a fiából, botanikus, entomológus, régész - legrosszabb esetben természetrajzot tanít ma jd nebulóknak.

Halkan nevettek. A dobogón a selypegő gonosz mostohával bajoskodott Angelika. - Kedves gyermekem - mondta a hosszú leányka. - Kedves! - ismételte fáradhatatlanul a színésznő. - A

nyelved alig mozduljon, az ajkadat ne zárd össze, nyitottan, így: kedves - zengett Angelika szájából, a lány megigézve nézte ezt a szájat, s mondta egyre tisztábban, vidám mamája elragadtatva verdeste a billentyűket.

- Okosan vezesse őket - súgta a férfi. - Mint a barátjuk. Könnyen kezelhetők.

- Könnyen? Ha tudná...

- Tudom.

Orsolya asszony keringőt játszott, a dobogón Bogyó láncolt Lacival, csetlettek és botlottak, Angelika megragadta a fiú karját, repítette - egy lépés előre, kissé felágaskodsz, így fordulsz, de nagy mamlasz vagy! - Azután Bogyót vezette, és viharzó nevetésbe fordult a jelenet, amikor elkapta az ott settenkedő Deskét, körülkeringett vele, majd cuppanós csókkal elengedte: - Gyönyörűm, tudod, hogy imádlak!

A próbának vége volt, a négy Rátz gyerek székeket felborítva rohant hátra, kiáltozva: - Zoltán bácsi!

Mit tetszik szólni? Jól játszottunk? - csak azután vettek tudomást Júliáról. Egy pillanatig sajgott, nem tovább, mint a gombostűszúrás, gyerekei az idegen férfit veszik körül, azután éppen ez keltett benne valami jó érzést. Mosolygott, Juju zilált haját igazgatta a körfésűvel, és azt mondta:

- Hát ti ilyen szépen énekeltek? Eddig észre sem vettem.

Angelika közeledett a csoporthoz. Itt van a bájos gyerekek szép és ostobácska mamája. Gőgös asszony, szenvtelen, nincs sava-borsa. Angelika egy papírlappal zajosan legyezte az arcát, katonás lépteivel törtetett előre az összevissza állított székek között.

- Isten hozott, Júlia. Mit szólsz a produkcióhoz? Bogyónak jól megy, de nem ártana, ha otthon is átvennéd Jujuval.

A kislány nagy, mély szeme ugrált egyikről a másikra, megrándulóvállát mintha lefogta volna a férfi keze.

- Nekem nagyon tetszettél, kis Júlia. A mamának is.

Juju megbújt a keze alatt, szorosan simult az oldalához. Deske így szólt:

- Nekem is tetszett. Olyan, mint egy bohóc.

Nevettek, a színésznő elhajította legyezőnek használt papírlapját, Básti Zoltánba karolt.

- De most, maga nagy szakértő, megkínál egy pohár sörrel. Szomjan halok.

- Én is! Én is! - zúgtak a gyerekek.

Júlia szabadkozott: nem jár vendéglőbe. A gyerekek még sohasem ittak szeszes italt - de már vonszolták a kerthelyiségbe. Az úr négy pohár málnaszörpöt rendelt - ötöt - mondta Júlia. A sörhöz nagy kosár sóskiflit és császárzsömlét tettek az asztalra, a négy gyerek egyszerre markolt a kosárba, egymás kezéből kapkodták ki a süteményt, s már hozta készséges pincér az újabb kosarat. - Istenem, milyen neveletlenek! - sóhajtott magában Júlia, de fennhangon egy szót sem szólt, hiszen itt van az úr, majd megtalálja a módját a gyerekek fegyelmezésének. Angelika szinte egyedül társalgóit. Aranyember, mondogatja Básti Zoltánnak, lázas és robbanó jókedvében van valami természetellenes, kötekedését tűri a férfi, mosolyog és szótlanul szívja a cigarettáját. Mi van kettőjük között? Júlia vékony ujjait morzsolta, ült némán és mereven fehér ruhájában. Két kislánya szorosan a férfi mellett, s ő mindkettőt magához öleli, a színésznő meg az asztalra könyököl, egészen eltakarja Jujut, beszél, beszél. Föl kellene állni, elég, hazamegyünk - de képtelen, önkínzó elragadtatással hallgatja a zengő hang lejtését és ívelését, milyen szép nő, milyen pompás fiatal nő!

A gyerekek így búcsúztak:

- Nemsokára jövünk, Zoltán bácsi! Egy óra múlva jövünk!

Júlia, mellén összefont karral, sebesen járkált a kert keskeny, kavicsos útjain. Ott ődöngött Bubi is, de kerülte a mamát. A házból beszéd hallatszott, a két kislány a szerepét mondja. Messzebbről

Deske ordítása: - Kezit csókolom, házinéni. - Napjában tízszer is üdvözli a kisasszonyt, de mintha lanyhult volna a nagy barátság, vajon mit követett el Deske?

Keveset tud a gyerekeiről. Nem fontos semmi, csak ők. Holnap megveszi Bogyó báli ruhájának anyagát, a legszebbet. Meghallgatja Juju szerepét. Holnapra lecsillapodik a megbolydult szív.

Nem vette észre Deske eltűnését, s azt sem, hogy egy idő múlva csokor virággal tér vissza. Sárga kutyatej volt, kókadt fejű, ahogy a markában szorongatta. Szerényen kopogtatott a volt cselédház ajtaján, majd a küszöbről nyújtotta a virágot.

- Házinéninek szedtem. Tessék.

A kis öreg hölgy megmozdult karosszékében.

- Köszönöm. Tedd le az asztalra.

- Hozok neki vizet. Ebbe a szépbe... tessék mondani, emlék? Honnan?

- Karlsbadból.

- Az hol van?

- Csehországban. Hagyd csak, majd én vízbe teszem.

- Nem, én, én, vigyázok rá, ne tessék félni. Itt minden szép, és úgy szeretek házinénihez jönni és beszélgetni.

Állt, kezében a fonnyadt kutyatej, másikban a Karlsbad feliratú kék üvegváza, egy lépést közelített, s mert a kisasszony arca szelíd volt, már rohant, fejét az ölébe rejtette, messzire tartva a vázát, házinéni ruhájának jó öreg szaga volt. Deske motyogott:

- Tessék megint szeretni engem!

- Szeretlek, édesem - mondta csöndesen Apollónia. - Akit a szívembe zárok, az örökre ott marad.

- Akkor hozok vizet.

Deske megint otthonosan járkált a kis lakásban, a kék vázába nyomta csokrát, s teljesen megvigasztalódva mesélt az előadásról,

Angyalka művésznőről, akibe nagypapa is, Bubi is szerelmes, Angyalka meg Zoltán bácsiba és Bogyó is Zoltán bácsiba, házinéni okvetlenül jöjjön el az előadásra, hogy lássa őt, Deskét, játszani, elég szép ruhája lesz, végül elénekelte a gonosz mostoha dalát: Itt egy nagy fakajtó mákkal... - a hosszú leányka selypegő hangján, házinéni nevettében a könnyeit törülte, azután Deske ajánlotta magát, mennek tejért a majorba.

Egész úton vidám volt, két kezét zsebre vágva nagy hangon hencegett, hogy mennyire szereti őt házinéni, alig várta, hogy kibéküljenek, házinéni most boldog, és bármit kérne tőle, megkapná, jó volna egy igazi csónak - míg Bubi rámordult:

- Piszkos alak vagy, fogd be már a szád.

Bubi rosszkedvű volt. Egy bottal csapkodta az útszéli fű közé tévedt ártatlan és szerény virágokat, a hűséges Bogyónak is kurtán felelgetett, s végül mind elszótlanodva vonultak be a majorba. Bubit nyomasztotta a délelőtt élménye, szükségét érezte, hogy megossza valakivel, magyarázatot vagy vigaszt kapjon. Zoltán bácsitól nem tágítanak a testvérei. A legényke? Kitátaná a száját, röhögne. Angelika nem figyelt rá, iszonyú nagyot ásított... Bubi életében először érezte, hogy az ember magányos, a terheket egyedül kell cipelnie, s tetszelgett magának társtalanságában. Kesernyés hangulatához nem illett, hogy részt vegyen testvérei vacsora utáni randalírozásában, világfájdalmával elvonult a nagyapjával közösen használt szobába, az ágyra vetette magát.

- Mi az, fiú, eleredt az orrod vére?

- Ne vicceljen, nagypapa.

Meddig készülődik nagypapa? A fehér glaszé betétes cipő sámfán, cipőhúzó, cipőgomboló. A tükör előtt kefével és fésűvel megdolgozza tömör, őszes haját. Enyhe illatszer, sétapálca, panama kalap. Szédítő elegancia, nagypapa szép ember, érdekes, mama egészen más, mégis hasonlít hozzá.

A közjegyző megállt unokája ágya mellett.

- Aludd ki a rosszkedvedet. Én még járok egyet. Nehéz az élet, mi?

Bubi a párnába fúrta a fejét.

- Nagypapának könnyű.

- Már miért volna nekem könnyebb, mint más emberfiának?

A gyerek hirtelen felült, keserűen kilökte magából:

- Nagypapa jól elbeszélget az emberekkel mindenféléről, és nevetnek rajta akkor is, ha nem érdekes... és nem ásítanak... egy iszonyút... bele az arcába...

Sírt, öklével a szemét nyomkodta.

- No! - Nagypapa meghúzta a nadrágja éles vasalását, az ágy szélére ült. - Ki tette veled ezt a csúfságot?

- Angelika - sírta Bubi.

- Majd adok én neki!

- Nehogy szóljon, nagypapa.

- Ha nem akarod... Törüld meg a szemed, fiú, én mondom neked, hogy búsuljon a ló.

Nagypapa végigsétált a tornácon, néhány percig kellemesen elbeszélgetett a kertben ülő hölgyekkel, majd gáláns kézcsókkal búcsúzott Csajági Apollóniától, megpaskolta a lánya arcát, és szép álmokat kívánt. Azután csönd volt, mindenki nyugovóra tért, kialudt a fény a nyaralóknál és a kertvégi csúcsos tetejű házacskában. Magára maradt a sötétben Júlia a nagy kérdéssel - mi van Pártos Angelika és Básti Zoltán között? Istenhez fohászkodott, az ujjait morzsolgatta, istenem, istenem... Bogyó a két dalát ismételte magában, s szerette volna kipróbálni a mozdulatot, ahogy a hamu fölé hajlik, és kifejezi vele szenvedését. A másik szobában Juju sokáig feküdt nyílott szemmel. Zoltán bácsi megdicsérte a játékát, de a többiek kinevették, hallotta! S még egyre hallja a fojtott nevetést. Deske aludta az igazak álmát, az egyetlen, aki jól végezte dolgát - visszahódította a házinénit.

Bubi éber volt. A kertre néző szobát lassan elöntötte a holdfény, s különböző ábrákat rajzolt a falra az ablak előtti diófa szellő lóbálta levélzete. A falon gágogó libák vonulnak... dehogyis, hullámzó tenger dobál kalózhajót. Kincs után kutatnak egy névtelen csendes-óceáni szigeten, amelyet a térkép sem jelöl. A diófa levelei hajladoznak, s most már egy csontváz bordázata vetül a falra, csupán a feje és a nyaka a hatalmas őskori állatnak, egy brontoszaurusz, tíz méter a hossza, tizenkét méter, az ő, Bubi lelete!

Egy ideig izgatott és boldog, lehunyja a szemét, szempillája még könnytől nedves. Sötétben folytatja a képzelgést. „Brontoszaurusz kr. e. körülbelül 120 millió évvel, Rátz Sándor gyűjteményéből. ” Dr. Rátz Sándor gyűjteményéből. Papa íróasztalán emberi koponya volt. Mama félt tőle. Ágnes asszony a patakban fehér lepedőjét mossa... Eredj haza, szegény asszony - hogy is van? Oh! Irgalom atyja, ne hagyj el, és ahányszor mondja, mindig másként hangzik, különös, hogyan tudja mindig másként, oh, irgalom...

Bubi arra ébredt, mint máskor is éjszakánként, hogy nagypapa megjött a sétából. De most odakint virradt, friss hajnali levegő dőlt a szobába, és nagypapa viselkedésében is volt valami szokatlan, ahogy legényesen hajigálta le ruhadarabjait, s koppanva gombos cipőjét, a szája mintha füttyösre állna. Észrevette nagyra nyílt szemmel figyelő unokáját, s azt mondta:

- Tanuld meg, fiú, hogy nem szabad untatni a nőket.

Nyekkent alatta az ágy, sötét lett a szobában. Bubi a fejét törte: vajon mivel szórakoztatta nagypapa a színésznőt?

12.

Vajon mivel szórakoztatta nagypapa a színésznőt? A hajnali ébredéskor kíváncsian, minden mellékgondolat nélkül feladta magának a kérdést, s olyanféle képzete volt, hogy nagypapa érdekes történeteket mesélt Angelikának Kolozsvárról vagy a szabadságharcról - nagypapa apja a piski csatában bal karját vesztette, de a hős dalia így is szép menyasszonyt kapott, erről nemegyszer nekik is beszélt nagypapa.

A reggel derűsen kezdődött: mama a két lánnyal bement a faluba anyagot vásárolni Bogyó báli ruhájához, Apollónia kisasszony elkísérte őket, mert szintén fontos beszerezni valója volt a kereskedésben, Deskc a kisasszony veteményeskertjét öntözte és dézsmálta, s Bubi barangolása közben csigákat talált. Kisebb és nagyobb csigák, volt, amelyik elbújt a házában, másik egész hosszában elnyúlt a fűben, s két kis szarva mozgott, amint kúszva igyekezett bizonyos cél felé - honnan került elő a sok csiga? Bubi a bokrok között hasalt, tenyerén egy barátságos fiatal csiga sétált, kellemesen hűvös a hasa, kissé nedves tapintású, a teste rovátkás. Kár, hogy otthon hagyta a mikroszkópját, behatóan tanulmányozhatná a csúszómászót. A szeme két gombostűfej, a szarvát behúzza, kiengedi, miért egyszer így, egyszer úgy? Teca énekel a konyhában, rácsos kapu, rácsos ablak, sej de hamar itten hagylak, Teca kiforgatja a szöveget is, a dallamot is, nagy ló ez a Teca, Deskétől fél, mint a tűztől. A karja vörös, és mintha mindig libabőrös volna, nagypapa mégis szívesen paskolgatja, simogatja, mamát ez idegesíti.

Bubi letenyerelt a fűbe, a csiga kényelmes lassúsággal, mint akinek nincs félnivalója, mert élete- során a legkedvezőbb tapasztalatokat szerezte mind az ember-, mind az állatvilágban, lesétált a kezéről, s tovább csúszkált a fűben. Bubinak hőség szállt a

fejébe, a füle égett s a szeme is. Feküdt a hasán, a fűszálakat tépdeste. Valami sötét, zűrzavaros semmiből állt össze a kép és a gondolat, hogy nagypapa talán néni mesékkel szórakoztatta Angelikát. A karját és a nyakát simogatta, ahogy Tecáét. A réklijét érintette. Angelika nem visel réklit, de a szép ruhája elöl domborodik...

Fejét a reggeli harmattól még nedves fűbe temette, orra megtelt a föld szagával. Az iskolában a fiúk mindenfélét tudnak férfiak és nők dolgáról, és nevetik Bubit, mert kiszalad a mellékhelyiségből, ahol négy ajtó van egymás mellett, és a fiúk átkiabálnak egymásnak csúf szavakat, van, aki felírja a falra, és Bubi kerüli a tekintetével a szemét sértő feliratokat. Férfiak nőkkel egy ágyban fekszenek, hazugság, a fiúk kitalálják - mégis, lehetséges volna? Nagypapa hajnalban jött haza, fütyörészett, milyen rémes, nagypapa ronda dög, és Angelika... ha nagypapa a szabadságharcról mesél, Angelika ásított volna olyan iszonyút, mint az ő arcába...

Egyszerre minden undorító és szennyes, tenyerén a csiga tapadó nyoma, homlokán a nedves föld, ő maga felajzott képzeletével, jó volna ölni, valamit összetörni, rémes, milyen iszonyú!

Bubi lassan felállt s szétnézett, ha valaki a közelébe kerül, megüti, nagypapát, Apollónia kisasszonyt! A kertre néző szobába ment; nagypapa lesétált már a Balatonhoz, szájában összegyűlt a nyál, mert nagypapa ujjas, kissé bő fürdőtrikóba öltözött alakját látta maga előtt. Az ágyra dobta magát, meghalni volna jó. Teca énekel a szomszédos konyhában, nem képes tisztességesen megtanulni a dallamot? Ők mind a négyen kifogástalanul énekelnek, Bogyó a felső lányiskolában első szoprán, karének órán szólót énekel, förtelem az egész élet.

Teca jött a szobába takarítóeszközeivel, nagypapa ágyneműjét az ablakba rakta szellőzni. Teca rengeteg szoknyát visel, s valamennyi csak úgy ring, hullámzik körülötte, a lába vaskos, meztelen.

- Keljen fel, Bubika, takarítok.

A gyerek a párnájába mormolta:

- Eredj a pokolba.

A lány hozzálépett, kíváncsian hajolt fölébe.

- Mi baja? Csak nem beteg? Elcsapta a hasát? Az én fűztömtől ugyan nem.

Bubi felkapta a fejét, ordított:

- Nem hallod? Eredj a pokolba!

- Mit gorombáskodik? Maguk mindig kitalálnak valamit a szegény ember bosszantására. Na, megbolondult?

Bubi lerántotta a nagy, erős lányt az ágyra. Eszét vesztve ütötte, ahol érte, a karját csípte, harapott, belebokszolt Teca hasába, s rugdalta, sírt, kiabált:

- Te dög! Mocskos dög!

Teca visított és kapálózott, a támadás váratlanul érte, s ki hitte volna, hogy a gyereknek ilyen ereje van. Egy-két szoknya a nyakáig repült, hemperegtek az ágyon, az ajtóban megjelent mama, a két lány és Csajági Apollónia, lornyonja mint kivont kard szúrta át a levegőt.

- Az istenért, mi ez, Bubikám, kisfiam! Teca!

Mamát a rémület a küszöbhöz szögezte, a két kislány elbújt a háta mögött - Bubi megöli Tecát! Az erélyes kisasszony lépett közbe, jót húzott a Bubi ernyedt kezéből szabaduló Teca fenekére.

- Állsz fel rögtön!

A lány sírdogált.

- Nem tudom, mi ütött belé. Egyszerre csak nekem esik, ráncigál...

- Elég! Lódulj a konyhába, végezd a dolgod.

Bubi lehunyt szemmel feküdt, mozdulatlanul. A mama melléje ült, megérintette a kezét.

- Bubikám...

A fiú szemét sem nyitotta ki, magánkívül ordított:

- Hagyjanak! Menjenek innen! Utálom, tudja meg. Mindenkit utálok, ne nyúljon hozzám, menjenek innen!

- Jézusmária! - suttogta a mama.

Bubi elhallgatott, mintegy végkimerülésben. Apollónia kisasszony halkan intézkedett: állottvizes ruhát a homlokára. Néhány csöpp Valérián, máris áthozza házi patikájából. Hagyják egyedül a fiút, majd megnyugszik. - Szegény kis kölyök, vajon mi izgatta fel? - mondta odakint a mamának. A két kislányt küldte játszani, ne vágjanak olyan keserves arcot, semmi baja Bubinak.

Az egész házat betöltötte a valériáncseppek átható szaga, csönd volt, Bubi elaludt, suttogták a gyerekek a kertben, s most már Deske is tudta, hogy Bubi majdnem megölte Tecát. A lány kisírt szemmel szolgálta fel az ebédet, s mikor utána az asszonya egyedül, összekulcsolt kézzel üldögélt az asztalnál, viharosan a nyakába borult.

- Én nem vagyok oka, tessék elhinni. Az ágyneműt szellőztettem, hát csak nem tetszik rólam olyat gondolni, hogy a Bubikával...

- Mi jut eszedbe, Teca. Játszott... hiszen vadak, tudod te is.

- Igenis - mondta a lány. - Játszott a Bubika.

Szombat volt, a Budapestről érkezett férfikompániával nagypapa a vendéglőben ebédelt. Júlia most rossz néven vette az apjától, hogy amikor szükség volna rá, nincs sehol. Papára nem lehet számítani, éli világát a Balatonnál, papa szeretetreméltó, léha ember, szegény mama eleget szenvedett mellette, s tulajdonképpen jó volna, ha már visszautazna Kolozsvárra. Az életmódja rossz példa a gyerekeknek, ma is hajnalban jött haza - s Júliában fölmerült a gyanú, hogy valami összefüggés van papa viselt dolgai és Bubi idegrohama között, mert az volt, idegroham, istenem! De a feltevést menten elhessentette, lehetetlen, papa úriember, soha kétértelmű szót sem hallottak tőle a gyerekek.

Az ablakhoz osont: Bubi alszik. Az ebédet is átaludta. Sápadt, kicsi

az arca, hiszen még egészen kis fiú, tízesztendős az ő Bubikája. Apolka azt mondta, ne ébresszék föl. legjobb, ha kialussza magát, Apolka erős és okos, egyetlen támasza.

A gyerekek is el-elsurrannak az ablak előtt. Csöndesek, megilletődöttek, nem értik a történteket, hiszen Bubi szelíd, jó természetű, Deske hetedik esztendejében érettebb és furfangosabb nála. Mind a három mint a kezes bárány, szó nélkül követik mamát az utcai szobába, s hamarosan élénk megbeszélés folyik. Bogyó báli ruhájáról, mindegyik hozzászól, Deske is, hogy jó bő legyen, tánc közben repkedjen Bogyó körül. A mama mértéket vesz, Bogyó forgolódik, s ott állnak, míg mama nagy ollóval és egyet fohászkodva belevág a szép anyagba.

Később Deske azzal a különös kívánsággal állt elő, hogy mama tanítsa meg őt keringőzni, elég szép tánc, neki tetszik. A két kislány fojtottan nevet, a mama szabadkozik, de Bogyó már énekli a keringő dallamát, a rémítőn elvékonyodott hangon Juju is, mama lehajlik Deskéhez, forognak, keringenek.

Így azután lassan eltelik a délután, indulnának a majorba, s Bubi még egyre alszik, legalábbis szorosan összezárt szemmel fekszik az ágyon. Végül hárman mennek. Mama mondaná nekik, hogy Bubi dolgáról ne beszéljenek Zoltán bácsinak, de meggondolja, mégsem szól. így mi sem természetesebb, mint hogy meg sem várják, míg Zoltán bácsi magától felkel az asztaltól - intézze csak, Mariska néni! - egyenesen elébe állnak iszonyúan titokzatos képpel, és hurcolják magukkal a gyümölcsösbe. Ott összeül a kupaktanács - képzelje, Zoltán bácsi, Bubi majdnem megölte Tecát! Fojtogatta meg rugdosta és sírt, hogy utál minket, mamát is, és fekszik, talán meg is hal...

- Menjünk sorjában, ebből nem sokat értek - mondta a férfi. - Teca valamivel megharagította?

- Dehogyis! Teca csak ágyazott, és azután bőgött, hogy Bubi rángatta...

- Én hallottam - fontoskodott Deske -, házinéni kivallatta, és Bubi

beleharapott a nyakába és hogy mocskos dög...

- Hallgatóztál! - csapott le rá Bogyó.

- Éppen arra jártam, mit izélsz.

- Elég, erről nem beszélünk - mondta erélyesen az úr. - Mesélik, hogy délelőtt a faluban jártatok a mamával. Mit vásároltatok?

Bogyónak csodaszép fehér báli ruhája lesz, világoskék selyem alsószoknyával, a hajában kis koszorú, virágos kartont is vettek Jujunak és bársonyt pruszlikra, mama megvarrja házinénivel, és mama mostanában elég kedves... Amikor a gyerekek kelletlenül, mint mindig, hazafelé készülődtek, azt mondta az úr:

- Elkísérlek titeket.

A mama nem mutatott meglepetést, amikor diadalmenetben hozták a tornácra Zoltán bácsit. Elébe sietett, szinte szaladt, és ez oly szokatlan volt mamánál. Menten belekezdett, hadarva, mintha kötelessége volna beszámolni a dolgok jelenlegi állásáról: papa nemrég jött haza, Bubi akkor fölkelt, azóta a kertben bujkál, szavát sem hallani.

- Megkeresem.

- Azután visszajön?

- Magától értetődik.

- Egész nap nem evett, istenem...

- Majd eszik. Vegye elő a varrását, Júlia - melegen rámosolygott -, hallom, szép ruhák készülnek a kislányoknak.

Járkált a sötét kertben, s egy bokor mögül halk hang köszöntötte:

- Jó estét, Zoltán bácsi.

- Adjon isten, Sándor. Hideg a föld, nem ülnénk egy padra?

A gyerek engedelmesen követte.

- Hozzád jöttem - szólt a férfi. - Hiányoztál az együttesből.

- Csak úgy mondja, Zoltán bácsi.

- Miféle érdek mondatná velem? Ha nem jössz, több őszibarack marad a fámon. Máriska néni is reklamált meg a fia is, az én házam népe megkedvelt titeket.

- Mindegy. Én senkit sem szeretek.

- Kár. - A férfi cigarettájának parazsa időnként feléledt, mintha szentjánosbogár röptében visszavisszatérne. - Reméltem, hogy a barátságunk tartós lesz.

- Zoltán bácsi más.

- Azt állítottad, hogy senkit. Efféle komoly kijelentést meggondoltan tesz az ember, téged pedig nem a korod, hanem az eszed és a jellemed után emberszámba veszlek.

- A nőket - mormolta a gyerek a nőket utálom. Mind! - kiáltotta izgatottan. - Mocskosak a nők.

- Homályban botorkálunk. Teca tett vagy mondott valamit, ami...

- Á, Teca! Vele én nem törődök, de utálom. Ö is olyan... minden nő.

- Mire alapítod a véleményedet?

- Tudom.

- Ha nem akarsz, nem beszélsz róla. De nézz körül, Sándor, itt a közvetlen környezetedben. Elsősorban édesanyád. Tiszta, feddhetetlen életű, hófehér, mint az angyalok. A két lánytestvéred - no ugye, Sándor, nem sorolod „minden nő" közé jó, hűséges barátodat, Boriskát? És a kicsi Júliát? De említhetem a ti házinéniteket, nála tiszteletreméltóbb, egyenesebb jellemű nő kevés akad.

- Igen, de...

- Idősebb vagyok, többet láttam az életből, hiszel nekem? - Szorosan ölelte a fiú vállát, s lassan veregette a kezével. - Azt, ami megsebzett, azért érzed mocskosnak, mert az értelmed még nem képes felfogni, s jó is, hogy így van. A férfi és a nő kapcsolata emberi dolog, nincs benne semmi természetellenes. A testileg fejlett, egészséges emberi szervezetnek éppen olyan követelménye, mint az alvás, az olvasás, a tudás, amit te szenvedéllyel kívánsz elsajátítani.

Soha, érted, soha egyetlen nőt sem neveznék mocskosnak de vannak közöttük szerencsétlenek, akiket szánok.

Nem tudta, helyes irányban tapogatózik-e, mi borította így fel Bubi egyensúlyát, erről a fiú konokul hallgat. Szemérmes és naiv; talán valaki felvilágosította a szexuális életről, otromba módon „disznóságokkal" traktálta. A legényke? Nem valószínű, Máriska néni kordában tartja a fiát, különben is falusi gyerek, állatok között nőtt fel, ötesztendős korában körülbelül mindent tudott a nemek közötti kapcsolatról, s ezt tartja az élet természetes rendjének. Laci? Tizenöt esztendős, serken a bajusza, csinos, meglehetősen mafla kölyök, Deskével barátkozik, és jámboran tűri Bogyó szeszélyeit. Bubi látott valamit? Mit? Hol?

Felállt, nyújtózkodott.

- Alaposan megéheztem. Édesanyád meghívott vacsorára. Velem tartasz?

Bubi vezettette magát, a tornácon zavaros tekintetű, kisírt szemével gyanakodva sorra vette családtagjait. De minden oly nyugodalmas volt; mama Juju bársonypruszlikját varrta, a két lány mocskos kártyával durákot játszott, és egymás kezét csapkodta. Deske lesöpörte magasra rakott építőkockáit.

- A szigligeti várrom! Zoltán bácsi, mikor megyünk hajóval oda, ahol várak vannak meg minden? Megígérte! Soha életemben nem láttam török katonát.

- Én sem. - A férfi nevetett. - Tudtommal nem ígértem semmiféle hajókirándulást.

- Bubikám, ugye emlékszel?

- Szélhámos - dünnyögte a fiú.

Előkerült nagypapa, frissen borotválva, délcegen, esti sétájára öltözve, a maga joviális, kedélyes módján üdvözölte a vendéget. Teca hatalmas ibrik kakaót hozott tálcán, kenyeret, vajat. A közjegyző azt mondta:

- Látod, kedves öcsém, a lányom úgy kezel, mint valami vén gyereket. Kakaóra fog, mint ötven esztendeje édesanyám. No, de legalább nem terhelem meg éjszakára a gyomromat.

Váratlan volt egész napi szótlansága után Bubi durva, gyűlölködő hangja:

- Nagypapa hazudik. A vendéglőben minden este húst zabái meg bort iszik, becsapja mamát... meg mindenkit.

A közjegyző méltósággal fölemelkedett helyéről.

- Ezt a hangot kikérem magamnak. Júlia, tanítsd móresre a fiadat, mert ha én veszem kézbe, nem marad ép csontja.

- Ne haragudjon, papa, igazán nem is tudom...

- Jó éjt. A viszontlátásra, öcsémuram.

Nagypapa elvonult, s egy ideig csönd terjengett az asztal fölött. Azután Juju kuncogó hangot hallatott, igyekezett visszafojtani, egészen belevörösödött, végül robbant a nevetése. A gyerekek átvették, zavarodottan nevetgélt Bubi, és idegesen, fejét hátrahajtva mama és a vendég is. A szélvédős gyertya körül kergült táncot jártak az éjjeli pillék, s a fák mögött fölfelé kapaszkodott a hold. Egy kicsiny, rojtos kendőbe bónyált alak jelent meg a tornác előtt.

- Min mulat a társaság?

- Kezit csókolom, házinéni! - ordította Deske.

Éjszaka ő aludt bent nagypapával, Bubi átköltözött Jujuhoz, s ezen a renden később sem változtattak.

13.

Augusztus eleje volt, forró nyár, de a nap későbben kelt, és korábban nyugodott le, az olykor feltámadó szél port és már száraz faleveleket is kavart az úton. A Balaton partján az asszonyok emlegették az őszi nagytakarítást; három-négy napos felfordulás, padlósikálás és beeresztés, brunolin- és terpentinszag, porolás, a nehéz brokát- és selyemfüggönyök tisztítása, ezüstpucolás - az asszonyok közölték egymással módszereiket és tapasztalataikat olyan gondterhelten, mintha nem is takarítóasszonyok végeznék a nehéz munkát, hanem ők maguk, ápolt kezükkel.

Apró, figyelmeztető jelek az ősz közeledtére, sok ügyet nem vetettek rá a nyaralók, hiszen az augusztus még két nagy eseményt ígért: a jótékony célú előadást, amellyel, hála Pártos Angelika művésznő közreműködésének, lepipálják valamennyi balatoni fürdőhelyet, és hátravan a Szent István-napi ünnepség, a parton tábortüzek gyúlnak, éjszakai csónakázás, a kalendárium szerint - jó idő esetén - holdvilágnál, a telepi társaság utolsó nagy összejövetele, s ezzel vége is a nyárnak. Augusztus 20-a után legtöbben csomagolnak, a gyerekeket elő kell készíteni iskolára, a naftalinból kiszedni a téli holmit és még ezernyi fontos tennivaló. A targoncás ember ilyenkor megkeresi a sovány télirevalót, a villákat lezárják - de hol van az még! Délelőtti tűző napsütésben a finom parton fekvőszékek, napernyők, mindenek középpontjában változatlanul a pesti színésznő, oldalán a derűsen szivarozó, anekdotázó, tipp-topp gavallér kolozsvári közjegyző.

Imitt-amott suttogás kél dr. Komár Ferenc és Pártos Angelika bensőségesebb kapcsolatáról, de a többség alaptalan szóbeszédnek minősíti. A két ember között első napon kialakult kedves, kötekedő

hang mit sem változott, a közjegyző állhatatos hódolója Angelikának, de bókol és kellemkedik csinos és rút asszonyoknak egyaránt, s Angelika mulatva mondogatja a többivel, hogy milyen kedélyes, csélcsap ember a kolozsvári Komár doktor. És ha mégis történt közöttük valami? Olyan istenáldotta művészre, mint Pártos Angelika, nem vonatkozik az úri társaság szigorú és kérlelhetetlen erkölcsi normája, amely szerint például a házasságtörés tapintatos formák között bocsánatos bűn, de nyílt, botrányos viszonyra nincs felmentés. Akárcsak a szórványosan előforduló válási esetekre. Az egyik legszebb bogiári villa tulajdonosa, neves pesti ügyvéd múlt évben elvált a feleségétől. A villát átengedte az asszonynak, aki ott tölti a nyarat hatéves kislányával - a fiúcska az apánál maradt - teljes elszigeteltségben, az elvált asszonyt kiközösítette a telepi őslakosság.

S mi volt a való helyzet? Kár kutatni, hogy a viharzó temperamentumú Angelika szilárdan állta-e a közjegyző egy élet gyakorlatában szerzett, kifinomult harci technikáját, amely a türelmen alapul, a kellő időpont bevárásán - ez a módszer magát Napóleont is megadásra késztette az oroszországi hómezőn. Angelika kedvelte a bájos gyerekek nagypapáját, de a szíve másfelé vonzotta, egyre makacsabbul, már fájó vágyakozással. Babonás volt, rossz előjelnek tekintette, ha életében először kudarcot vall. A tehenész! Az a sült paraszt! - mondogatta magában, és lánggal égett, ha a mélyen ülő szempárba tekintett. Nem megy többé a majorba, fáradjon hozzá az a vadember, ha látására vágyik, és már indult is, nagyokat lépkedve, katonásan, és nyájasan viszonozta a falusiak köszöntését. - Be szép fehérnép! - suttogták hangosan a már süketecske öregek.

A szerelem szerencsére nem ment az étvágya rovására. Básti Zoltánnál alaposan betízóraizott, mohón felfalt mindent, amit készségesen elébe hordott Máriska néni, s pompás vadmacska-karmait mutogatta a csöppet sem ijedős úrnak.

- Ide hallgasson, aranyember - mondta -, mit szólna, ha megfojtanám?

- A legszebb halál, amit ember kívánhat magának.

- Dániában tanult füllenteni?

- Igen. Ott sokat forgolódtam színészkörökben.

- Közönséges rágalom. Mit tud maga a színészekről? Az ideálja a legjobban tejelő tehén. Én meg az ostoba fejemmel magába szerettem.

- Legyen esze, Angelika. Mit kezdene a magamfajta falusival?

- A bőröndömbe zárnám, és vinném magammal Pestre.

- Csakhogy kettőn áll a vásár, mondják mifelénk. A magáénál szebb fejet nemigen láttam, kár, hogy valóban teletömi ostobasággal. Meséljen, hogy haladnak a próbák?

Az egyetlen, amivel Angelikát letérítheti a nem kívánatos útról. A zengő, a legváltozatosabb árnyalatokra képes hang lelkesedik - a kis Bogyó mostoha sorsában ideális Hamupipőke, és királykisasszony megdicsőülésében. Jujunak szerencsére kis szerepe van, mert színpad még nem látott két ilyen ballábat!

A mostohát játszó kislány lassan megtanul beszélni - azután lamentált: a tanító lusta fráter, örökké noszogatni kell, barátkozni a trampli feleségével, mindent egyedül intéz, micsoda tehetetlen, tudatlan népség. S végül Angelika szedelőzködött - tudom, türelmetlenek már a tehenei! - s ment megint dolgavégezetlen, robbanásig telített szívével.

Nem caplatott már mellette, hosszú lépteihez igazodva hűséges kísérője, Rátz Bubi, s ha a színésznő egyáltalán észrevette elmaradását, inkább örült neki, mint hiányolta. Helyes gyerek, de unalmas, és semmi szükség rá a majorban. Mint ügyelő jól megállja a helyét, belökdösi a szereplőket, a mafla Lacit és a lámpalázas Jujut. Azt pedig igazán nem figyelte meg a színésznő, hogy a kis, bús alak távolról követi, az útmenti árokban botanizálva, lepkéket hajszolva, elelmaradozva, s mégsem téveszti őt pillanatra sem szem elől. Bubi meghasonlott a világgal, nincs szüksége senkire, ő is közömbös mindenkivel szemben. Szófukar, udvarias, érdektelen, és

tetszik magának világfájdalmában. Szeretné azonban, ha családja több figyelmet szentelne lelkiállapotának, aggódnának érte és faggatnák, de még legjobb barátja, Bogyó is csupán önmagával van elfoglalva. Ritkán kerül sor közös játékra, hancúrozásra; a délelőtt eltelik a Balatonnál, ebéd után a két kislány még mindig a szerepét magolja, mindegyik a maga énekszámát gyakorolja. Ruhát próbálnak, Deske az öreg kisasszonyt bűvöli, s igen szép kis kardot kapott tőle, Bubi meg indul magányos útjára, hogy messziről kövesse Angelikát, aki ilyenkor tejet iszik a majorban. Angelikát sem szereti, senkit! Csupán arra vár, hogy a színésznő végre szóvá tegye elmaradását. - Hová tűntél, Bubikám? Ha tudnád, mennyire hiányzol! - S akkor azt felelné:

Sajnos, mostanában sok a dolgom. - Különböző változatait fogalmazta meg a párbeszédnek, közönye valósággal lesújtja majd Angelikát.

Egyik nap fával megrakott szekérke állt a kertkapu elé. Alacsony, rozoga tákolmány volt, s az elébe fogott kis ló girhes, kócos, akárcsak az öregember, aki a bakon ült, majd lekászálódott, s Apollónia kisaszszony házáig cammogott.

- Vegye meg a tüzelőmet, kisasszony, szép száraz. A kisasszony kereken elutasította.

- Tudja maga, jó ember, hogy egész évi tüzelőszükségletemet az uradalomnál szerzem be, mégis mindig jön a fájával.

- Szép száraz fa - mondta újra az öreg.

- Nem kell. Menjen isten hírével.

Az öreg morgolódva ment kifelé, dühösen vakargatta mocskos, nyitott inge alatt őszes szőrzetét. Szekerénél őgyelgett Deske. Hevesen vonzotta az érdekes jármű, a bús lovacska, s még a piszkos, káromkodó öreg ráncos, borostás arca is. A maga elbájoló módján csevegésbe kezdett, érthetetlen dünnyögés volt a válasz.

- Jó kis ló - mondta újra meg újra Deske. - Finom szekér. - S mert a rejtett célzás hatástalanul pattant vissza az emberről, egyenesen

előállt kívánságával. - Bácsi, vigyen el kocsikázni. - Az öreg a frajlát emlegette csöppet sem barátságos módon, Deske most már rimánkodott. - Bácsi kérem, vigyen egy kicsit. Én még soha életemben nem kocsikáztam.

A vén fatolvaj föllépett a szekérke alacsony bakjára, körülnézegetett, Deskére is vetett egy, neki úgy tetszett, biztató pillantást, azután a lovacskát meglegyintette a botra kötött csomózott madzaggal, kocogva elindult. Deske követte.

- Kérem, kérem, bácsi...

- Ugorj mán, mit rísz! Ide ni...

Deske fürgén elhelyezkedett az öreg mellett. Átható szaga volt az ülésre helyezett koszlott pokrócnak s az ember gönceinek. A villák előtt, ebéd utáni álmos csöndben poroszkált a ló, de amint elhagyták a telepet, a vénember jót húzott rá ostorával, a frajla istenit emlegette, meg a „rokonya” istenit. A szekér zörgött, rázkódott, a gyerek megbillent, s az öregember karjába kapaszkodott. Az lerázta magáról, s vadul csapkodta a lovacskát. Deske az ülést markolászta, szepegett.

- Köszönöm szépen, most már leszállok.

Válasz nem jött, szaladt a kis ló, csúnyán káromkodott az ember.

- Bácsi! Engedjen leszállni!

Deske ordított volna: - Zoltán bácsi! - De torkába rekedt a hang. Ide-oda hányódott a keskeny ülésen, a hepehupás út feldobta, visszazöttyent, görcsösen fogózkodott mind a két kezével, sírva motyogta:

- Bácsi, hová visz? Tegyen le... engedjen...

Az árokból kibukkant egy kis alak, a keze tele növénnyel, bámészan nézett a rohanó kis szekérre. A bakon mocskos vénember mellett Deske, sír, valamit kiált feléje, de hang nem hallatszik. Deske!

Bubi elhajította növényeit, nekiiramodott, eszeveszetten ordított:

- Álljon meg! Piszok disznó, álljon meg! Deske! Segítség, hallja, álljon meg!

Az öregember nem csökkentette az iramot, egyet lódított a gyereken, az lezuhant az ülésről, a szekér zörögve, ostorpattogtatás közben szaladt tovább. Deske mozdulatlanul hevert a földön. Bubi melléje térdelt.

- Deske! Itt vagyok, ne félj. Megütötted magad?

- Leült, ölébe vette a gyerek fejét. A homloka vérzett, jobb karja aléltan visszahullott, a lábán is zúzódás, a haja zilált, izzadtan tapad kerek koponyájához.

- Mi történt? Szólj már - kérlelte kétségbeesetten.

- Bubikám - súgta a gyerek -, engem elrabolt a bácsi!...

- De hogyan kerültél a szekerére?

- Hát... én kértem. Soha életemben nem kocsikáztam.

Ültek a földön, mind a ketten sírtak, Bubi úgy érezte, hogy a szánalomnak és aggódásnak ilyen féktelen rohamát nem lehet elviselni. Talpra segítette nyöszörgő öccsét. - Támaszkodj rám - mondta. - Nagyon fáj? Lassan megyünk, ne félj, hát ne sírj, édes kisfiam, ne sírj...

Az imádott Bubi nem nevezi szélhámosnak, mocskos kis alaknak. Átöleli, szinte az ölében cipeli. Deske botorkált mellette, csupa vérző seb, és boldog, félig eszméletlen, lázasan hadar.

- Bubikám, haragszol? Ugye, én mindig rosszat teszek? Zoltán bácsi húsz fillérjét visszaadtam, ugye, tudod, hogy visszaadtam és házinéni is... én csak pénzébe kerülök... sok pénz... jó, ha csörög a zsebemben, te haragszol érte, tudom, hogy nem szeretsz, tudom én azt...

- Szeretlek, rettenetesen szeretlek. Jól támaszkodj rám. Kit szeretnék, ha nem téged? Nemsokára otthon vagyunk, nagyon fáj?

- Kicsit fáj, Bubikám, ha te nem jössz, elrabol az öregember, és majd én megmentem áz életedet, Bubikám, egészen kicsit fáj, de

ugye azért játszok a színdarabban, és meglátod...

A nagy fiú lihegett, verejték folyt végig az arcán, most már

mindkét karjával ölelte a tehetetlen Deskét, s beszéltek összevissza, egyszerre ketten. A zongorázó Orsolya asszony férje, a törvényszéki tanácselnök villájának verandájáról megpillantotta a két tántorgó fiút. Ölbe kapta Deskét, és hazavitte. Tecát szalasztotta a falusi orvosért, s mert a mama behunyt szemmel, ájultan ült egy széken, Bogyó áthívta házinénit.

Apollónia kisasszony ecetet szagoltatott mamával, de mert továbbra is csak nyöszörgött és az ujjait tördelte - nemrégen az izgalom Bubival, és most Deske! - erélyesen átvette a ház fölötti uralmat. Gnómszerű alakját meghazudtoló méltósággal fogadta a falusi orvost, és míg a vizsgálat folyt, mindenkit kiküldött a szobából.

Alapos zúzódás Deske homlokán, a jobb combján, a lábán és a karján, szerencsére csonttörés esete nem forog fenn, mondta az orvos. A hőemelkedés inkább a lelki megrázkódtatás következménye. Borogatást rendelt, nyugalmat, fekvést, Apollónia pedig önhatalmúlag valériáncseppeket. Szaga elterjedt a lakásban, és mama ásítógörcsöt kapott tőle. Házinéni elfoglalta a főhelyet Deske ágyánál, személyesen rakta sebeire házi patikájának kenőcsét, és az orvos rendelte borogatást. Mamát, mivel sírt, ásítozott, kitessékelte a szobából. Nagypapa benézett egy percre legkedvesebb unokájához, és megajándékozta egy fényes ezüstkoronással. Később, mikor Deske már roppant elégedetten feküdt frissen áthúzott ágyában, vakító fehér hálóingében, bepólyált fejjel, élvezte a nagy hűhót személye körül, lábujjhegyen és megilletődve belépett a két kislány s mögöttük Bubi. A gyerek mámorosan feléje tárta a karját.

- Bubikám!

- Mi kell? - dünnyögte zavartan a fiú.

Mogorvasága, azonban már nem hatolt Deskére.

A bátyja édes kisfiamnak nevezte, sírt miatta, és az ölében hurcolta, Bubi szereti és sajnálná, ha meghalt volna.

- Bubikám - hadarta arra gondoltam, hogy együtt gyűjtjük a

bélyeget és mindent, én majd szerzek sok bélyeget meg csupa különleges növényt a gyűjteményedbe.

- Jó, jó.

Deske egyedül maradt házinénivel, és megbeszélte vele, hogy házinéni réges-régi leveleiről levágják a bélyegeket, a szabadságharc idejéből is őriz a kisaszszony néhány levelet, amelyeket keresztapja, Valentini százados küldött szeretett kis Apolkájának. Deske megkérte, hogy meséljen Valentini századosról, és házinéni látott-e sok halottat a szabadságharcban?

Júlia, mellén szorosan összezárt karral, fejét fölvetve és vékony derekát kiegyenesítve sebesen járkált fel és alá, oda-vissza az utcai szobában. Azután néhány sort írt, és Tecát szólította. A levéllel szaladjon el a majorba az úrhoz - kötelességem a gyerekeim barátját értesíteni a balesetről -, mondta, és a lány csodálkozott: miért magyarázkodik az asszonya, és miért pirult el homlokától egészen a nyakáig? Júlia abbahagyta a sírást, s barátnője mellett helyet foglalt a betegágynál; egyéb tennivaló híján a takarót igazgatta. Deske még mindig a szabadságharcnál tartott, és megkérdezte, mama is emlékszik-e a sok érdekességre, amit házinéni mesélt. Júlia nevetett.

- De édesem, hiszen én a világon sem voltam akkor, 1878-ban születtem.

- Hűha!

Teca rontott a szobába.

- Nagyságos asszony kérem...

Júlia idegesen felugrott.

- Várj, Teca, jövök.

Egyszóval az úr kiment a földekre, s hogy mikor jön meg, azt nem lehessen tudni, a színészné is ott várja a tornácon, nagyban uzsonnázik, a levelet átvette Máriska néni, és amint megjön az úr...

- Jól van, Teca, köszönöm.

A színésznő ott várja a tornácon. Júlia szellemként lebegett át a

szobán, oda-vissza. Úgy látszik, otthonos a majorban. Bár ne írta volna meg azt a levelet. Angelika a tornácon várja Básti Zoltánt. Bűn, Isten ellen való vétek a gyötrődése, Deske, drága kisfia betegen fekszik a másik szobában, elrabolta egy öreg szekeres...

Visszaült az ágy mellé. Sápadt volt, ujjai nyugtalan táncot jártak ölében, a könyörtelen Apollónia megitatott vele néhány csepp Valériánt.

Bogyó egy fatönkön ült a kertben, előtte mintha nagy tömeg hamu volna teleöntve mákkal, s ahogy fölébe hajol, kifejezi szenvedését. A kertkapun belépett a legényke, s rávigyorgott a lebiggyesztett szájú, büszke Bogyóra.

- Levelet hoztam - mondta.

- Az úrtól? Add ide.

- De nem neked szól.

- Hülye! Hát kinek?

- A mamádnak.

Bogyó elkedvetlenedett.

- Úgy! Hát keresd meg a mamát.

A legényke átadta a levelet, megcsodálta Deske bepólyált fejét, és érdekes történetet mesélt az éjszaka született bikaborjúról, az úr jól nekigyűrkőzött, míg világra segítette, jókora állat, már megáll a négy lábán.

- Mondd meg Zoltán bácsinak, hogy nagyon beteg vagyok - üzente Deske.

A mama meg eltűnt a levelével, s bizonyára hosszú írás volt, mert sokára tért vissza. Az állt a levélben:

Júlia kedves, remélem, nem komoly a baj. Ne veszítse el a fejét. Később, ha nem zavarok, meglátogatom a beteget.

Kézcsókkal Básti Zoltán.

Sietett, érthető, a színésznő ott várta a tornácon. Júlia, akinél „könnyen eltörik a mécs”, legszívesebben kisírta volna magát, de egész nap nem adódott alkalom magányos sírdogálásra. Kiderült, - hogy ifjabb Rátz Dénes a bogiári nyaralótelep legnépszerűbb tagja. Meglátogatta a Hamupipőke teljes társulata, s Deske rövid négyszemközti beszélgetést folytatott legjobb barátjával, a tizenöt esztendős Lacival.

- A papád és a mamád leveleiről levágod a bélyeget, Itt van egy korona, húsz fillérért selyemcukrot veszel Bubinak, nyolcvan fillért visszahozol, becsületszóra, érted, hólyag? A cukor ajándék Bubinak, megmentette az életemet, de ne te add át, majd én. A kertetekből hozol virágot, mit is, rózsát meg ami van, ajándék házinéninek, én adom át, érted, tökfej? Mondd meg mindenkinek, hogy nagyon beteg vagyok.

Valóban, Bubi némileg az életmentő szerepét játszotta Deske kalandjában, és a fiú megjegyezte magának, hogy a személye háttérbe szorul. Tagjaiban érezte még a nagy erőfeszítést, fáradtan ődöngött a kertben. Egyre újabb látogatók nyitották az ajtót, két kislányt a forgalom s hogy az érdeklődés középpontjába került a házuk, rendkívül felizgatta; fogadták a vendégeket, s kalauzolták a lakásba, Bubi elbújt előlük. Apollónia kisasszony tiltakozott: Deske lázas, nyugalomra van szüksége, a betegágynál egyedül ő tartózkodhat, s az ő engedelmével nagy néha a mama - Deske azonban számon tartotta a látogatókat, mindenkinek meg kellett tekinteni bepólyált tagjait, megróvón emlegette azokat, akik még nem mutatkoztak. Hol marad Zoltán bácsi? És Angelika?

Együtt érkeztek. A mama mosolyt erőszakolt az arcára, maga is érezte, hogy kevés sikerrel, felsőteste a szokottnál is merevebb volt, mikor vezette őket a beteghez. Angelika - vajon hogyan csinálja, hogy nem hat nevetségesnek - térdre omlott az ágy előtt, Deske kezét csókolgatta.

- Gyönyörűm, életem, hát való ilyen ijedelmet okozni? Nézz rám,

tíz évet öregedtem - mondta Angelika, akinek igen jót tett a balatoni nyaralás, és virulóbb volt, mint valaha. - Tudod, hogy imádlak?

- Tudom - felelte a gyerek, és átengedte kezét a záporozó csókoknak. - Ne tessék félni, azért fellépek.

- Ó, de kedves! - Angelika nevetett. - Fellép az apród! Egyetlen szó szerepe sincs, üldögél a trón lépcsőjén!

- Meséld cl, öcsi, hogyan is volt ez a história — mondta az úr.

Deske mesélt, alaposan kiszínezve a történteket. ’ A szekeres bácsi eladta volna őt egy híres cirkusznak, nagyon sok pénzt kapott volna érte, azért rabolta el, ő maga mondta, Deske azonban nem kívánt cirkuszi művész lenni, és ráparancsolt az öregre, hogy álljon meg, az istrángot is megfogta, az öreg kapzsi jól a kezére csapott, és ha nem jön Bubi...

- Bubi rohant a kocsi után, és kiabált, hogy piszok disznó és segítség, és Bubitól megijedt a rabló, engem ledobott a földre, és el is ájultam, de Bubi az ölébe vett, és azt mondta, hogy édes kisfiam, és jól támaszkodjak rá, és Bubi vitt engem, nehéz voltam, nagyon lihegett, és én majd megajándékozom Bubit...

Hol van Bubi? Angelika és Zoltán bácsi keresi. Mama sír. Mit sem tudott Bubi szerepéről, a törvényszéki tanácselnök hozta a karján Deskét... A két kislány diadalmenetben kísérte a gyereket. Mama forrón magához szorította.

- Kisfiam... édes jó fiam...

Zoltán bácsi azt mondta:

- Derék ember vagy, Sándor.

És Angelika, ó, Angelika csókokkal árasztotta el az arcát, a füléig, a nyakáig lángvörös arcát, és már sok is volt, Bubi kiszabadult a karjából, arca visszanyerte régi színét, s valahogy furcsa jókedve kerekedett, á, soha többé nem követi Angelikát, milyen butaság volt, mégis, egy néni, ugye? Később átjött szép villájából a törvényszéki tanácselnök feleségével, Orsolya asszonnyal és a mostoha szerepét

játszó selypes kislánnyal, s a komoly férfiú is kezet rázott Bubival, azt mondta, hogy ember a talpán, verandájáról látta, hogyan cipeli az öccsét. Bogyó gúnyos fölénnyel bigygyesztette a száját - érdekes, most egyszerre felfedezik Bubit? Mama is? Ő, Bogyó volna az egyetlen, aki sohasem kételkedett Bubi kiválóságában?

A kövér Laci meghozta a selyemcukrot, Deske gondosan átszámolta a visszajáró pénzt, azután, amikor betegszobájában együtt volt a család, Zoltán bácsi és Angelika, ünnepélyesen átadta a jutalmat Bubinak élete megmentéséért. Búcsúzásnál az úr azt mondta Rátz Dénesnének:

- Kérem, Júlia, értesítsen a kisfiú állapotáról. Elvárom, hogy ha adódik valami probléma, hozzám fordul. Az édesapja hol van?

- Kaláberezik a vendéglőben - mondta Juju.

- Úgy!

Angelika is indult, dolga van a faluban. A kapun túl a férfi karjába kapaszkodott, Júlia még hallotta a nevetését. Állt a kertajtóban összekulcsolt kézzel, s fohászkodott magában: Istenem, segíts meg... segítsd meg Deskét...

De ezzel már csak helyesbített, mert az elhangzott nevetés után úgy érezte, hogy neki nagyobb szüksége van az isteni pártfogásra, mint Deskének.

Laci csak harmadnap lopott rózsát szülei kertjéből, a késedelemért járó megrovást jámborul tűrte, azután Deske megajándékozta házinénit a lopott rózsával. Aznap felkelt már, a homlokán volt kis kötés, ezzel elégedetlen volt, mégiscsak mutatósabb sűrűn kopogtató vendégek előtt bepólyált feje. A kertben ült, szívesen részt vett volna testvérei játékában, de Apollónia kisasszony, a porkoláb nem mozdult mellőle. Végső soron Deske nem bánta, mert, mint Jujunak bevallotta, rettenetesen, borzasztóan szereti házinénit. Sok érdekes történetet hallott tőle, például egy régi megyebálról, ahol Apolka nehéz selyem magyar ruhát viselt, a fején pártát - a huszárfőhadnagyot azonban nem

említette a kisasszony, tekintettel hallgatója zsenge korára.

Júlia ezen a napon ismét jelentést küldött a majorba, mivel „kötelessége gyerekei barátját tudósítani Deske állapotáról”. Szűkszavú, hűvös kis levél volt, s egy mondat, hogy az események megviselték az idegeit, szomorú, levert. Gyorsan járt alá, fel a kerti úton, a visszatérő Teca elé már valósággal szaladt.

Bogyó látta Teca kezében a levelet. Mit írt mama Zoltán bácsinak? És Zoltán bácsi mamának? Miért nem velük üzennek, ha van mit, hiszen naponta ott vannak a majorban. Mama a válaszlevéllel eltűnik a szobában, s mikor Bogyó jó félóra múlva belép, mama előtt még mindig a levél, akkor dugja zsebre, és olyan különös az arca.

Básti Zoltán ezúttal azt írta:

Júlia kedves, köszönöm az értesítést, de miért a kissé hivatalos hang? Deskének kutya baja, semmi ok szo>morúságra. Szép, fiatal asszony, négy pompás gyerek anyja, hogyan lehet ilyen kishitű? Utóbbi időben szépen fejlődött, mesélték a gyerekek, hogy együtt játszanak. Örültek a fehér ruhájának. Én is. Legyen vidám, Júlia, és erős, céltudatos, döntse el magában, hogy mit kíván az élettől. Este meglátogatom a beteget.

Estefelé a Rátz testvérekkel együtt érkezett, s röviddel utána megjelent Angelika. A kertben ültek, ezúttal nagypapa is otthon tartózkodott, Apollónia saját készítésű süteménnyel kínálta a társaságot. A színésznő a szélvédős gyertya pislákoló fényében is ragyogott, kötekedett nagypapával, aranyembernek nevezte Básti Zoltánt, az idős dámát megillető tisztelettel szólt Apollóniához és barátsággal a merev Júliához - milyen elragadó, szikrázó jelenség! Bubi közönyösen hallgatta - most kellene egy iszonyút ásítani! - Bogyó csöndben ült mellette. Mama levelezik Zoltán bácsival, de ha itt van, alig szól hozzá, miért? Idegen a mosolya, halcsonttal merevített nyakán a kicsi fej mozdulatlan, mama ideges és szomorú,

miért? Bogyó egyszerre úgy érezte, hogy apja és négy gyereke társaságában mama árva, és nem is öreg.

Mi volna, ha valami módon tudtára adná mamának, hogy szereti?

A szobába ment. Áthordta mama ágyneműjét az ablak felőli ágyba, hálóingét a takaróra terítette. Közben dúdolt: Én szegény csak sze-en-vedek, csak sze-en-vedek...

A vendégek búcsúztak, nagypapa visszavonult a szobájába, esti toalettjének kiegészítésére. Bogyó öcscsével járkált a kert sötét, bokrokkal szegélyezett keskeny útján. Bubi élénken magyarázott:

- Tudod, nemrégen olvastam, hogy tíz-, húszezer évvel ezelőtt nem volt még emberi beszéd, arc- és kézmozdulatokkal fejezték ki magukat. Én ha nézem Angelikát, hogy mindig más az arca, és olyan érdekes a mozgása, arra gondolok, hogy nincs is szüksége beszédre. Meg arra is, hogy azok az ősemberek kevesebbet tudtak a világról, mint ma Deske, éppen azért féltek mindentől, a vihartól meg a sötéttől, a náluk nagyobb tárgyaktól is, és amitől féltek, annak hízelegtek. Angelika is mindig Zoltán bácsival törődik meg hozzá beszél, talán fél tőle.

- Dehogyis - mondta Bogyó. - Szerelmes belé.

A fiú merő csodálkozás volt.

- Honnan tudod?

- Látom. Fut utána - tette hozzá fontoskodva. - Mindennap a majorban uzsonnázik. És ha Zoltán bácsi is beleszeret, én soha többé nem akarom látni.

- Miért?

- Csak.

Egyéb irányú sejtelmeit nem említette, de örökké figyelte, anyáskodó, elnéző aggodalommal a mamát, s a színésznőt csodálattal és haraggal, amiért olyan szép és híres, és mert muszáj szeretni, muszáj! A levelek naponta mentek és jöttek, vajon mit ír mama?

Azt írta, akarata ellenére, telve szégyenérzettel:

Kedves, hogy vigasztal és szép, fiatal asszonynak nevez. Jelentéktelen teremtés vagyok mondjuk Pártos szonyt, csak itt, Bogláron…

Az erre vonatkozó válasz nem volt megnyugtató.‘

… Pártos Angelika valóban nemének ritka remek példánya. Ne hasonlítsa magát Angelikához. A kis kosztümök elkészültek? Közeledik a nagy nap. Örülök, hogy Deske túl van a bajon. Kézcsókkal…

Deske homlokáról is lekerült a kötés, virgoncabb volt, mint valaha, beteglátogatók már nem jelentkeztek, de a Csajági-féle nyaralónak állandó vendége maradt az úr és a színésznő. Básti Zoltán a gyerekekkel jött a majorból, s utánuk közvetlenül „benézett egy percre az ő gyönyörűségéhez” Angelika. Mamának ilyenkor egész magatartása megváltozott, szótlan volt, hűvös, a színésznő úgy emlegette, hogy a bájos gyerekek ostobácska mamája. Mama viselkedése csupán Bogyónak tűnt fel, mert élénk volt a társalgás, sokat nevettek, az Angelika oldalán szivarozgató nagypapa is csupa mulatságosat mondott - és talán Zoltán bácsi is észrevette mama hallgatagságát, mert mély szeme olykor, mamát fürkészte; maga elé mosolygott, mintha kellemesen érintené mama egészen gyerekes búsongása - az arca pontosan mint a sértődött Jujué. Mindenki örült a színésznőnek. A gyerekek, otthon magányosak, egymásra utaltak, a balatoni nyáron barátokra tettek szert, Zoltán bácsi személyében felnőtt és imádott barátra, a Balatonban és a próbák alatt gyerekekkel ismerkedtek, népszerűségük egyre fokozódott a faluban és a telepen, utóbbi időben mama is más, „elég kedves”, ahogy egymás között mondták, a gyerekek tehát belekóstoltak a társas

életbe, és ízlett nekik. Örültek Angelika jövetelének, mert változatlanul csodálták, Deske ugyan megjegyezte, hogy betegsége alatt csupán látogatásával tisztelte meg, de ajándékkal egyszer sem; élvezte a színésznő társaságát Csajági Apollónia kisasszony, és mindenekfölött nagypapa, de még Teca is sűrűn talált tennivalót a közelében.

Augusztus 10-én hűvös, szeles napra ébredtek. Mama szvettert adott a gyerekekre, és a tornácon társasjátékkal szórakoztak. Amerikából jöttünk, mesterségünk címere, ez volt a játék neve. Ketten megbeszéltek egy jelenetet, közölték a mondanivaló kezdőbetűit, azután szöveg nélküli előadásukból ki kellett találni a kezdőbetűs szavakat. Bubi és Bogyó balatoni halászait tüstént megfejtették, utánuk Deske ment ki Jujuval, s visszatérve sejtelmesen vigyorogva jelentették be:

- Mesterségünk címere: A Cs Z B.

Megfogta Juju kezét, sóhajtozott, Juju a nyakába borult, cuppanós csókot nyomtak egymás arcára, ismét sóhajtoztak, és fojtottan nevetgéltek. Senki sem szólt, Deske lármázott, ugrált.

- Nem találjátok ki? Angelika csókolózik Zoltán bácsival!

- Hülye! - mondta Bogyó.

A mama hallgatott, szórakozottan vett részt a játékban. Másnap szemerkélt az eső, szürke volt az égbolt, elmaradt a próba. S egyszerre ráeszméltek, hogy az oly távolinak tűnő előadástól néhány nap választja el őket, nagy, lámpalázas izgalom vett erőt a gyerekeken. Juju sírt, hogy teljesen elfelejtette a szerepét, és inkább meghal, mint hogy kilépjen a színpadra, Bogyó a báli ruháján talált újabb és újabb igazítanivalót, Deske viselkedett a legkülönösebben. Néha rajtakapták, hogy hajlong, motyog magában, és csinos kis tollas fövegét emelgeti. Apollónia kisaszszony pedig székre állt, és almáriumából leemelte használaton kívül helyezett toalettjeinek egyik darabját, szürke, dúsan csipkézett, nehéz selyemruhát. A gyerekek az eget kémlelték, a vigasztalanul barátságtalan

mennyboltot, a zordonan háborgó Balatont, a szélfújta fákat. A nedves parti homokban poroszkálva összetalálkoztak barátaikkal, és tanakodtak: hátha elmarad az előadás? Zuhogó esőben nem jön közönség, és Juju most már azért zokogott, hogy talán nem is lesz előadás. Esténként Bubi ágyán komoly beszélgetés folyt arról, hogy nemsokára vége a nyárnak, és megint a pesti lakás, magány, Lujza néni. - Utálom Pestet! - mondta Bogyó. Talán soha többé nem látják a majort, a teheneket és a lovakat, a legénykét és Zoltán bácsit. Új élet kezdődik - Deske iskolába kerül, Bubi gimnáziumba, és mindez kissé ijesztő.

Az előadást megelőző reggelen vakító napsütésre ébredtek. Érdekes, izgalmas nap következett.

14.

A nyár kellős közepén sem volt olyan élénk a telep, mint azon a napon. Vendégek jöttek hajón a túlsó partról, vonaton Lelléről, Földvárról és Siófokról, úgy szólván minden villának volt szállóvendége, és ez semmi, mondogatták, a holnapi rumlihoz képest. Másnapra még Budapestről is bejelentették magukat, jórészt a gyermekszereplők nagyszülei és egyéb rokonság, a szálloda valamennyi szobáját lefoglalták, a kerthelyiség pedig már délelőtt zsúfolt volt, mert a jövevények látni akarták Pártos Angelikát „civilben". A nagyteremben serény munka folyt: a tanító tohonya, de meg kell adni, ügyes ember, elkészült a bálterem nagy, festett vásznával, ezt szögelte faállványra az asztalos; egyik sarokban zsúfolódott a mostoha szobájához összehordott bútor; a függöny felszerelése, a világítás - Angelika, a hadvezér, elemében volt. A széksorok kellő elhelyezésének gondja is rá várt, hátul padokat állítottak fel; telt házra számítottak. A jegyeket árusító Orsolya asszony jelentette Angelikának, hogy a drága jegyeknek legnagyobb része elkelt, jó lenne pótszékekről gondoskodni - gondoskodj, angyalom - mondta Angelika -, azt sem tudom, hol áll a fejem.

Az igazi szenzáció délben adódott. Fényes, elegáns villany automobil állt meg a vendéglő-szálló előtt. Teteje félig nyitva, a hosszú kormánykeréknél libériás sofőr, s bent a kocsiban egy úr kockás porköpenyben, szürke ellenzős sapkával a fején. Hátrahúzódott az ülésen, cigarettázott, a sofőr kiszállt, a vendéglősnél Pártos Angelika művésznő után érdeklődött.

- Itt van, hogyne, azonnal - készségeskedett a vendéglős, és sietett a nagyterembe. - Művésznő, keresik.

- Ki az ördög már megint?

A vendéglős suttogott, Angelika arca elborult.

- Felvezessem a szobába?

- Nem! - Angelika toppantott.

Nagy sebbel-lobbal kifelé tartott. Haja zilált volt a kulisszatologatástól, világos karton tiroli ruhája festékfoltos. Közeledtére az úr kiszállt a kocsiból. A lombos fák alatt söröző társaság tanúja volt a jelenetnek, igyekeztek tapintatos közönyt színlelni, de az asszonyok nagy részét emésztette a kíváncsiság, és ha a beszélgetést nem is hallották, legalább szemmel kísérhették a jövevény és a színésznő mozdulatait. Rövid, halk vita, majd lassan sétálgatnak fel és alá az úton, azután a férfinak sikerül valamiről meggyőznie Angelikát. Együtt lépnek a kerthelyiségbe, a vendéglős a művésznő fenntartott asztalához kíséri az automobilos urat, Angelika felmegy a szobájába, majd átöltözve visszatér.

Deske, aki a közelükben sündörgött, figyelmét részint a beszélgetésnek, részint a pompás gépkocsinak szentelte. Amikor a pesti úr mégis meggyőzte Angelikát, hogy étlen-szomjan nem vághat neki a félnapos útnak, s bevonult vele a kerthelyiségbe, a sofőr is a söntésbe, Deske körüljárta az automobilt egyszer, kétszer, s nőtt, elhatalmasodott benne a vágy: ha csak egyszer megnyomhatná a kormánykerék mellett a nagy fekete labdát! Ha egy pillanatig, nem tovább, helyet foglalhatna a bőrülésen!

A söntésben elfogyasztott ebédje után kijött az egyenruhás sofőr, fiatal, bajuszos legény, cigarettára gyújtott. Deske megszólalt:

- Szép automobil.

- Tetszik, öcsi?

- Tetszik. Képzelje, bácsi, még soha életemben nem ültem automobilon.

- Képzeld, mint utas én sem.

- Nagyon szép automobil...

A sofőr eldobta cigarettáját, a vendéglő kapujára függesztett művészi plakátot nézte.

- Persze, gondolhattam, színház... Te is játszol a színdarabban?

- Igen, nagy szerepet. Budapestről jött a bácsi ezzel a szép automobillal?

- Onnan.

- Én még soha életemben...

A fiatalember nagyot nevetett.

- Hát aztán mióta élsz te?

- Hat éve élek.

A sofőr benézett a kertbe.

- A süteménynél tartanak. Na, ülj mellém, elviszlek a sarokig.

Deske ekkor megszeppent.

- De nem lök le a bácsi?

- Ezt hogy értsem?

- Engem nemrégen elrabolt egy szekeres, és mert megijedt a bátyámtól, lelökött, nagyon beteg voltam.

- Ejha! Ülj fel nyugodtan, nem löklek le.

Ahhoz fogható élményben Deskének még nem volt része. Töfögve elindult a boszorkányos masina, és szédületes tempóban, mintegy harminc kilométeres sebességgel száguldott az úton, majd körülményes fordulat után vissza, és pontosan a vendéglő előtt megállt a túlboldog Deskével.

- Köszönöm szépen, bácsi.

- Helyes gyerek vagy.

Deske kiszállt, és elégedetten állapította meg, hogy szép számú nézőközönsége volt kocsikázásának, gyerekek és néhány falusi szekeres, akik nagy erőfeszítéssel tartották féken megvadulni kész lovaikat, de a vendéglőből is látták diadalmas automobilozását. A nap hőse volt, különösen amikor a nagy érdeklődésre való tekintettel széltében és hosszában mesélte az ellesett párbeszéd

töredékeit, hozzáadva egyet és mást a magáéból. „Kezét csókolom, Andzséla... Adj' isten, mi szél sodorta ide?... Két hét óta várok választ a levelemre... Kellemetlen helyzetbe hoz... Visszaforduljak, Andzséla?... Igen, máris...

Egész napra futotta beszédtárgy az eseményből. Az asszonyok megállapították, hogy Angelika korrektül, úrinőhöz méltóan viselkedett, helytelen lett volna szobájában négyszemközt fogadni a nagyurat, okosan cselekedte, hogy visszaküldte oda, ahonnan jött. Az epésebb természetűek kifogásolták a kettesben elfogyasztott ebédet, ország-világ szeme láttára, de ezeket lehurrogták - Angelika magatartása kifogástalan volt, a nagyúr kézcsókkal búcsúzott tőle. Végeredményben a színésznő amúgy is nagy tekintélyét emelte a váratlan látogatás, a jó kedélyű Orsolya aszszony pedig férje, a törvényszéki tanácselnök jelenlétében kimondta:

- Irigylésre méltó teremtés ez az Angelika!

Deske otthon is számtalan változatban mesélte, hogy Angelika ezt mondta, az automobilos bácsi azt mondta, míg mama rászólt, hagyja abba, mindanynyian hallották a történetet. Jó, legyen mama kívánsága szerint, délután majd Máriska néninek, a legénykének és Zoltán bácsinak elmeséli, és a kocsikázást, ami ezúttal baj nélkül zajlott le.

Mama aznap nem írt levelet, s így válasz sem jött, állapította meg Bogyó. A majorból hazajövet Deske elfecsegte, amit egyik bizalmasától, a legénykétől hallott, hogy a színésznő délután a majorban hoszszan tárgyalt Zoltán bácsival. Mama bánatos és, oly szelíd, gyöngéd! Korán ágyba küldte őket, hogy másnap frissek, pihentek legyenek, ő még sétál házinénivel.

Bubi ágyán gyülekeztek. Világos volt az éjszaka, borzongatóan hűvös, a gyerekek magukkal hozták paplanukat, beleburkolóztak. Bogyó nézte a kerti úton időnként feltűnő két alakot, a kicsiny termetű kisasszony karját mamáéba ölti, és mama egyre beszél, szokatlanul sokat és hévvel beszél, fehér horgolt kendő van mamán.

Júlia vallott a kisasszonynak.

- Talán csodálkozol, Alpolka, hogy négy gyerekem van, és nem tudtam, mi a szerelem. Hamar, ó, nagyon hamar kiderült, hogy az uram iránti érzelem egy bakfis rajongása volt. Később átalakult. Tiszteltem és felnéztem rá, tulajdonképpen ő volt az apám, hiszen tudod, papa milyen... Vétettem ellené, mit gondolsz, Apolka? Ugye nem? Négy gyereket hoztam a világra... Nem kívánt többet, mint amit adtam. Azt mondta, hogy örökké fiatal lány maradok, az ő jó, tiszta kislánya. Jó voltam, hogyne, mert Dénesnek lehetetlen volt ellentmondani. Nem volt saját akaratom, önálló gondolatom, vágyam sem, csak a gyerekek, Dénes, a rendelő, a háztartás. Apolka, kedves Apolkám, hát ilyen a szerelem? Így belemar az emberbe? Nem tudtam, honnan tudtam volna? Én beleszerettem Básti Zoltánba, talán előbb, mint amikor először megláttam a Balatonban, és bizonyára ez a te fülednek idegen, meg sem érted.

- Értem, Júlia.

- Nem tartozom a szerencsés emberek közé, Isten meg ne verjen érte. De látod, szenvedés az osztályrészem. Harminckét éves vagyok, az első férfi, akit szeretek, tiszta szívemből, amíg élek, és ő mást szeret. Féltékeny vagyok. Örülj, Apolka, hogy ezt a kínt nem ismered.

- Nem - mondta csöndesen az öreg kisasszony ezt a kínt nem ismerem.

Júlia füle most érzéketlen volt, a maga gondja foglalkoztatta.

- Néha bizakodtam. Volt valami a tekintetében meg a hangjában, és én minden szavát megjegyeztem, túlzás, hóbort, de nekem fontos volt, a kincsem, amit őriztem magamban, kitöltötte a napjaimat, és számoltam is a napokat, elrémülve, hogy fogynak, könyörtelen az idő múlása, visszamegyünk Pestre, és vége, soha többé...

- De kedvesem - szólt a kisasszony -, miből gondolod, hogy Zoltán szerelmes a színésznőbe? Észrevettem volna. Zoltán nem az az ember, akit megszédít egy csinos ábrázat. Ismerem kölyökkora óta.

Mihez kezdene a ripacsnéval? A ruháskosarat vinné utána a színházba?

Júlia nevetett, azután még azt mondta:

- Talán ő is szenved, éppen mert ilyen reménytelen ügybe bonyolódott.

- Papperlapap! Szamárság, Júlia, végül még te sajnálod Zoltánt? Ha valóban ezt kotyvasztotta magának, egye is meg.

Bogyó mit sem hallott a két sétáló beszélgetéséből, és kivételesen Bubi magyarázatát sem a legutóbbi olvasmányában szereplő mammutvadászokról, Bogyó nem tudta, miről beszél mama házinéninek, de sokat megsejtett belőle, talán mindent. Szította a nagylelkű, anyás érzelem, amellyel mintegy lemondott Zoltán bácsiról mama javára, s a cselekvés vágya. Bubi - a mammut agyaránál és ronda, nagy púpjánál tartott - kétségen kívül hatalmas ész, egyetemes tudás! - ha vele beszélné meg a fejében zsongó töméntelen tervet és elképzelést, amiben nincs semmi megfogható? De Bubi járatlan az élet dolgaiban. És Bogyó úgy érezte, hogy négyen együtt alkotnak törhetetlen egészet, noha Juju kis hülye, Deske pedig nagyszájú és hencegő. - A mammutnak iszonyú nagy, gubancos szőrzete volt - rájuk bízhatja-e a titkát? Bogyó vívódott, nyugtalansága elérte a felső fokot, félbeszakította a mammutról szóló előadást.

- Valamit mondok - szólt, és hangjának ünnepélyessége feléje fordította az arcokat.

- Jól? - kérdezte Juju.

- Esküdjetek meg, hogy soha senkinek nem áruljátok el. Deske! Esküdj!

- Esküszöm az életedre...

- A magadéra esküdj!

- Jó...

- Nem vicc - mondta Bogyó komoly titok. Én tudom, hogy mama

szereti Zoltán bácsit.

- Persze - hagyta rá Bubi. - Mi is szeretjük.

- Bubikám, nem úgy! Mama szerelmes Zoltán bácsiba.

Csönd volt. Juju idegesen visszaszorította feltörni készülő kuncogását, torkát fojtogatta az izgalom - a mama? Először Bubi szólalt meg.

- Szegény mama. Akkor biztosan szenved - mondta a tapasztalt szerelmes.

- Én is azt hiszem. - Most már suttogtak, mint az összeesküvők. - Féltékeny Angelikára.

- Mindennap a majorban uzsonnázik.

- Fut Zoltán bácsi után.

- Andzséla - mondta Deske - az automobilos bácsiba szerelmes.

Tanácskoztak, azután mama beszólt, s míg azelőtt siránkozó, panaszos volt a hangja, utóbbi időben oly ellágyuló, mintha gyengeségében a gyerekeire támaszkodna.

- Bogyókám, menjünk aludni, ti is, drágaságaim.

Mire a mama másnap felkelt, gyerekeit nem találta sem a házban, sem a kertben. Hol járnak korán reggel? Az előadásra fáradtak lesznek. A mama nyugtalankodva tekintett az utca felé, mennyi ember, idegenek, ismeretlenek. Csoportosan vonulnak a Balaton felé, istennek hála, az idő csodaszép, nyári forró napsütés, tiszta kék ég. Átvasalta a kislányok ruháit, Deske fehér matrózruháját, s hogy íme elérkezett a nagy nap, félelem szorongatta, hátha kudarcot, vallanak a gyerekei, Juju belesül a szerepébe, hová mentek, hol maradnak? Fölkereste Apollóniát, és őt is nagy munkában találta. Akasztón lógott a kiszellőztetett, átvasalt szürke selyemruha, dús csipkézete kikolmizva, s a kisasszony éppen kertjének őszi virágaiból kötött csokrokat - színekben pompázó dáliák, őszirózsa, és üvegszirmú sárga rózsáit is letarolta a kisasszony csokrai ékességéül.

A két kislánynak és Angelikának! Teca vigye le a hűvös pincébe, nehogy estig elfonnyadjanak. A gyerekek? Majd előkerülnek.

A testvérek libasorban bemasíroztak a major kapuján, egyenesen az istállóba, s ott valóban megtalálták az urat az újszülött bikaborjú

mellett.

- Sajnálom, barátocskáim, most nem érek rá.

- Zoltán bácsi! Fontos!

- Történt valami?

Igen, nem, hadarták összevissza, de életbevágóan fontos, és ragadták magukkal a férfit megszokott helyükre a gyümölcsösben. A két lány úgy simult az oldalához, mintha fogva tartanák, szemközt a fiúk, Bubi mérhetetlen zavarában a fűszálakat tépdeste, és valamit motyogott a gilisztákról, amelyek szárazföldön és vízben egyaránt szaporodnak.

- Ezért jöttetek hajnalban?

- Dehogyis.

Egymást nézegették, s végül Deske, a diplomata, megszólalt:

- Zoltán bácsinak nincs testvére?

- Nincs.

- Papája, mamája sincs.

- Gyereke van Zoltán bácsinak? - kérdezte Juju.

Ezen már nevetett a férfi - nincs gyereke. Bogyó merőn nézett rá.

- Hát akkor kit szeret Zoltán bácsi?

A férfi a fatörzshöz támaszkodva cigarettára gyújtott. A művelet elég hosszú időt vett igénybe, négy komoly gyerekarc várt a válaszra.

- Például - mondta lassan az úr - szeretek négy furcsa gyereket, akik ahelyett, hogy a szerepüket tanulnák, feltartanak a munkámban.

- Angelika meghagyta - szólt Bogyó -, hogy ne is gondoljunk a szerepre. Majd este. Zoltán bácsi szereti Angelikát?

Mi van velük? Mikor rukkolnak elő a „fontossal”?

- Hogyne, szeretem.

- Úgy?

A férfi értett már a gyerekek nyelvén. Elmosolyodott.

- Nem úgy. Mint... mondjuk mint a felebarátomat.

Megkönnyebbülés az arcokon. Rövid csönd után Deske kérdezte:

- És Zoltán bácsi szereti a négy furcsa gyerek mamáját?

A férfi a földön elnyomkodta cigarettáját, és magához vonta Jujut.

- Vigyázz, megégeted magad. - Valahová a gyümölcsfákon túl nézett, a gyerekek feje fölött. - Igen, szeretem.

- Úgy?

Felugrott. - Menjetek haza, dolgom van. Este találkozunk. Ég veletek.

Sietett, a testvérek hallották fütyörészését, s ettől jókedvük kerekedett. Libasorba fejlődve vonultak kifelé, énekelve:

Trara, a posta jó,
trara, mit hozhat ő...

Útközben Juju leszögezte:

- Nem mondta, hogy mint a felebarátját.

Egy szóval sem mondta.

15.

Elöl ment nagypapa, a karján Csajági Apollónia kisasszony szürke selyemben, szeméhez tartott lornyonján át figyelte a vendéglő felé tartókat, s szóvá tette, hogy jobbára ünneplőbe öltözött falusiak igyekeznek a cél felé.

- Korán van, mélyen tisztelt kisasszonyom, minket ugyebár, az est főszereplőit a bájos Angelika egy órával a kezdet előtt vár.

Mögöttük Bubival mama, talpig hófehérben, jobb kezével kissé felcsippenti a lába körül mintegy hullámzó, redősen leomló könnyű fehérséget, a karján kis selyemköpeny. Mama hideglelősen reszket, Bubi vállára nehezedik. Következik a két lány fehér matrózruhában, s a menetet bezárja a ruháskosarat cipelő Teca Deskével, aki szigorúan ellenőrzi, Teca nem gyűri-e az ő mentéjét, s óvatosan bánik-e fövegével.

Nagypapa három jegyet vásárolt az első sorba, elhelyezte a két hölgyet, ő, mint mondta, odakint elszív még egy szivart. A színpadot eltakarta az összevont függöny, s mögüle hallatszott a zsivaj, gyereklábak rohangálása, izgatott mamák zsinata, míg Angelika mindenkit leparancsolt a színpadról. A terem hátsó padjai már megteltek falusiakkal, fiatalság támasztotta a falakat. Lassan gyűlt a közönség, beszélgető csoportok alakultak, senki sem sietett elfoglalni a helyét, s a sok szép toalett, sötét öltönyök, a csevegés hovatovább egy budapesti színház bemutatójára emlékeztetett, s nem a balatonboglári nyaralók jótékony célú gyermekelőadására. Apollónia kisasszony is nyilván operaházi ünnepi estékre emlékezett, mert remegő és ünnepélyes arccal ült fiatal barátnője mellett, a világért sem fordult volna hátra - édesanyja arra tanította, hogy úrinő nem néz hátra akkor sem, ha mögötte hatalmas robajjal összedől egy ház -, de a közelében csevegőket lornyonjával

szemügyre vette, s elégedett volt - elegáns, jó publikum. Időnként hosszú aranyláncon függő órájára nézett, fél hét, a királyi apród csupán a második felvonás báli jelenetében szerepel, de a kisasszony szeretett Júliája két kislányáért is drukkolt, ahogy magát kifejezte.

Nagypapa tért vissza karonfogva Básti Zoltánnal.

- Kedves öcsém, foglald el a helyemet, én kószálok, és valahol majd leülök, parancsolj, kérlek.

- Helyes, bátyám, de akkor vedd át az én jegyemet.

- Úgy is jó.

Derűsen távozott, dolgát jól végezte, mert noha Deskével való szövetkezése felbomlott, nem adta fel lánya megházasításának tervét, s a maga kellemes módján igyekezett megnyerni Básti Zoltán hajlandóságát. Kószálása a színfalak mögé vezette, Komár doktornak ismerős világ, s ott forró kézcsókkal üdvözölte Pártos Angelikát. A művésznő megköszönte a fehér rózsacsokrot - szállodai szobája telis-tele van virággal, a jó balatonboglóriak elkényeztetik, de most menjen, Komár, útban van. Nagypapa további kószálása a vendéglő kerthelyiségébe vezetett, az ott hamarosan összeverődött kompániával balatonmelléki bort fogyasztott s egy pár augsburgit, a nagypapa ízlésének legmegfelelőbb kolbászféleséget mustárral és sóskiflivel. A közönség most már özönlött, ismerősök és idegenek, a teremben elhangzott az első gongütés: Bubi, az ügyelő mozsártörővei jókorát csapott egy rézüstre. A borozó társaság nem sietett, eleget látnak még a Hamupipőkéből, nagypapa kedélyes beszélgetés közben azt is elfelejtette, hogy unokái szerepelnek a darabban.

Bubi másodszor is rávágott a rézüstre. Az első felvonás szereplői háta mögött szorongtak, Angelika mint a lidérc lebegett a színpadon és a kulisszák mögött ellenőrző körútján. Juju halálra vállán kapaszkodott Bubi karjába.

Bubikám, hazamegyek...

- Mit izélsz? Elmondod, azzal kész!

- Igen, de én...

Angelika bevezényelte a színpadra a mostohát, két leányát és Bogyót, a törvényszéki tanácselnök felesége elfoglalta helyét a pianínónál, és Angelika intésére Bubi akkorát csapott az üstre, hogy a zsongó terem menten elcsöndesedett.

Hiszen ez színház! Mesebeli szoba, kis tűzhely, régi asztal, magas támlájú, faragott székek, púposra vetett ágy, a falon Mária-kép, rokka - honnan szedte össze Angelika? Orsolya asszony keze alatt halkan megszólalt a pianínó, s a négy szereplő egy ideig oly mozdulatlan volt, mint a képeskönyvben. Elhangzott az utolsó taktus, és ők megelevenedtek, kezdődött a játék.

A gonosz mostoha és két lánya báli díszben; egyik a tükör előtt fésülködik, másik a cipőjét húzza, a mostoha egyiket is szépíti, a másikon is igazít valamit, állandó mozgásban vannak, s eközben párbeszédükből kiderül a nagy újság: a királyfi a városba érkezett, tiszteletére bált rendeznek, s az ott megjelent szépek közül választ magának feleséget. A mama két csinos leánya egyikét a királyfinak szánja. Az ideoda repdeső három alak között egy negyedik, a szegény mostohagyermek, Hamupipőke. Hozd a legyezőmet, Hamupipőke! Kösd be a cipőm szalagját, Hamupipőke! Ugorj! Szaladj! S a kislány ugrik, szalad, pereg a játék. Végre útra készek. A mostoha levesz a tűzhelyről egy szakajtót, a zongorán bevezető akkordok, a hosszú kislány énekel, és csodák csodája, selypegése már alig észrevehető, hála Angelikának.

Itt egy nagy sza-kaajtó mákkal,
beleöntöm a ha-muba,
és ha nincs kiválogatva,
reggelig, te lusta béka,
holnap ú-újra kapsz egy zsákkal!

Elvonulnak, Hamupipőke egyedül marad. A tűzhely mellé ül, a

hamu fölé hajlik, mozdulata mérhetetlen szenvedést fejez ki, s énekel az édes hangocska:

Én szegény csak sze-en-vedek,
csak sze-envedek,
Szívem bús, nehéz, beteg…

Elhangzott a dal, s Bogyó szemezi a mákot, mert a tapsnak nem akar vége szakadni. Júlia egész testében remeg, az ő Bogyója! A háta mögött suttogás: Ki ez az édes kislány? Nagyon bájos… Júlia az ujjait nyomorgatja, Juju következik, istenem, Juju, szegénykém, s egy kéz megérinti a karját.

- Nyugalom, Júlia kedves, hiszen nem életkérdés, a mi Jujunk marad akkor is, ha gyengén szerepel.

Igaz. Nem életkérdés. Júlia megnyugszik, és abban a pillanatban bependeredik a színpadra Juju, úgy látszik, az ügyelő Bubi jókorát taszított rajta. A kislány apró, ugráló léptekkel érkezik, itt-ott nevetés. A hamu fölé hajló Hamupipőke elé áll és nevet, kiáltozik, forog, repked körülötte a kis parasztszoknya.

- Te rongyos, hát téged itthon hagytak? Szemezd csak a mákot, míg mások táncolnak, mulatoznak! Nem te leszel a királyfi felesége, nem bizony!

Valóság? Varázslat? Juju kis táncos mozdulattal belekezd dalocskájába, az arca nevetős, a hangja tiszta, mozdulatai frissek, s mikor befejezi énekét, a tapstól egy ideig várnia kell mondókája folytatásával. Közli a bús Hamupipőkével, hogy ő bezzeg ott lesz a bálon, barátnőivel az ablakon át kukucskálnak a terembe, Hamupipőke csak szedegesse a mákot, s ahogy jött, apró, szökellő léptekkel távozik, taps kíséretében.

Apollónia szívből nevet. Júlia a szemét törülgeti, megkönnyebbült, s úgy érzi, ha nincs mellette Básti Zoltán, Juju belesül a szerepébe. A férfira mosolyog, könnyes szemében hála, s

oly büszke, boldog!

Hamupipőke elhalt édesanyjához fohászkodik, szeretne részt venni a bálon. Megtörténik a csoda: ajtó nyílik, s galambok, tündérek raja özönlik a szobába, Angelika bőkezűen osztogatta a szerepeket. Selyemcipő, fehér báli ruha, kis kék alsószoknya, koszorú a hajába, ki ezt hozza, ki amazt, az ámuló Hamupipőkét körülrepkedik tündérek és galambok, a jótékony Angelika mindegyiknek adományozott egy mondatot, azután kézen fogva, énekelve lejtenek Bogyó körül, s ő az Angelikától ellesett bámulatos természetességgel térdre omlik:

- Drága anyám... köszönöm, drága jó anyám...

Zúgott a taps. A függöny összement, s alóla kilátszott Bubi cipője, feladatai közé tartozott a függöny húzogatása. A színpadra felsorakozott a négy szereplő; Angelika utasítása szerint külön senki sem jelenhetett meg a függöny előtt. Bubi meghúzta a zsinórt, és utolsó pillanatban belódította a kis cselédlányt, Jujut, aki se látott, se hallott, szeme tágra nyílt, azután egyszerre elmosolyodott: megpillantotta az első sorban mama mellett Zoltán bácsit.

A közönség kitódult levegőt szippantani. Közben beesteledett, a kerthelyiséget díszítő lampionok sejtelmes fényében sétáló, csevegő tömeg, a vendéglő kisegítő személyzete hordta a hűsítő italokat. Básti Zoltán is kivezette két hölgyét, nagypapa délcegen törtetett feléjük, s messziről harsogta:

- Gratulálok, Júlia, pompás volt, elsőrangú teljesítmény!

Nagypapa egy-egy percre otthagyta kompániáját, benézett a terembe, sokat éppen nem látott az első felvonásból, de bírálatát ez kevéssé befolyásolta. Mindenesetre elérte, hogy Júliája körül suttogás támadt: A bájos Hamupipőke mamája... és az ennivaló kis cselédé... ki ez a szép asszony?... Négy gyerek, özvegy... ne mondd! Básti Zoltán úgy állt Júlia előtt, mintha védelmezné vagy éppen félne, hogy elröppen ez a sok fehérség, eloszlik a levegőben, mint egy látomás. Azután elhangzott az első gongütés, lassan befelé szivárgott

a közönség, és ha Júliának kellemes meglepetést okozott egyik gyermeke, az csupán kezdete volt egy egész meglepetéssorozatnak azon az estén.

A bálterem díszletét megtapsolták, a felesége és kisfia közé préselődött tohonya tanítót menten elöntötte a verejték, fénylő csöppek ülepedtek meg hájas arcán, szuszogott és hápogott izgalmában. Színesen kavargott a kép, Orsolya asszony verte' a pianínó billentyűit, legjobb képessége szerint helyettesítve a báli zenekart. A sétáló, hullámzó apró emberkék és leánykák ünnepi tömege gongütésre kétoldalt felsorakozott, Orsolya asszony tust dörömbölt, és megjelent a királyfi, a szép, kövérkés Laci földig érő palástban, fülig vörösödve, s fél lépéssel mögötte mentében, tollas föveggel, kicsi kardja markolatát fogva, hetykén az apród, Deske. Milyen szép gyerek! Elragadó! Murillo-angyalka! Júlia hallotta maga mögött a suttogást, Apollónia kezét kereste, majd döbbenten mondta:

- Apolkám, te sírsz?!

Az öreg kisasszony nem felelt, a bálványozott kis figurát nézte. S volt mit nézni, maga Angelika is a színfalak mögött kissé eltátotta a száját. A királyfi helyet foglalt magas, trónussá kiképzett karosszékében, s Deske eléje állt.

- Felséges királyfi, szabad a palástját?

A kissé mulya Laci fölemelkedett, Deske lesegítette köpenyét, és intett egy bámészkodó fiúcskának:

- Fogja!

A gyermek állt, karján a palásttal, és söpörte vele a padlót. Egy roppant lámpalázas kislány üdvözölte a királyfit, Orsolya asszony keringőt játszott. Ismét hallatszott Deske csengő és magabiztos gyerekhangja:

- Felséges királyfi, válasszon magának táncosnőt.

S hozzá hajbókolt, fövegét levette, fölvette, minden mozdulatát elbűvölt nevetés kísérte. Laci táncolt az egyik mostohatestvérrel,

majd két forduló után a másikkal, keringtek a párok, a középső ajtó kinyílt, galambok és tündérek hátteréből belibbent báli díszében Hamupipőke. A zene elhalkult, a királyfi a terem közepén állva meredt a csodás jelenségre, a bájos leányzó éppoly lenyűgözötten a királyfira. A báli közönség suttogott: Ki ez? Honnan jött? Mire ismét közbelépett Deske. Hamupipőke elé lépdelt, hajlongott, bokázott, karját nyújtotta, mint nagypapa Apollónia kisasszonynak esti sétákon, Bogyó arca a visszafojtott nevetéstől vérvörösre gyúlt, s a színfalak mögül mintha Angelika művésznő isteni kacaja szűrődött volna. Deske a királyfihoz vezette Hamupipőkét, s Laci átfogta Bogyó derekát, áhítatos, immár a nyár eleje óta égő szerelemmel.

- Ki vagy, szép ismeretlen?

- Szegény leány vagyok, felséges királyfi, nincs nevem, se otthonom, se hazám.

- Mit bánom én! Áruld el, hol keresselek, hol találok rád, szépséges leány.

- Ó, királyfi, ne keress, nem vagyok hozzád való.

- A nevedet mondd, a nevedet!

A zene abbamaradt, s egy ősz szakállas, bajuszos fiúcska, a polgármester köszöntötte a királyfit, aki azzal tisztelte meg városuk szép hajadonait, hogy közülük kíván feleséget választani. A báli közönség megtapsolta a beszédet, a királyfi néhány keresetlen mondatban felelt. Ott termett a mostoha, két leányát vezetve kézen fogva, s dalban beszélte el, hogy leányai házias, jól nevelt, szerény hajadonok, majd a kórus zengte ugyanezt a dallamot, egy-egy leánykát előtérbe tolva, s a nagy tumultusban kisurrant a teremből Hamupipőke, de ott maradt egyik kis selyemcipellője. A kinyíló ajtóban galambok és tündérek kíséretében mintha elszállott volna Bogyó.

Eltűnt! Hol van ő! Hová-á lettél, széép-séges leány! - énekelte Laci mutáló hangján. Deske hozta a cipőt, földig hajolt.

- A szépséges leány cipője, felséges királyfi.

Deske önálló ténykedése kis zűrzavart okozott, átformálta a jelenetet, Laci nehezen szedte össze magát. Ki volt a szép leány? Senki sem ismeri. Senki!

- Tudjátok meg, az lesz a feleségem, akinek ez a cipő a lábára illik!

Akinek e cipőőcske láábára illik - énekelte a kórus, Deske felsegítette a királyfi palástját, és kardját csörtetve kivonult vele a bókoló báli közönség sorfala között. Bubi összevonta a függönyt.

Júlia nevetett, fejét hátrahajtva, képtelen volt abbahagyni. Ez a gyerek! Hiszen egyetlen szó szövegé sem volt. Szerepet kreált magának! Zoltán, mit szól ehhez?... Apolka... Szétment a függöny, dübörgő tapsviharban állt a társulat, Angelika utasítására valamennyien egyszerre hajoltak meg. A közönség köréből valaki előreszaladt, és nagy doboz csokoládét nyújtott fel Deskének. A gyerek megemelte tollas fövegét, s lábához cukorka hullott, a kislányoknak virág, hasonló fergeteges sikerű jótékony célú előadásra a legöregebb bogiári sem emlékezett.

Következett a rövid harmadik felvonás ismét a mostoha szobájában, s a királyfi a sok mesterkedés, női furfang ellenére rátalált a maga mátkájára. A követelőző kiáltásokra végül megjelent a színpadon Pártos Angelika, kézen fogva a verejtékező tanítóval és Bubival, majd utoljára összement a függöny.

Tarka füzére a lampionoknak, terített asztalok, hangolt a cigány. A kisegítő személyzet pótasztalokat cipelt, s ezeket piros terítővel takarták le a falusiaknak, a kerthelyiség végében. Néhány társaság már elhelyezkedett, mások csoportosulva gratuláltak a szülőknek, s ismerősök, idegenek szorongatták Júlia kezét. Nagypapa kitett magáért, elfogódott lánya helyett is fogadta a bókokat, egy időben tíz emberrel kedveskedett, tréfált, büszke pater familias övéi körében. Bogyó karja tele virággal, mellette a szerelmes Laci, Juju szorongatta házinéni csokrát, Deskét hívták egyik asztaltól a másikhoz, töméntelen csokoládét és még több csókot kapott.

Megjelent Angelika, hétmérföldes lépteivel egyenesen a Rátz

családnál termett. Felkapta Deskét.

- Gyönyörűm, bizony Isten elbőgöm magam, olyan ennivaló voltál. Ti is, valamennyien, Bogyó, kicsi Juju, csillagszemű, Bubikám, nagyszerűen dolgoztál.

- Angyalka drága - mondta nagypapa -, amit maga produkált, az egyedülálló, utolérhetetlen.

- Valóban - szólt Apollónia kisasszony Angelikám, hálásak vagyunk neked a szép estéért.

- Kedves tőled, köszönöm. - A színésznő gyorsan beszélt, mozgásának a szokottnál is hevesebb bája meghökkentő volt, valami nagy belső hévtől csillogott a mélyfekete szempár, színes lampionok alatt az arca sápadt, sóvár, harminckét fehér foga villogott. - Júlia, büszke lehetsz a gyerekeidre. És maga? - fordult sebesen Básti Zoltánhoz. - Nincs egy szava sem?

- Nagy művész maga, Angelika - mondta a férfi. - Rendezőnek is kiváló.

A színésznő nevetett.

- Csakhogy kinyögte! Gyerekeim, ezt megünnepeljük. Éhes vagyok, szomjan halok. - Karon ragadta Básti Zoltánt. - Jöjjön, aranyember, ma reggelig velem táncol.

Egyszerre ott állt előttük Bogyó, és nagy melegséggel, de igen határozottan mondta:

- Angelika néni, arra ne számítson. Zoltán bácsi a mienk. És a mamáé.

Angelika önkéntelenül elengedte a férfi karját, s máris felsorakozott imádott barátja mellett a négy gyerek, szorosan, védelmezőn. Básti Zoltán hátrafordulva Júliára mosolygott.

- Nem tudtam... - Angelika egyetlen pillanatig tehetetlenül állt, de máris összeszedte magát. - Azért velem is barátkozzatok, drágáim, mert mindjárt elbőgöm magam.

- Hát hogyne, kedvesem - mondta Apollónia -, nagyon

megkedveltünk téged.

Nagypapa a karját nyújtotta.

- Szabad, Angyalka drága?

Angelika fenntartott asztalánál a vendéglős személyesen szolgálta fel a vacsorát.

16.

Másnap délelőtt Angelika megjelent a majorban, a legényke szaladt gazdájáért, aki Mariska nénivel a pincében tartózkodott.

- Jó hideg a keze. - A színésznő sápadt volt, szeme alatt árnyalatnyi sötét karika. - Ne féljen tőlem, letettem a fegyvert, megadtam magam. Kapok egy pohár tejet? Azután már itt sem vagyok.

- Édes Angelika - mondta melegen a férfi -, mindig boldog vagyok, ha látom, és büszkén vallom magam barátjának.

Máriska néni nagy tálcával jött, s bőbeszédűen számolt be az esti előadásról. A Hamupipőke meséjének elmondásába is belekezdett, hogy a mostoha rusnya békának nevezte Bogyókát, és hiába, csak egy anyja van az embernek, még halálában is segíti az egyszülött lányát - eredj dolgodra - ripakodott a legénykére - mit tátod itt a szád! - akkor az úr is dolgára küldte a beszédes asszonyságot.

Angelika lehajtott egy pohár tejet, még egyet, kóstolt a tejfölből, a házi kenyérnek képtelen volt ellenállni, s búsan falatozott.

- Adjon nekem is egy cigarettát.

- Parancsoljon.

Angelika az asztalra könyökölt.

- Mondja, aranyember, miért nem volt őszinte hozzám? Különösen érzem magam. Mintha kifütyültek volna a színházban. Megbuktam. Ha idejében figyelmeztetnek, hogy a szerepet másnak szánták... nem tudom... azt hittem, nehéz emberrel van dolgom. - Hevesen kifakadt. - Meg kellett volna mondania, hogy szereti azt az asszonyt!

A férfi elmosolyodott.

- Isten őrizzen. Angelika. Elrontottam volna a mulatságát. Az unalom réges-régen elűzte volna Boglárról, márpedig a balatoni levegőtől kivirult, olyan szép, friss és harmatos, hogy a lélegzete eláll annak, aki magára néz. - A színésznő legyintett, gyorsan folytatta. - Beleélte magát egy szerepbe, és pompásan játszotta, nemes eszközökkel, korrektül. Drága Angelika, ne képzelje, hogy tragédiát játszott. Jelentéktelen epizód, felül a vonatra, és elfelejti.

- Ma délután utazom.

- Végtelenül sajnálom, valamennyien hiányolni fogjuk.

Csönd volt. Angelika utolsó falat kenyerét rágcsálta.

- Igazán szereti Júliát?

- Szeretem - felelte csöndesen a férfi. - Eleinte haragudtam rá, rossz asszonynak, még rosszabb anyának tartottam. Azután egyszerre felbukkant a tó vizéből, és most már hajlandó vagyok azt hinni, hogy abban a pillanatban szerettem. Meglátni és megszeretni egy pillanat műve volt, gondolom, maguknál a színpadon így mondják.

- Mit képzel! - Angelika felháborodásában az asztalra csapott. - Nálunk a színpadon így is mondják:

Jaj, hogy szerelmem - sarja gyűlöletnek!
Korán láttam meg, későn ismerem meg!
Hová ragadtál, szörnyeteg szerelmem?
Halálos ellenségem kell szeretnem.

Zengett a csodás hang, hol cselló, hol hegedű, a legényke tátott szájjal megállt a tornác alatt.

- Így is lehet beszélni szerelemről, tisztelt fiatalúr!

Angelika ekkor már állt.

Ne, mégse esküdj! Kedves vagy nekem,
de ez az éji frigy nem volna kedves.
Oly elhamarkodott, oly hirtelen
mint egy villám, mely elcikáz felettünk,
mikorra szólanánk... Jó éjszakát!
Szerelmünk bimbaját a nyár fuvalma
virággá bontja, majd ha újra látlak.
Jó éjt, jó éjt, oly édes álmokat,
amily álom ma engem látogat.

Azután szenvedéllyel, az orgona regiszterein futtatva hangját, mondta Tatjána leveléből:

Tudtam, hogy végre feltalállak;
áloga ennek életem;
a földi lét őrangyalának
küldött az Isten énnekem...
Meg-megjelentél álmaimban,
kedves, mint ismeretlen már,
szemedben a varázs-sugár
elbűvölt, hangod oh mi gyakran
csendült meg lelkem anda mélyén...
Nem, ez nem álom volt! - Belépvén
rád ismertem és döbbenő
szívem titkon súgá: ez ő!

Angelika hirtelen a nyakához kapott, abbahagyta, nevetett.

- Látja, aranyember, ilyen formában is lehet közölni, hogy meglátta és megszerette...

- Gyönyörű volt, Angelika, köszönöm.

Kezet fogtak.

- Én is köszönöm a finom tízóraikat, hogy megszépítette a nyaramat, és mindent. Isten vele.

A gyerekek Bubi ágyán, saját külön lakosztályában gyülekeztek, ugyanis nagypapának halaszthatatlanul sürgős dolga akadt Kolozsváron, és Angelikával együtt felszállt egy első osztályú kocsiba. Egyelőre búcsút vett családjától, jövendőbeli vejétől és Csajági Apollónia kisasszonytól, értesítést vár, hogy az esküvőt Budapesten vagy a kedves balatonboglári templomban tartják-e meg. A gyerekek jövendő életükről tanakodtak, vissza-visszatérve a tegnapi diadalmas estére. Juju sírdogált, hogy őt mindenki nevette, Bogyó merengő arckifejezése jelezte, hogy csöppet sem közömbös neki királyi vőlegénye, Deske bejelentette, hogy Zoltán bácsitól feltétlenül kap egy hátaslovat. Bubi azt mondta:

- Én nem szólítom papának. Nekem Zoltán bácsi marad.

Így a beszélgetés változatos volt, sokfelé kalandozott, s egy másik beszélgetés ugyanakkor a kertben folyt le, két karosszékben, vadgesztenyefa alatt, olykor hangtalanul lepergett egy száraz levél. Júlia szorosan összevonta mellén fehér horgolt kendőjét, a férfi cigarettájának parazsa felvillant, kihunyt.

- ... Sándor és Boriska a reggeli vonattal beutaznak Keszthelyre, több gyerek megy a faluból. A két kicsit pártfogásába veszi a tanító, eszes ember, tehetséges, csak tunya, a feleségét is rosszul választotta.

- Senki sem tudhatja előre - mondta Júlia.

- Én tudom. A magam dolgában biztos vagyok. És maga, Júlia? Nem unatkozik majd itt falun, velem?

- Soha, egyetlen percig sem! Elfelejthetem valaha, hogy magára veszi a négy gyerekem gondját?

- Az enyémek. Éppen úgy az enyémek.

Egy kicsiny alak bukkant elő a sötétségből, rojtos kendője az út

kavicsát söpörte.

- Tíz óra - mondta szigorúan -, eredj haza, Zoltán. Holnap is van nap.

Igaz. Holnap is, holnapután is, rengeteg nap van még.

Tartalom

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.
11.
12.
13.
14.
15.
16.